

Časopis za pravnu teoriju i praksu

Advokatske komore Srbije

Godina CXVI • Nova serija • Broj 1

Beograd

2004.

Vlasnik i izdavač:

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

11000 Beograd, Dečanska br. 13/II

Telefon: +381 11/32 39 875 – Faks: 32 37 082

www.advokatska-komora.co.yu

Dosadašnji glavni i odgovorni urednici:

Milan St. MARKOVIĆ (1887. i 1897–1901); Đorđe NENADOVIĆ (1888–1890);
Dobrivoje-Dobra PETKOVIĆ (1902–1906. i 1925–1926); LJubomir STEFANOVIĆ
(1927–1930); Dr Obrad BLAGOJEVIĆ (1931–1933); Dr Vidan BLAGOJEVIĆ (1934); Dr Radoje
VUKČEVIĆ (1935–1937); Vladimir SIMIĆ (1938–1941); Dr Aleksandar MIKULIĆ
(Advokatura, 1976–1981); Gorazd OGUREK (Advokatura, 1982–1984); Mihailo MLADENOVIĆ
(Advokatura, 1985–1990); Miroslav DINČIĆ (1991–1995); Živojin ŠESTIĆ (1995–2002).

Glavni i odovorni urednik:

*

Mr Nedeljko JOVANČEVIĆ
advokat u Beogradu

Uređivački odbor:

*

Rajna ANDRIĆ, Mirko TRIPKOVIĆ, Nenad DŽELEBDŽIĆ
advokati u Beogradu
Milinko TRIFKOVIĆ,
advokat u Zemunu
Gradimir MOSKOVLJEVIĆ,
advokat u Kruševcu
Rade JANKOVIĆ,
advokat u Boljevcu
Vladimir JANKOVIĆ,
advokat u Kragujevcu
Dragan NIKOLIĆ,
advokat u Požarevcu

Grafički urednik: Zoran BOŽIĆ, dipl. ing.

Lektura, korektura i prelom: Dušan ĆASIĆ

Adresa redakcije:

*

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

11000 BEOGRAD, Dečanska 13/II – Tel.: +381 11/32 39 875 – Faks: 32 37 082

BRANIČ izlazi tromesečno. Godišnja pretplata iznosi 160 dinara, a pojedinačni broj je 40

dinara. Rukopisi se ne vraćaju. Saradnja u časopisu se ne honoriše.

Pretplata: ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE – 11000 BEOGRAD, Dečanska 13/II,

sa naznakom: za Branič. Žiro-račun broj: 205-12358-68

Na osnovu mišljenja Republičkog ministarstva za kulturu, broj 413-00-1737/2001-04,
od 21. decembra 2001. godine, časopis je oslobođen od obaveza plaćanja poreza na promet.

Štampano u 5.900 primeraka

Štampa: STUDIO PLUS, Beograd

SADRŽAJ

ČLANCI

<i>Slobodan Beljanski</i>	
Judikatura između teorije pravde i procesnih teorija	5
<i>Sretko Janković</i>	
Reforma vojnog pravosuđa	18
<i>Milan Paunović</i>	
Evropska konvencija o ljudskim pravima u unutrašnjem pravu Državne zajednice Srbija i Crna Gora	31
<i>Svetolik Kostadinović</i>	
Pravna regulativa u okviru javnog sektora i javnih službi SCG u svetlu primene propisa EU	48
<i>Nevenka Antić</i>	
Nasilje u porodici, krivično delo iz člana 118a. KZRS	66
<i>Mileva Bogdanović</i>	
Sukob javnobeležničke i advokatske delatnosti	69

RASPRAVE I PRIKAZI

<i>Branislav Glogonjac, Zoran Lončar, Daniela Muratović</i>	
Projekat besplatne pravne pomoći u Srbiji	79
<i>Zoran Ivošević</i>	
Pravni lek protiv rešenja o privremenoj meri u parničnom postupku	87

<i>Zoran Ivošević</i> Nadležnost za rešavanje sporova o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje i upis radnog staža u radnu knjižicu	93
<i>Miloš Živković</i> Prikaz Zbornika „Zemljišne knjige i jedinstvena evidencija“	96
<i>Ivan Matijević</i> Problem u postupku izvršenja pred trgovinskim sudovima u Srbiji	106
MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD	
<i>Dragoljub J. Đorđević</i> O Međunarodnom krivičnom sudu	109
In memoriam	
Nikola – Koča Đorđević (1932–2003)	115
Todor – Tošo Kaluđerović (1910–2003)	117
INFORMATIVNI BILTEN	121

ČLANCI

*Dr Slobodan Beljanski, advokat
Predsednik AK Vojvodine*

JUDIKATURA IZMEĐU TEORIJE PRAVDE I PROCESNIH TEORIJA*

U poznatom epistolarnom romanu „Julija ili Nova Eloiza“ Žan-Žak Ruso je, na simboličan ali programski način, pažnju posvetio i judikaturi. NJegov junak, Sen Pre, u jednom pismu opisuje život u Klaransu, poljskoj rezidenciji de Volmarovih. U njoj „vlada red, mir, nevinost“, u njoj se, „bez ikakve izveštačnosti i bleska, vidi sakupljeno sve ono što po svojoj nameni zaista odgovara čoveku“. Dođe li do sukoba između slugu, uzajamna prebacivanja se izgovaraju otvoreno i slobodno, u prisustvu aktera i njihovih drugova, pa se sukob po pravilu izgadi nečijim posredovanjem. „Ali kada su u pitanju sveti gospodarevi interesi, veli Ruso, stvar ne može da ostane u tajnosti; potrebno je da krivac sam sebe optuži, ili da ga neko optuži“. Tada, za trpezom, kao za vreme deljenja pravde tokom tzv. velikih sudskih dana, gospođa de Volmar mirno sasluša tužbu i odgovor, zahvali se

* Ovaj rad je integralni tekst predavanja, održanog u skraćenoj verziji 8. oktobra 2003. godine, na pristupnom času, prilikom ceremonije pozivnog učlanjenja autora u biblioteku Vrhovnog suda Srbije. Pre advokata Beljanski dr Slobodana pozivni članovi biblioteke Vrhovnog suda Srbije postali su i svoje pristupne časove održali su: prof. dr Danilo N. Basta, prof. dr Vojin Dimitrijević, predsednik Ustavnog suda Srbije Slobodan Vučetić i prof. dr Vesna Rakić Vodinelić.

tužiocu na njegovoj usrdnosti i kaže mu da zna da on voli druga koga je optužio jer je uvek o njemu lepo govorio, ali da je dobro što je njegova ljubav prema dužnosti jača od lične naklonosti. Ako je optuženi nevin, pohvaliće ga da bi ga opravdala. Ako ona oceni da je kriv, daće mu priliku da joj u četiri oka kaže nešto u svoju odbranu. Uzme li stvar u svoje ruke gospodin de Volmar, on će u ime pravde i istine ukoriti i postideti krivce, a oстане li sve u njenoj nadležnosti, ona će nastojati da rečima kod krivaca izazove preteško kajanje, da ih natera na „suze bola i stida“, „prikazujući im koliko žali što je primorana da ih liši svoje blagonaklonosti“.1

Nije teško zaključiti da su „sveti gospodarevi interesi“ isto što i *volonté générale*, i da Ruso ovde, na pojednostavljen način, izražava jednu od temeljnih teza iz „Društvenog ugovora“, tezu o opštoj volji kao sveobuhvatnoj, snažnoj sili, koja političkom telu daje apsolutnu vlast nad svim njegovim članovima i postiže takav sklad interesa i pravde da se u njemu poistovećuje pravilo sudije sa pravilom stranke.2

Nešto kasnije, Kant je opštu volju kao celinu svih svrha, ili carstvo svrha, označio kao sistematski spoj različitih umnih bića, povezanih zajedničkim zakonima. Umno biće pripada carstvu svrha kao njegov član, ako je ono u tom carstvu opšte zakonodavno, ali je i tim zakonima sâmo potčinjeno. Polazeći od postavke da zakoni određuju opšte važenje svrha, Kant je dodao da će celina svih svrha (*ein Ganzes aller Zwecke*) biti zamisliva samo ako se prethodno apstrahuju ili potisnu lične razlike umnih bića i svaka sadržina njihovih privatnih svrha.3

Iskrenu, mada pomalo dvosmislenu repliku Rusoovog pastoralnog deljenja pravde i Kantovog carstva svrha, srešćemo nakon stotinak godina u dnevnicima Dostojevskog. Dostojevski se vajka zbog toga što se laž usadila u sudski postupak i izražava nadu da će jednog dana ruska nacija odbaciti pravosudno lice-

1 Ruso, Ž.-Ž., *Julija ili Nova Eloiza – pisma dvoje zaljubljenih* (prev. M. Carcaračević), Beograd, 1964, II, str. 51, 75–76.

2 Rousseau. J.-J., *Društveni ugovor*, u *Rasprava o porijeklu i osnovama nejednakosti među ljudima – Društveni ugovor* (prev. D. Foretić), Zagreb, 1978, str. 110–112.

3 Kant. I., *Zasnivanje metafizike morala* (prev. N. M. Popović), Beograd, 1981, str. 47–49, 80.

merje, veštačko naduvavanje činjenica, mehanički pristup predmetu i igru koja ide za tim da se zaobiđu istina i pravda, pa će sve ići „po pravdi i po istini“, uz povratak humanih osećanja i iščezavanje sukoba interesa između tužioca i okrivljenog, čak do te mere da će tužilac moći i da brani okrivljenog.⁴

Ipak, niko od pomenutih autora nije svoje konstrukcije pokušavao da oživi kao deo političke ili pravne stvarnosti. Možda je, baš zbog toga što je bio svestan da je povratak nagonima i iskonskom „raju“ nemoguć, Ruso svojoj utopiji našao utočište u romanu. Kant je carstvo svrha postavio samo kao jedan ideal. Dostojevski sam kaže da će dan u kome bi se mogla obistinuti njegova pusta želja doći „kada ljudima budu porasla krila“ i kada, ustvari, prestane i potreba za sudovima.

O čemu nam govore ovi primeri?

Pre svega, govore o sukobu između naših predstava o pravdi, s jedne strane, i svih onih ograničenja koja takvim predstavama donose pravila sudske procedure, s druge strane. Govore, takođe, o sukobu između idealne zamisli i egzistencijalne potrebe da se sudi samo na osnovu istine, s jedne strane, i realnih granica koje na putu ka istini postavljaju iskušenja slobode i celokupna metafizika nepristrasnosti, s druge strane. U najkraćem, govore o sukobu između cilja i sredstava, između suštine i forme. Možda čak, kako to neki autori kažu, govore o fascinaciji idejom da se važeći sadržaji dobiju iz forme.⁵

Na suprotstavljanju ova dva načela izgrađene su savremene teorije pravde i savremene teorije procedure. Pažnju ćemo posvetiti dvojici tipičnih predstavnika ovih teorija, Džonu Rolsu i Niklasu Lumanu,⁶ čija su učenja imala neobično važan uticaj na političku i pravnofilozofsku misao dvadesetog veka.

Teorija pravde jednog od najznačajnijih modernih pristalica prirodnopravne doktrine i nastavljača koncepcije društvenog

⁴ Dostojevski, F. M., Dnevnik pisca 1877–1881 (prev. M. Đorđević), Beograd, 1982, str. 332–333.

⁵ Kaufman, A., Pravo i razumevanje prava – osnovni problemi hermeneutičke filozofije prava (prev. D. N. Basta), Beograd – Valjevo, 1998, str. 130.

⁶ Džon Rols (John Rawls), 1921–2002; Niklas Luman (Niklas Luhmann), 1927–1998.

ugovora, američkog filozofa politike Džona Rolsa, zasniva se na racionalizaciji i podizanju na viši nivo apstrakcije našeg intuitivnog shvatanja pravde kao prve vrline društvenih ustanova, i kao uverenja da zakone i ustanove, ma koliko da su dobro uređeni i efikasni, moramo ukinuti ili reformisati ako su nepravedni. Kako je Rols pokušao da dođe do poželjne formule?

U osnovi njegove teorije je ideja „prvobitnog položaja“, *status ljuo-a*, u kome: *strane jednako participiraju kao moralne osobe*, ne postoje razlike u moći, garantovane su podjednake slobode za sve, ishod nije uslovljen slučajnostima ili relativnom ravnotežom društvenih sila, a bilo kakvi sklopljeni sporazumi su nepristrasni. Pored toga, svaki učesnik je pod „velom neznanja“, kako o društvenom položaju i sveobuhvatnim nazorima ličnosti koje predstavlja, tako i o društvenom položaju koji bi sam zauzeo u nekom predstojećem poretku. To je jedna, kako Rols kaže, hipotetička i neistorijska pozicija, pozicija koja nije niti može biti realna, mada smo mi u stanju da promišljeno simuliramo rasuđivanje strana i sledimo ograničenja izražena tim položajem.⁷

Šta ovo zapravo znači? Rols iznosi negativan primer: „činjenica da zauzimamo određeni društveni položaj nije dovoljan razlog da predložimo koncepciju pravde koja favorizuje taj položaj, niti da očekujemo da će je drugi prihvatiti“. On posmatra društvo kao nepristrasni sistem saradnje, koji se rukovodi javno priznatim pravilima i procedurama i zasniva na nepristrasnim uslovima ili ideji reciprociteta, ideji racionalne koristi ili dobra za svakog učesnika.⁸

Rusoova ideja o *volonté générale* kod Rolsa je izložena u preoblikovanom i složenom modusu javnog uma. Javni um je za Rolsa izraz političkih odnosa koji čine samu ideju demokratije. U okviru javnog uma na određeni način žrtvuju se ili ustupaju sveobuhvatne doktrine istine i prava da bismo zauzvrat došli do ideje politički razložnog, koja se obraća građanima kao građanima, i tako uspostavili osnovu političkog rasuđivanja, pogodnog da bude zajednička svima kao slobodnim i jednakim građani-

⁷ Rols, DŽ., *Teorija pravde* (prev. M. Ivović), Beograd–Podgorica, 1998, str. 121.

⁸ Rols, DŽ., *Politički liberalizam* (prev. L.J. Nikolić), Beograd, 1998, str. 47–49, 56–57.

ma.9 Rols ističe da je ideal javnog uma drugačiji od ideje javnog uma i da je taj ideal ispunjen uvek kada zakonodavci, sudije, predstavnici izvršne vlasti i kandidati za javne položaje polaze od ideje javnog uma, postupaju u skladu sa njom i građanima objašnjavaju svoje razloge za podršku temeljnim političkim pitanjima, na osnovu političke koncepcije pravde koju smatraju najrazložnijom.¹⁰ Rols ima nameru da preuredi doktrinu društvenog ugovora, na taj način što nepristrasne uslove društvene saradnje ne pripisuje ni božjem, ni prirodnom zakonu, ni nekom nezavisnom moralnom poretku, ni racionalnoj intuiciji, već samim učesnicima dogovora, koji ih utvrđuju u svetlu onoga što smatraju svojom recipročnom prednošću, pod uslovima sa kojima su svi saglasni.¹¹

Paradoks teorije pravde prepoznaje se već kod Rusoa. Njegova idilična predstava o homogenosti moguća je samo po cenu surove dezintegracije svega individualnog. Društveni ugovor je konsenzus podaništva, neostvariv bez opšte volje koja potire pojedinačne potrebe, a od građanina, da bi pripadao političkoj zajednici, kako to primećuje Hana Arent, iziskuje „da živi u stalnoj pobuni protiv sebe samog i svojih vlastitih interesa“.¹²

Zato neki autori smatraju da se suverenitet kod Rusoa otkriva kao permanentna diktatura, da sadrži u sebi klicu revolucionarne tiranije i da nameće pitanje zbog čega bi uopšte bilo potrebno da se ugovor zaključuje ili samo konstruiše, ako su jednostupnost i saglasnost svih volja sa svima tako sveobuhvatni da se može govoriti o homogenosti dovedenoj do identičnosti i o situaciji da čak i sudija i stranka moraju hteti isto.¹³

9 Rols, DŽ., Još jednom o ideji javnog uma (prev. L.J. Nikolić), u „Pravo naroda“, Beograd, 2003, str. 169, ff., 217.

10 Rols, DŽ., Pravo naroda (prev. L.J. Nikolić), Beograd, 2003, str. 76.

11 Ibid., str. 55.

12 Arent, H., O revoluciji – odbrana javne slobode (prev. B. Sekulić), Beograd, 1991, str. 66.

13 Kozelek, R., Kritika i kriza – studija o patogenezi građanskog sveta (prev. Z. Đinđić), Beograd, 1997, str. 217; Molnar, A., Rasprava o demokratskoj ustavnoj državi. 3. Moderne revolucije: Francuska – Rusija – Nemačka, Beograd, 2002, str. 20–21; Šmit, K., Duhovno-povesni položaj današnjeg parlamentarizma, u zb. „Norma i odluka– Karl Šmit i njegovi kritičari“ (prev. D. N. Basta), Beograd, 2001, str. 158. Takođe, Ruso. Ž.-Ž., Društveni ugovor, op. cit., str. 112.

Iako kod Rolsa nema ovakve dogmatike, čini se da su opravdane primedbe o monološkoj a ne diskurzivnoj pozadini Rolsove moralne argumentacije i o tome da je već i sam prvobitni položaj fiktivnih ugovarača zasnovan na empirijskoj predstavi o sadržini pravde određenog društva.¹⁴

Primedba da se i teorije pravde pozivaju na procedure, ili kako Rols kaže, na rukovođenje javno priznatim pravilima i procedurama, lako se može otkloniti objašnjenjem da su procedure u njima više pretpostavka za društvenu saradnju i poželjni konsenzus o pravdi kao nepristrasnosti, nego sastavni deo svrhovitog područja prava.

Tek u procesnim teorijama dolazi do odlučujućeg zaokreta.

Nema sumnje da opšti deo procesnih teorija počiva na Kelzenovoj postavci o tome da je pravda iracionalna ideja nedostupna saznanju, i na njegovoj doktrini o sistematskoj i organskoj povezanosti materijalnog i formalnog prava.¹⁵ Dakako, na onom delu ove doktrine u kome je reč o konstitutivnoj funkciji sudske odluke, ne samo u pogledu utvrđivanja činjenice delikta i određivanja konkretne sankcije, nego i u pogledu utvrđivanja činjeničnog stanja. Pri tom, bitan momenat predstavlja stav da činjenično stanje dospeva u oblast prava, da od prirodnog postaje pravno činjenično stanje i da se tek tada i tako pravno stvara, samo zahvaljujući konstataciji koji je pravni organ, prema pravnom poretku, nadležan da ga u konkretnom slučaju utvrdi, i koji je postupak, određen pravim poretkom, u kojem to utvrđivanje treba da se sprovede. Štaviše, to činjenično stanje ima povratnu snagu: ono ne važi sa trenutkom donošenja sudske odluke, nego

¹⁴ Primedbe potiču od J. Habermasa i O. Hefea (Höffe). O tome više: Kaufman, A., op. cit., str. 132.

¹⁵ Kelzen, H. Opšta teorija prava i države (prev. R. Lukić i M. Simić), Beograd, 1951, str. 27; Kelzen, H., Čista teorija prava (prev. D. N. Basta), Beograd, 2000, str. 185. Po strani ostavljamo shvatanja o tome da Kelzenovo učenje ne sprečava da zastupnik Čiste teorije prava bude i pobornik nekog sistema pravde (Valter, R., Tri priloga čistoj teoriji prava, prev. D. N. Basta, Beograd, 1999, str. 38), ili u Ferdrosovoj interpretaciji, na koju ukazuje i Valter, o spojivosti Kelzenove teorije sa učenjem o prirodnom pravu (Verdross, A., Abendländische Rechtsphilosophie). Takođe, Basta, D. N., Kelzenovo razaranje pravde, u Kelzen, H. „Šta je pravda“, Beograd, 1998, str. 167. ff.

sa trenutkom koji je konstatovan tom odlukom, a to znači sa trenutkom u kojem je „shodno konstatovanju od strane organa primene prava – bilo postavljeno prirodno činjenično stanje“. Tek činjenica da je sud koji je nadležan, u postupku koji je propisan, utvrdio da je neki čovek izvršio ubistvo, a ne činjenica po sebi da li je on stvarno ili ne izvršio ubistvo, jeste uslov koji stavlja pravi poredak.¹⁶

Ako izuzmemo brojne teoretičare pravne argumentacije, procesna teorija je svoj moderni izraz dobila u radovima nemačkog sociologa i teoretičara sistema, Niklasa Lumana. Zbog toga ćemo pažnju obratiti upravo na njegove postavke.

Luman se prevashodno bavi društvenim sistemima, pri čemu je za ovu priliku važno pomenuti njegovo razmatranje refleksivnosti društvenih sistema ili njihove procesualne samoreferencije. U prvi plan on ističe dva stava: prvi, da procesi nastaju kroz pojačavanje selektivnosti, a to znači kroz vremensko ograničavanje stepena slobode elemenata; i drugi, da sa formiranjem procesa prethodni događaj gubi na vrednosti tumačenja i dobija na vrednosti prognoziranja.¹⁷ Na društvenom planu ovo znači da su sistemi tzv. bazalne samoreferencije (autopojetički sistemi) uvek zatvoreni sistemi.

Sa puno opravdanja Luman konstatuje da se pravom regulisane procedure za donošenje odluka nalaze u samom vrhu vrednosti modernih političkih sistema i da nisu bez značaja za sadržaj odluka, čak i kada taj sadržaj određuju materijalni kriterijumi.¹⁸

On napušta preovlađujuću preokupaciju procesnih teorija istinom i pitanjem koliko u onome što važi kao pravo ima ispravne spoznaje. Mada ne osporava da ima smisla i da vredi u svakom postupku potruditi se da se utvrdi istina, Luman smatra da se iz tog poželjnog cilja ne mogu izvesti zaključci o dopustivosti i ispravnosti sredstava, jer obaveze učesnika nisu dovoljne za utemeljenje teorije njihovog ponašanja. Nakon što je pošao od oce-

¹⁶ Kelzen, H. op. cit., str. 190–191.

¹⁷ Luhmann, N., *Das Recht der Gesellschaft*, Frankfurt a. M., 1995. str. 51 ff.; Luman, N. *Društveni sistemi – osnovi opšte teorije* (prev. L. Topić), S. Karlovci–Novi Sad, 2001, str. 600 ff.

¹⁸ Luhmann, N., *Legitimacija kroz proceduru* (prev. I. Glaser), Zagreb, 1992, str. 31.

ne da je moderno mišljenje vezalo pojam istine za strogo metod-ske pretpostavke, da je time razbilo ideju prirodnog prava i po-zitiviziralo pravo, prebacujući ga na kolosek procedura za do-nošenje odluka, zaključio je da se samo na osnovu predrasuda moglo zadržati shvatanje da su cilj i suština pravno regulisa-nih procedura – prava spoznaja i istinska pravda. Zato on u sre-dište svoje teorije stavlja problem proceduralnog legitimira-nja ili legitimiranja kroz proceduru.¹⁹

Kada je sudski postupak u pitanju Luman formira nekoliko pretpostavki za njegovo legitimiranje.

1. Potrebno je izdvajanje sudskog postupka iz kruga rešenja ko-ja važe za okolni svet, tako što će se ustanoviti jedna oblast smi-sla, sa vlastitim pravilima, koja će biti priznata tek kada se, u selektivnom procesu obrade, informacije filtriraju. Ali, pošto sudski postupak ne počiva na potpunoj zatvorenosti, jer bi to vo-dilo njegovoj nadstvarnosnoj nedodirljivosti, potrebno je dati neki prolaz društvenom uticaju. To se postiže, s jedne strane, do-nošenjem zakona i obavezom sudije da sudi na osnovu pozitivnog prava. S druge strane, to se postiže izdvajanjem uloge samog sudi-je, tako što će se ovaj rasteretiti svih svojih drugih uloga (poro-dice, partije, kluba, crkve) i staviti u poziciju da se svi uticaji na njega, osim onih koji potiču od osoba sa priznatom ulogom u postupku, smatraju korupcijom. U ovako izdvojenom postupku, raz-ličitim tehnikama, na veštački način, potrebno je da sudija anu-lira čak i svoje životno iskustvo i znanje (one osobine, dakle, ko-je su ga preporučivale za to zvanje u neizdvojenom postupku), i da kod ostalih učesnika proizvede utisak verodostojnosti, a da, pri tom, prikrije da takav utisak sračunato proizvodi. Zato je poželj-no sprečiti vanpravne kontaktne sisteme koji su moralno sumnji-vi i ne mogu se institucionalizovati (odnos uprave i interesnih udruženja, odnos sudija i advokata, naročito u manjim mestima, koji vodi tome da se traži advokat koji je „dobar sa sudijom“).

2. Sudski postupak iziskuje autonomiju. U samom postupku moraju biti stvoreni mehanizmi koji određuju ponašanje učesni-ka na putu do ishoda. Za legitimiranje autonomijom važno je mo-tivisati učesnike da pred alternativama i redukcijom komplek-snosti preuzmu rizike, da sarađuju u apsorpciji neizvesnosti,

¹⁹ Ibid., str. 32–37.

tako što će isključiti sve druge mogućnosti osim onih koje nudi postupak.

3. Neizvesnost o tome kako će se postupak završiti je motor i pravi faktor legitimacije postupka. Zato je treba negovati punom pažnjom i svim raspoloživim sredstvima ceremonijala, pri čemu je od posebnog značaja stvaranje utiska, ili „naglašeno prikazivanje“ nezavisnosti i objektivnosti sudije.²⁰

4. Smisao i ceremonija postupka trebalo bi da podstiču sve učesnike da svoje ponašanje shvate ozbiljno i da ga smatraju tako obaveznim kao da je sastavljeno od niza obećanja. Budući da postupak vodi nekom ishodu, mora mu se omogućiti da se pouzdano osloni na podatke koje su učesnici pružili. Naspram ovakvog zahteva u samoprikazivanju učesnika, stoji zahtev za njihovim rasterećenjem: dužnost ili pravo da se ponašaju „anonimno“ i da imaju ekspresivnu distancu prema ulozi. Sudija, na primer, ne sme uplitati u postupak lična osećanja i odnose, niti se advokat sme poistovećivati sa klijentom. Luman ovo naziva prinudom na slobodu, jer učesnik ne može da nastupa onako kako oseća i kakav je inače. Za neučesnike, kada je postupak javan, a isključenje javnosti mora biti krajnje restriktivno, postupak se oblikuje kao drama koja simbolizuje ispravnu i pravednu odluku. Ova simboličko-ekspresivna funkcija vodi poželjnoj društvenoj integraciji postupka. Njoj mogu da pomognu, ali i da odmognu mediji i način njihovog prenošenja poruka.

5. Preuzimanjem tzv. implicitnih uloga, tj. doživljavanjem učesnika u postupku pa i sudija kao nosioca sopstvenih subjektivnih perspektiva u koje se možemo preneti, po receptu američkog sociologa Džordža Herberta Mida, potrebno je promovisati shvatanje da obaveznost nad ispravnošću ima prioritet, tj. da prihvatanje sudskih odluka kao obaveznih, a ne nužno i ispravnih, ima legitimirajući učinak.

6. Dopušteni su sukobi u okviru načela kontradiktornosti. *Razgraničenje uloga obezbeđuje da protivnici ne odlučuju, ali i da raspoložu širokim mogućnostima uzajamne kontrole. Načelo jednakosti ima suštinski značaj. Ne sme biti spora o pravu na spor.*

²⁰ I Rols, uostalom, podvlači da se odgovor na pitanje da li sudije polaze od javnog uma može uvek naći u njihovom govoru i ponašanju (Rols, DŽ., *Pravo naroda*, str. 76).

Da bi se sprečilo izbijanje emocija, učesnici ne mogu svoje pravo prikazivati prostim tvrdnjama ili snagom aspiracije, nego ga moraju moralizovati, tj. povezati sa projekcijom mogućnosti daljeg društvenog života. Uprkos činjenici da je cena ovog uspeha iskrivljen odnos prema istini i pravu, Luman smatra da je to „posredovanje“ istine i prava centralna tačka postupka. Pri tom, „posredovanje“ nije sredstvo za postizanje nekog cilja, već sam faktor legitimacije. Sa svačijim „ja“ u postupku treba postupati oprezno. Tako što dopušta samoprikazivanje u granicama uloga, a ceremonijalom ga simbolizuje, postupak štiti učesnika od „nesreće odveć uske lične identifikacije s istinom i pravom“.

7. Najzad, ideologija sudijske nepristrasnosti, ma koliko u njoj bilo iluzija i slabosti, služi tome da se razgraniči odgovornost, isključe alternative, eliminiše kritika i tako podupre redukcija kompleksnosti u procesu donošenja odluka. Sudija od koga bi se zahtevalo da postigne određene ciljeve u društvenoj stvarnosti, koji bi snosio punu odgovornost i mogao biti predmet kritike za posledice svojih odluka, ne bi mogao da deluje nepristrasno, ili bar ne bi mogao da ostavi utisak nepristrasnosti.²¹

Kakav značaj ove teorije imaju za pravne praktičare, posebno za pravosuđe?

Sklon sam shvatanju da je teorija pravde primenjiva samo na uspostavljanje institucija, na odnose i sistem njihovog održavanja, uključujući i pravosuđe, ali ne i na način njihovog rada. Procesne teorije, međutim, mada se u jednom delu odnose i na konstituisanje institucija, u drugom, važnijem delu, tiču se načina njihovog rada i priznavanja rezultata tog rada. Zbog toga se teorije pravde neizbežno oslanjaju na snagu vrlina, na esencijalne kvalitete ljudske prirode, na mogućnost čovekove savršenosti. Procesne teorije, nasuprot tome, usmerene su na izučavanje mogućnosti za prevazilaženje ljudske nesavršenosti.

I jedne i druge, međutim, polaze od pretpostavke odricanja. Pravedna društvena zajednica održiva je samo po cenu sinhronizovanog kolektivnog odricanja. Do sudske odluke, koja pretenduje na priznatost, može se doći samo po cenu sveobuhvatnog indivi-

²¹ Luhmann, N., *Legitimacija kroz proceduru*, str. 67–123.

dualnog odricanja sudije. Teorije pravde nastoje da formulišu nastanak održivog sistema, a procesne teorije put do nepristrasnih i priznatih odluka. To, naravno, ne znači da judikatura u procesu odlučivanja zanemaruje interese pravde, nego da te interese ne ostvaruje neposredno, primenom načela pravičnosti, nego posredno, primenom materijalnih zakona i procesnih pravila pomoću kojih se legitimira.

Ogrešili bismo se o filozofsku genezu obe posmatrane teorije i ujedno zanemarili njihovu dodirnu tačku, ako ne ukažemo na Huserlovo učenje o fenomenološkoj redukciji. Orijentišući se, pre svega, na sazajnoteorijski domen, Huserl je smatrao da se fenomenološki metod može ostvariti samo uz uslov da se sva transcendencija podredi zakonu *epoché* i zahvati indeksom isključenja ili sazajnoteorijskog nuliteta. Tek uz pomoć takve redukcije može se dobiti apsolutna datost, u kojoj više nema zablude psihologizma, antropologizma ili biologizma, u kojoj je isključeno postojanje svake „neimanentne stvarnosti“ i u kojoj govorimo samo o onome što jeste i što važi, bez obzira da li tako nešto kao objektivna stvarnost postoji ili ne.²² Iako sličan proces redukcije, na nižem nivou, postoji i u teoriji pravde i u procesnim teorijama, bitnu razliku čini to što se redukcija, odricanje ili lišavanje iziskuje u teoriji pravde najpre od onih prema kojima su postupci upravljani i predmet su odlučivanja, a u procesnim teorijama najpre od onih koji upravljaju postupcima i donose odluke.

Procesne teorije, pogotovo u Lumanovom ključu, gotovo su nezaobilazne za formiranje dve doktrine o judikaturi: doktrine o važnosti procedure uopšte, a sudske posebno, za legitimiranje društvenog poretka, i doktrine o važnosti redukcije socijalnih i psiholoških preferencija ličnosti sudije za legitimiranje sudskog postupka.

Nasuprot ustaljenom shvatanju, može se zaključiti da teorije pravde potiru, a da procesne teorije afirmišu ličnost učesnika. U teorijama pravde računa se sa lišavanjima podvrgnute osobe, pokorene spoljašnjem autoritetu, bilo da on potiče od suverena,

²² Husserl, E., *Ideja fenomenologije* (prev. S. Novakov i V. Đaković), Beograd, 1975, str. 59–60; *Kartezijanske meditacije, II – prilog fenomenologiji intersubjektivnosti* (prev. F. Zenko), Zagreb, 1976, str. 67 ff.

gospodara ili sakralizovanih prirodnih vrlina. Nasuprot tome, procesne teorije oslanjaju se na sposobnost i spremnost aktera da se svesno i dobrovoljno liše svojih strasti, naklonosti i privatnih interesa. Činjenica je, međutim, da se nijedna od ovih teorija ne može postaviti u čistom obliku. Društveni ugovor nemoguć je bez procedure proistekle iz bazalne samoreferenca (autopojetike) lišavanja. Bazalna samoreferenca (autopojetika) lišavanja nemoguća je bez osećaja pravičnosti.

U društvima u kojima legitimaciju procedurom zamenjuje moralizovanje o političkoj oportunisti, sudovi ne mogu biti nezavisni. U društvima u kojima se ličnost sudije ne formira kroz neprekidni kritički diskurs o samoograničenju, nego kroz aspiracije političkih struktura da tu ličnost potkupe, zaduže, ucene i podrede, sudije ne mogu biti nepristrasne.²³

I pravosuđe i odluke njegovih činilaca moraju biti autentični. Pod autentičnošću podrazumevam izvornost odluke izvorne institucije, sačuvane od uplitanja, tako što bi uplitanje naišlo na javnu osudu, i tako što bi činiooci same institucije bili spremni da se, bez kalkulisanja i straha od posledica, delujući u društvenom ambijentu u kome bi mogućnosti da do nepovoljnih posledica dođe bila svedena na najmanju meru, svakom eventualnom uplitanju odupru.

Dakako, prosto se nameće pitanje koliko je takve autentičnosti u našim prilikama?

Da je kod nas bilo moguće primeniti neke od Rolsovih postavki pravde kao nepristrasnosti i neke od Lumanovih teza o legitimaciji kroz proceduru, svakako da ne bi došlo do nepoželjne interferencije izvršne i sudske vlasti, jer bi uticaj izvršne vlasti na pravosuđe bio efikasno kontrolisan, bez reper-

²³ Ovom prilikom korisno je ukazati na „moralni skepticizam“ američkog teoretičara Džeremi Voldrona (NJaldron). Nadovezujući se na Lumanove poglede, on je primetio da se i liberali i konzervativci podjednako slažu o tome da sudije, pri donošenju odluka, nikako ne bi trebalo da sebe shvataju kao slobodne strelce koji određuju sudbinu stranaka i sugrađana, jer im je zadatak da o sebi pre misle kao o sputanim nego kao o nesputanim akterima pravosuđa. Svest o sputanosti, međutim, iščezava samo ako se sudijska odluka oslanja na suštinski moralni element i ako je takav moralni realizam lažan (NJaldron, J., *Lanj and Disagreement*, Odžford, 1999, str. 186).

kusija zanemaren, javno raskrinkan, omalovažen i suzbijan. Malo je verovatno da bismo tada bili svedoci neskrivenih pretenzija izvršne vlasti da u poslednjih godinu i po dana razvlasti Visoki savet pravosuđa, tužilaštvo subordinira političkoj moći i ukine mu samostalnost, a sudije i tužioce drži u nepriličnoj neizvesnosti u pogledu mandata i podobnosti. Isto tako, da je kod nas bilo moguće primeniti neke od postavki procesnih teorija, teško da bi mogli biti doneti neustavni procesni propisi za vreme vanrednog stanja, uključujući i propise koji se odnose na pravosuđe, ili da procesna vrednost bude priznata dokazima pribavljenim uz kršenje pravila procedure i samovoljne ili proizvoljne procene istražnih sudija o oportunističkim primenama izričitih procesnih zabrana ili zapovesti.

Danas teorija pravde može biti samo kulturni sadržaj društvenih odnosa, strukture nekog poretka i kompozicije institucija unutar tog poretka. Procesne teorije bitne su za pravnu kulturu, za efikasnost sistema i priznavanje odluka. One su pravni obrazac po kome institucije odlučuju, a odluke tih institucija proizvode dejstvo. Teorija pravde i procesne teorije, međutim, dodirnu tačku nalaze u pitanju kako i institucije i njihove odluke mogu biti priznate. Drugim rečima, teorija pravde za nas je interesantna pre svega na terenu podele vlasti, pravde kao nepristrasnosti i političke spremnosti na lišavanje pretenzija moćnije ali efemernije grane vlasti da inkorporiše drugu, sudsku, vlast koja ne raspolaže silom ali jeste fundamentalna.

Zato, kada Luman kaže da istina kao politički cilj, a konformnost kao metod kojim se istina dokazuje, preobražavaju demokratske ideale u totalitarne, i kada tako na svoj način interpretira Kelzenov stav o tome da je identifikovanje prava i pravde tendencija da se opravda dati društveni poredak,²⁴ moramo biti svesni da stojimo pred dramatičnim upozorenjem da se politika ne sme poigravati pravom, a egzekutiva judikaturom.

²⁴ Luhmann, N. op. cit., str. 211–212; Kelzen, H., *Opšta teorija prava i države*, str. 19.

Mr. Sretko Janković
Sudija Vrhovnog vojnog suda

REFORMA VOJNOG PRAVOSUĐA

Uvod

Vojno pravosuđe kod nas ima dugu tradiciju, s obzirom da vojni sudovi na našim prostorima postoje više od 160 godina. Činjenica da su se u tom dugogodišnjem razdoblju menjali oblici ustrojstva države, društveno-ekonomski i društveno-politički sistemi a da su vojni sudovi opstajali, sama za sebe govori dovoljno. Međutim, Ustavna povelja Srbije i Crne Gore (u daljem tekstu: Ustavna povelja) ne predviđa postojanje vojnih pravosudnih organa, odnosno određuje da se njihova nadležnost „prenosi na organe država članica“.

Iako je stručna javnost uglavnom smatrala da je našoj zemlji i dalje potrebno vojnog pravosuđe, sa određenim izmenama u pogledu nadležnosti, načinu izbora sudija vojnih sudova, i sl., tvorci Ustavne povelje su predvideli pomenutu odredbu o „prenošenju nadležnosti vojnih pravosudnih organa“. Takođe, nije uvaženo ni mišljenje Generalštaba VSCG da je, u cilju očuvanja

1 M. Gojković: Istorija jugoslovenskog vojnog pravosuđa, Novinsko izdavački centar Vojska, Beograd, 1999. god., str. 9–16.

2 M. Gojković: op. cit., str. 16.

3 Videti: M. Kalođera: Vojni pravosudni organi i organi pravne službe JNA, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986. god., str. 13–48.

borbene gotovosti i jačanja zakonitosti i vojne discipline, u uslovima kada državna zajednica Srbija i Crna Gora ima zajedničku vojsku, i dalje potrebno vojno pravosuđe.

Pre nego što se osvrnemo na situaciju nastalu nakon donošenja Ustavne povelje i zakona o njenom sprovođenju, odnosno moguće pravce reforme vojnog pravosuđa, dajemo kratak istorijat vojnog pravosuđa na našim prostorima i prikaz vojnog pravosuđa u drugim zemljama, te ukazujemo na razloge „za“ i „protiv“ vojnog pravosuđa.

Kratak istorijat vojnog pravosuđa u Srbiji i Crnoj Gori

Vojno pravosuđe na prostoru Srbije i Crne Gore ima veoma dugu tradiciju. Iako se prve vojno-krivične odredbe nalaze u Dušanovom zakoniku iz 1349. i 1354. godine, donošenje „Zakona voenog“ 1839. godine uzima se kao godina nastanka vojnog pravosuđa u Srbiji¹. Za dalji razvoj vojnog pravosuđa u Srbiji značajan je „Vojno sudski zakonik“ iz 1864. godine, koji je bio „organizacijski, procesni i materijalni krivični zakon“², te Zakon o ustrojstvu vojnih sudova od 27. januara 1901. godine.

U Crnoj Gori vojni sudovi se prvi put pominju 1903. godine u Zakonu o ustrojstvu Ministarstva vojnog, a do reorganizacije vojnog pravosuđa dolazi 1910. godine donošenjem Vojno krivičnog zakona i Zakona o ustrojstvu vojnih sudova.

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca vojni sudovi su bili organizovani u skladu sa Zakonom o ustrojstvu vojnih sudova Kraljevine Srbije iz 1901. godine, sa određenim izmenama iz 1909. i 1922. godine, a 1930. godine donet je Vojni krivični zakon Kraljevine Jugoslavije.

Za vreme NOR-a od 1941–1945. godine vojno pravosuđe je bilo organizovano u skladu sa Naredbom o ustrojstvu i nadležnosti vojnih sudova od 29. decembra 1942. godine i Uredbom o vojnim sudovima od 24. maja 1944. godine³.

⁴ M. Gojković: op. cit. str. 202.

⁵ J. Buturović i J. Pavlica: Krivični postupak pred vojnim sudovima, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986. god., str. 53–59.

⁶ M. Gojković: Organizacija vojnog pravosuđa u SRJ (Materijal sa savetovanja, Zlatibor 2002. god.).

U periodu od 1945–1992. godine nadležnost i organizacija vojnog pravosuđa bili su regulisani Zakonom o vojnim sudovima i Zakonom o vojnom tužilaštvu, koji su više puta menjani i dopunjavani.

U SRJ su 1995. godine doneti Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiocu, koji su regulisali delatnost vojnog pravosuđa u novoformiranoj državi a koji su još uvek na snazi.

Vojno pravosuđe je uvek, pa i danas, bilo organizovano u skladu sa organizacijom i potrebama Vojske, te je značajno doprinosilo borbi protiv kriminaliteta, pre svega unutar Vojske, jačanju vojne discipline i zakonitosti, a samim tim, doprinosilo je jačanju njene borbene gotovosti. Može se slobodno reći da je vojno pravosuđe duboko ukorenjeno u svesti, ne samo vojnih lica, već i naših građana.

Vojno pravosuđe u drugim zemljama

„Instituciju vojnih sudova u pravosudnom sistemu poznaju zakonodavstva većine država (SAD, Rusija i druge nekadašnje zemalje SSSR-a, Kina, Španija, Švajcarska, Italija, Rumunija, Bugarska, Mađarska, Češka, Slovačka, Poljska, Grčka, Meksiko, Brazil, Argentina itd.)“⁴. Ovde se ne možemo upuštati u razmatranje kakva je organizacija i nadležnost vojnih sudova u pojedinim zemljama, ali treba istaći da su pojedini autori o tome pisali, kao npr. J. Buturović i J. Pavlica⁵, M. Gojković⁶ i dr.

Neke zemlje (npr. Norveška, Švedska, Danska, Holandija, Nemačka) ne predviđaju postojanje vojnih sudova u vreme mira, već vojnim licima sude civilni sudovi. U Francuskoj vojni sudovi su nadležni da sude samo licima na službi u vojsci za krivična dela koja učine izvan teritorije Francuske. S obzirom da Japan, Nemačka i Austrija posle Drugog svetskog rata nisu mogle imati oružane snage, nije ni bilo uslova da se u tim zemljama formiraju vojni sudovi.

Postojanje vojnih sudova u ratu predviđaju skoro sve zemlje, što je, može se reći, posledica toga da su vojni pravosudni organi najpre nastali kao ratni, a po završetku rata u nekim zemlja-

⁴ J. Buturović i J. Pavlica: op. cit., str. 46.

ma je došlo do formiranja mirnodopskih pravosudnih organa.

U nekim zemljama koje su ukinule vojno pravosuđe pojavljuju se problemi u vezi sa presuđenjem krivičnih dela iz nadležnosti vojnih sudova, pa se tako npr. u Makedoniji razmišlja da se u nekom obliku uspostave vojni sudovi.

Razlozi koji opravdavaju postojanje vojnog pravosuđa

„Da li će postojati vojni sudovi u nekoj zemlji, kakva će biti njihova organizacija, nadležnost, kakav će biti postupak pred njima itd., zavisi od niza faktora, a prvenstveno od ciljeva i zadataka koje oružane snage imaju u određenoj zemlji, što je vezano i za odnose klasnih snaga u društvu, razvijenosti demokratskih društvenih odnosa, što zatim zavisi od spoljnopolitičkih ciljeva i politike određene države i uloge oružanih snaga u ostvarenju tih ciljeva“⁷. Oni koji se zalažu da u našoj zemlji vojni pravosudni organi i dalje postoje ističu različite razloge, kojima opravdavaju njihovo postojanje. Ovde ćemo ukazati na neke od tih razloga.

Kao što je već istaknuto, korene vojnog pravosuđa u našoj zemlji nalazimo u „Zakonu voenom“ iz 1839. godine, što ukazuje da spadamo u evropske zemlje sa najdužom tradicijom vojnog pravosuđa. U vreme donošenja „Zakona voenog“ na području Evrope su postojala samo dva zakona iz oblasti vojnog krivičnog prava (Virtemberški i Hanoverski). Sve ovo nas obavezuje na nastavak takve tradicije, s obzirom da postojanje vojnog pravosuđa nije u suprotnosti sa načelima demokratske države i njene Vojske.

Nesporno je da je vojna organizacija veoma složena i da se znatno razlikuje od drugih državnih institucija, a u slučaju narušavanja odnosa u takvoj organizaciji, u krivičnim i upravnim stvarima, mogu raspravljati sudije koje dobro poznaju vojnu oblast. Pre svega, za presuđenje većeg broja krivičnih dela protiv vojske potrebno je dobro poznavanje vojne organizacije i njenog funkcionisanja, poznavanje mnoštva „čisto vojnih propisa“,

⁷ A. Romac: Vojno sudstvo i reforma našeg pravosudnog sistema, Naša zakonitost, broj 3/70.

⁹ J. Buturović i J. Pavlica: op. cit., str. 50.

te poznavanje uslova života i rada pripadnika vojske, i sl., a najbolji uvid u to mogu imati vojni sudovi, kao specijalizovani sudovi. Opšta znanja kojima raspolaže pravnik sa položenim pravosudnim ispitom nisu dovoljna za raspravljanje i presuđenje brojnih, čisto vojnih krivičnih dela, te upravnih stvari. Donošenje pogrešnih odluka u tim stvarima, kao posledica nepoznavanja vojne organizacije i mnoštva vojnih propisa, može dovesti do narušavanja zakonitosti, vojnog reda i discipline, te se u znatnoj meri odraziti na borbenu gotovost Vojske. Kada se govori o specijalizaciji, treba imati u vidu da je u međunarodnoj zajednici prisutan opšti trend usmeren na formiranje specijalizovanih organa, pa i sudova. U skladu sa tim, i u Republici Srbiji je u toku proces formiranja specijalizovanih sudova, odnosno specijalizovanih odeljenja u okviru redovnih sudova, pa je teško prihvatljivo da se na jednoj strani formiraju specijalizovani sudovi, a na drugoj strani da se gasi postojeći specijalizovani sud.

Kako postoji manji broj vojnih sudova (trenutno postoje tri prvostepena vojna suda i Vrhovni vojni sud) omogućeno je lakše usklađivanje kaznene politike, a s druge strane, najviši vojni organi lakše mogu ostvariti uvid u stanje kretanja kriminaliteta u Vojsci i preduzimati mere radi otklanjanja uzroka koji dovode do vršenja krivičnih dela.

Kada je u pitanju kontrola zakonitosti konačnih upravnih akata vojnih organa u upravnom sporu, obično se ukazuje da to najbolje mogu ostvariti vojni sudovi. Tako A. Romac⁸ ističe: „...pretežan broj upravnih akata o kojima je riječ, odlučuje o pravima i obavezama vojnih i drugih osoba, u vezi sa njihovom službom odnosno obavezama prema narodnoj odbrani – s jedne strane, i što su, s druge strane, ti akti često doneseni na osnovu podzakonskih propisa, interne naravi. Odlučivanje o zakonitosti takvih akata u skladu je sa funkcijom vojnih sudova kao specijaliziranih...“.

S pravom J. Buturović i J. Pavlica⁹ ističu: „najvažniji raz-

10 V. G. Gučetić: Nadležnost vojnih sudova u krivičnim stvarima, JRKK broj 3/69.

11 Z. Petrović: Da li nam je potrebno vojno pravosuđe, Izbor sudske prakse, broj 9/2001.

log za postojanje vojnih sudova u našoj zemlji i određivanje njihove nadležnosti jesu potrebe adekvatne krivičnopravne zaštite oružanih snaga“. Mišljenja smo da se ta zaštita najbolje može ostvariti preko vojnih sudova, koji su specijalizovani, pre svega, za krivična dela protiv Vojske, te kontrolu zakonitosti konačnih upravnih akata vojnih organa. „Dok postoji potreba za posebnim organizacionim načelima koja važe za armijski organizam i posebnim poretkom unutar Armije, postoji potreba za inkriminacijom radnji koje ugrožavaju te organizacione principe i taj poredak, tj. postoji potreba i za posebnim krivičnim delima protiv oružanih snaga. Ako postoji potreba za inkriminacijom povreda unutrašnjih odnosa u Armiji i armijskog reda i poretka, onda postoji i društvena potreba za specijalizovanim sudovima – vojnim sudovima, koji su u mogućnosti da najkompetentnije ocene da li povreda unutrašnjih odnosa u Armiji i armijskog reda i poretka predstavlja krivično delo protiv oružanih snaga, odnosno ako predstavlja, da oceni njegovu težinu“¹⁰.

S obzirom da vojni sudovi primenjuju iste krivične materijalne i procesne propise, a u upravnom sporu Zakon o opštem upravnom postupku i Zakon o upravnim sporovima, ne može se govoriti da su lica kojima sude vojni sudovi u neravnopravnom ili privilegovanom položaju u odnosu na ostale građane.

Vojni sudovi i vojna tužilaštva su se sa svojom organizacijom i veličinom uvek prilagođavali društvenim uslovima, veličini Vojske i njenoj organizaciji. Tako je i danas, a tri prvostepena vojna suda i Vrhovni vojni sud, po mirnodopskoj formaciji, imaju ukupno 35 sudija.

Razlozi koji se ističu protiv postojanja vojnog pravosuđa

Nasuprot onima koji smatraju da je našoj zemlji potrebno vojno pravosuđe, postoje i oni koji smatraju da vojno pravosuđe treba ukinuti. „U poslednje vreme u našoj javnosti česte su rasprave na temu potrebe daljeg opstanka vojnog pravosuđa u SRJ. ...Međutim, ono što brine je to što izostaje argumentovana ras-

¹² M. Gojković: Organizacija vojnog pravosuđa u SRJ (Materijal sa savetovanja, Zlatibor 2002. god.).

¹³ M. Lutovac: O vojnim sudovima, Izbor sudske prakse, broj 12/2001.

prava o ovom problemu, a posebno što se nije oglasio niko iz struke, ni iz naučnih krugova“¹¹. Polemike, odnosno iznošenje određenih stavova o potrebi postojanja vojnog pravosuđa uglavnom su se pojavljivale u štampi i drugim sredstvima javnog informisanja. U njima su, kako ističe M. Gojković¹², iznošeni stavovi „da vojne sudove kod nas treba ukinuti jer su to nedemokratske institucije koje ne odgovaraju demokratskim društvima; da u većini demokratskih zemalja vojni sudovi ne postoje u miru nego samo u vreme rata; da u malim zemljama, kao što je naša, s bročano malim oružanim snagama nije isplativo držati tako glomaznu i skupu organizaciju; da vojni sudovi uopšte ne mogu da budu nezavisni koliko su to civilne institucije pravde...“ Pomenuti autor je analizirajući navedene stavove, argumentovano zaključio da su oni površni i netačni. Argumente kojima se osporavaju ovakvi i slični stavovi zagovornika ukidanja vojnog pravosuđa izneo je i M. Lutovac¹³.

Da se vojni sudovi ne mogu smatrati nedemokratskom institucijom govore primeri demokratskih zemalja koje imaju vojno pravosuđe. Neke evropske zemlje, koje imaju približan broj stanovnika kao naša, te približno brojno stanje oružanih snaga kao kod nas, imaju vojno pravosuđe (npr. Grčka, Bugarska, Češka Republika, Švajcarska). Vojni sudovi nisu ni glomazni ni neisplativi, jer broj sudija u svim vojnim sudovima nije veći od broja sudija npr. u okružnom sudu u nekom od većih gradova u Srbiji. Tačno je da npr. način izbora (postavljenja) sudija vojnih sudova, njihova disciplinska odgovornost i sl. mogu da izazovu sumnju u njihovu samostalnost i nezavisnost, ali se to može izmeniti, bez dovođenja u pitanje postojanja institucije vojnog pravosuđa.

Ponekad se ističe da ne postoji civilna kontrola rada vojnih pravosudnih organa, što se, takođe, ne može prihvatiti. Naime, rad vojnih sudova je javan, a javnost je isključena samo u onim slučajevima koje predviđa Zakonik o krivičnom postupku. Osim toga, vojni pravosudni organi su u organizacijskom sastavu Ministarstva odbrane, na čijem čelu je ministar odbrane – civil. O nekim vanrednim pravnim sredstvima protiv odluka vojnih sudova (zahtev za ispitivanje zakonitosti pravnosnažne presude), do donošenja Ustavne povelje, odlučivao je Savezni sud, tj. redovni sud, a isti slučaj je bio i sa pravnosnažnim presudama Vrhovnog vojnog suda u upravnom sporu. Svakako da ne postoje nikakve prepreke da se odrede i drugi mehanizmi koji bi obezbe-

dili civilnu kontrolu vojnog pravosuđa.

Ustavna povelja (sa Zakonom o njenom sprovođenju) i
vojno pravosuđe

Ustavna povelja u delu pod naslovom „Prenos nadležnosti“ sadrži smo jednu odredbu koja se odnosi na vojne pravosudne organe. To je odredba člana 66, koja glasi:

„Nadležnost vojnih sudova, tužilaštava i pravobranilaštava prenosi se na organe država članica, u skladu sa zakonom“.

Osim toga, treba istaći da Ustavna povelja sadrži i odredbe o Vojsci Srbije i Crne Gore, kao zajedničkoj instituciji (član 54–58) i odredbe o Sudu Srbije i Crne Gore, kao zajedničkom organu državne zajednice (član 46–50).

Zakon o sprovođenju Ustavne povelje Srbije i Crne Gore, takođe, sadrži jednu odredbu koja se odnosi na vojno pravosuđe, u članu 24, koji glasi:

„Vojni pravosudni organi nastavljaju rad do donošenja zakona iz člana 66. Ustavne povelje.

Zakon iz stava 1. ovog člana donosi se u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu Ustavne povelje“.

Citirane odredbe Ustavne povelje i Zakona o njenom sprovođenju nameću određene dileme i pitanja, koja traže razjašnjenje i odgovor. Pre svega, da li odredba člana 66. Ustavne povelje znači da se vojni pravosudni organi ukidaju, s obzirom da su oni u ranijim ustavima bili ustavna kategorija? Kako se izričito ne govori o „ukidanju“, već o prenošenju nadležnosti, mišljenja smo da pomenuta odredba nema takvo značenje, jer da se to htelo moglo se jednostavno navesti da vojni pravosudni organi prestaju sa radom tačno određenog datuma, kao što je to navedeno za ne-

14 M. Grubač: Mogući pravci razvoja kaznenog zakonodavstva posle donošenja Ustavne povelje Srbije i Crne Gore (Referat sa savetovanja, Zlatibor 2003. god.), str. 29.

15 V. Đurđić: Sistem pravnih lekova i Državna zajednica Srbija i Crna Gora (Referat sa savetovanja Zlatibor 2003. god.), str. 183.

16 M. Grubač: op. cit.

17 B. Vučković: Krivično zakonodavstvo SRJ i Državna zajednica Srbija i Crna Gora (Referat sa savetovanja, Zlatibor 2003. god.), str. 64 i 65.

ke druge organe. U prilog takvom mišljenju govori i odredba člana 24. Zakona o sprovođenju Ustavne povelje, prema kojoj vojni pravosudni organi nastavljaju rad do donošenja zakona. Za donošenje tog zakona, koji bi, po prirodi stvari, trebalo da donese Skupština Srbije i Crne Gore, određen je instrukcioni rok od šest meseci od dana stupanja na snagu Ustavne povelje. Ovaj rok je istekao 04. avgusta 2003. godine, ali taj zakon još nije donet. U situaciji nastaloj posle donošenja Ustavne povelje, kako ističe M. Grubač¹⁴, reforma vojnog krivičnog prava, materijalnog, procesnog i organizacionog je neizbežna i prioritetna. U vezi sa tim navodi: „U kratkom roku moralo bi doći do promena u pogledu mnogih pitanja organizacije vojnog pravosuđa, naročito u pogledu obima nadležnosti koju su vojni pravosudni organi do sada kod nas imali u krivičnim stvarima. Vojno pravosuđe će biti u republikama, ali za razliku od opšteg pravosuđa, ono bi moralo da ima bar jedan broj zajedničkih organizacionih i procesnih ustanova i načela, utvrđenih zakonom državne zajednice o prenošenju ove nadležnosti na organe država članica“. Da vojno pravosuđe neće postojati na „saveznom“ nivou smatra i V. Đurđić, koji ističe: „Kad je reč o vojnim pravosudnim organima, zasigurno će biti inkorporisani u civilno pravosuđe, u okviru kojeg će poslove iz nadležnosti ranijih vojnih sudova obavljati, najverovatnije, posebna odeljenja redovnih sudova...“¹⁵.

Iako državna zajednica Srbija i Crna Gora ima zajedničku vojsku, s obzirom da nema nikakve ingrencije u oblasti krivičnog zakonodavstva, očigledno je da će se krivičnopravna zaštita Vojske Srbije i Crne Gore ostvarivati putem zakonodavstva država članica. Međutim, „vojna krivična dela moraju biti ista u obe republike“¹⁶. U protivnom, može doći do neravnopravnog položaja pripadnika vojske u državama članicama, ako one, za ista ili slična društveno opasna ponašanja (koja se odnose na vojsku), propišu različita krivična dela i različite krivične sankcije za ta dela. Isto tako, do te neravnopravnosti moglo bi doći ako bi npr. jedno društveno opasno ponašanje u jednoj državi članici bilo predviđeno kao krivično delo, a u drugoj, kao prekršaj ili povreda vojne discipline. Sve ovo govori u prilog tome da treba omogućiti jedinstvenu krivičnopravnu zaštitu zajedničke vojske. U vezi sa tim, B. Vučković¹⁷, nakon razmatranja Nacrta Krivičnog zakonika Crne Gore, koji propisuje i krivična dela protiv Vojske SCG, postavlja pitanje da li vojna pitanja

i odbrana uživaju krivičnopravnu zaštitu državne zajednice, te ističe: „Budući da Skupština državne zajednice donosi zakone i druge propise o vojnim pitanjima i odbrani, onda je logično da ona propisuje krivična dela u vezi sa vojskom i odbranom zemlje i to posebnim vojnim zakonodavstvom.“

Kada je u pitanju postupak presuđenja krivičnih dela protiv Vojske, nesporno je da je za to potrebna određena specijalizacija, tj. da sudije, pored opštih pravnih znanja, poseduju i određena vojna znanja, tj. da poznaju posebne vojne propise, način funkcionisanja vojne organizacije, i sl. Sudije vojnih sudova raspolažu takvim znanjima, jer su završili i odgovarajuće vojne škole ili su određeni broj godina bili na službi u jedinicama i ustanovama Vojske. U vezi sa tim, treba istaći činjenicu da je u Republici Srbiji formirano posebno odeljenje za presuđenje krivičnih dela organizovanog kriminala, a u toku je formiranje posebnog odeljenja za suđenje krivičnih dela ratnih zločina, pa je onda opravdano i logično da i vojni sudovi, kao specijalizovani sudovi sa dugom tradicijom, presuđuju krivična dela protiv Vojske, te odlučuju o zakonitosti upravnih akata vojnih organa. Naravno, o pitanju nadležnosti vojnih sudova u krivičnim stvarima, tj. o tome da li je ona preširoka, može se raspravljati. U vezi sa tim, ima argumenata koji ukazuju da se ta nadležnost može i suziti, da se može promeniti način izbora sudija vojnih sudova i vojnih tužilaca, i sl. Za Vojsku je veoma bitno brzo i efikasno sprovođenje postupka, te da se ostvari jedinstvena kaznena politika, što vojni sudovi mogu da ostvare. Svakako, treba istaći da postoji ustaljena praksa da se sa presudama vojnih sudova upoznaju vojnici i starešine vojnih jedinica i ustanova, nakon čega se utvrđuju uzroci koji dovode do vršenja krivičnih dela i u skladu sa tim preduzimaju preventivne mere u cilju sprečavanja kriminaliteta.

Vojni organi donose veliki broj upravnih akata, koji se znatno razlikuju od akata drugih upravnih organa, jer se odnose na specifična prava i obaveze vojnih lica u vezi sa službom. O zakonitosti konačnih upravnih akata vojnih organa odlučuje Vrhovni vojni sud u upravnom sporu. Za presuđenje tih predmeta, takođe je potrebno poznavanje posebnih vojnih propisa, poznavanje načina funkcionisanja specifičnih vojnih službi i sl. Ako se analizira odredba člana 46. stav 1. tačka 7. Ustavne povelje, moglo bi se zaključiti da je Sud Srbije i Crne Gore nadležan da

odlučuje o zakonitosti konačnih upravnih akata vojnih organa, jer je Vojska institucija državne zajednice Srbije i Crne Gore. Međutim, očigledno je da tvorcima Ustavne povelje to nisu imali u vidu, jer bi u tom slučaju Sud Srbije i Crne Gore imao u radu na hiljade predmeta, koje sada rešava Vrhovni vojni sud.

Iz prethodno izloženog može se zaključiti da rešenjima iz Ustavne povelje i Zakona o njenom sprovođenju očigledno nisu prethodile stručne i argumentovane rasprave u radnim telima Komisije za pisanje Ustavne povelje, jer bi se u protivnom došlo do razloga koji opravdavaju postojanje vojnog pravosuđa. Ako se u tim raspravama i zaključilo da je vojno pravosuđe nepotrebno, trebalo je odrediti na koji način će se izvršiti „prenošenje nadležnosti na organe država članica“, a da takva rešenja ne narušavaju jedinstvo Vojske i da pri tome obezbeđuju ravnopravnost njenih pripadnika.

Predlozi mogućih rešenja za ubuduće

U situaciji nastaloj nakon donošenja Ustavne povelje, a kako nema jasnih stavova nadležnih organa (bar ne javno prezentovanih) moguće su različite varijante za razrešenje nastale situacije.

Pre svega, smatramo da je moguća varijanta da vojni pravosudni organi nastave sa radom (npr. u naredne tri godine), s tim da se na nivou državne zajednice donesu odgovarajući zakoni o vojnim sudovima i vojnom tužiocu. Pravni osnov za to mogao bi se naći u odredbi člana 17. stav 3. Zakona o sprovođenju ustavne povelje, koja predviđa „da se sporazumom država članica može utvrditi potreba da pojedini organi... nastavljaju da obavljaju poslove kao zajednički organi...“ Za ovo je potrebna politička volja država članica, a problemi koju mogu nastati prestankom rada vojnih pravosudnih organa, na koje je ukazano, mogu doprijeti da se to realizuje. Svakako, u ovoj situaciji se može razmotriti pitanje nadležnosti vojnih sudova, prvenstveno u krivičnim stvarima, način izbora sudija vojnih sudova i vojnih tužilaca, regulisanje disciplinske odgovornosti sudija vojnih sudova i vojnih tužilaca, i sl. Na ovaj način bi se obezbedila jedinstvena krivičnopravna zaštita Vojske Srbije i Crne Gore, pod uslovom da i krivična dela protiv Vojske, u krivičnim zakonima država članica, budu propisna na isti način. U ovom

slučaju bi trebalo predvideti koji bi sud odlučivao o pojedinim vanrednim pravnim sredstvima izjavljenim protiv odluka Vrhovnog vojnog suda, s obzirom da je to do sada bilo u nadležnosti Saveznog suda. Evidentno je da Sud Srbije i Crne Gore, prema Ustavnoj povelji, nema takve nadležnosti.

U prilog ovoj varijanti govori i činjenica da je naša zemlja pred učlanjenjem u međunarodne bezbednosne organizacije, a pre svega u Partnerstvo za mir, što će imati za posledicu i učešće pripadnika naše Vojske u raznim mirovnim operacijama u svetu. U takvoj situaciji, u slučaju eventualnog činjenja krivičnih dela od strane pripadnika naše Vojske, logično je i opravdano da se u takvim slučajevima postupak vodi pred specijalizovanim sudom, tj. vojnim sudom.

Jedan od razloga koji ovu varijantu čini prihvatljivom je i mogućnost produbljivanja krize na jugu Srbije, a u takvim uslovima moguće je povećano vršenje krivičnih dela protiv Vojske. U takvoj situaciji jedino bi vojni pravosudni organi mogli brzo i efikasno procesuirati takve slučajeve, čak i na licu mesta, što sve pozitivno može uticati na borbenu gotovost Vojske.

Druga moguća varijanta je da vojni sudovi i vojna tužilaštva postanu posebna odeljenja određenih redovnih sudova i tužilaštava u okviru pravosudnog sistema država članica. Pri takvoj organizaciji vojnog pravosuđa postojao bi određeni broj odeljenja, koja bi sudila u prvom stepenu, te odeljenja u vrhovnim sudovima država članica ili apelacionim sudovima, koja bi odlučivala u drugom stepenu. Kontrolu zakonitosti konačnih upravnih akata vojnih organa vršio bi novoformirani Upravni sud u Republici Srbiji, odnosno odeljenje Vrhovnog suda Crne Gore. U tom slučaju bilo bi nužno staviti van snage Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiocu, te izvršiti izmene drugih zakona, kao što su zakoni o sudovima država članica, Zakonik o krivičnom postupku, i dr. Ovde se pojavljuje niz problema, kao što su: da li bi sudije i tužioci i dalje bili oficiri pravne službe, način njihovog izbora, kako bi bilo regulisano pitanje plata i drugih primanja, i dr. Svakako, bilo bi nužno rešiti i pitanje ujednačavanja sudske prakse posebnih (vojnih) odeljenja u državama članicama. Sličan model organizacije vojnog pravosuđa postoji u Mađarskoj, s tim što treba naglasiti da vojna tužilaštva nisu ušla u sastav civilnih tužilaštava. Na

ovaj način, po našem mišljenju, želelo se obezbediti postojanje jedinstvene politike krivičnog gonjenja za krivična dela protiv oružanih snaga.

Treća varijanta je da redovni sudovi država članica sami preuzmu nadležnost vojnih sudova. Ovakvo rešenje, po našem mišljenju, bilo bi najnepovoljnije po zaštitu interesa Vojske, odnosno za njenu krivičnopravnu zaštitu, pa ga nećemo posebno ni razmatrati.

Zaključna razmatranja

U svom istorijskom razvoju vojni pravosudni organi su menjali svoju organizaciju i ulogu, ali su se uvek prilagođavali organizaciji i potrebama Vojske i države. Njihov osnovni zadatak uvek je bio da štite Vojsku od kriminaliteta unutar Vojske, te od kriminalnih delatnosti izvan nje, posebno kada su one upe-rene protiv vojne i odbrambene moći i bezbednosti zemlje.

Poznato je da je vojna organizacija veoma složena, sa nizom specifičnosti u odnosu na druge državne institucije. Krivična dela kojima se ugrožavaju oružane snage uvek su smatrana teškim krivičnim delima, a presuđenje tih krivičnih dela, kako se to pokazalo kroz istoriju, najbolje mogu sprovesti vojni sudovi, kao specijalizovani sudovi. Svedoci smo da se i kod nas, a i u svetu, ide na specijalizaciju sudova, pa u takvim uslovima nije oportuno ukidati vojne sudove, koji imaju dugu tradiciju kao specijalizovani sudovi.

Nije sporno da je potrebna određena reforma vojnog pravosuđa, ali rešenje iz Ustavne povelje, koje se odnosi na vojno pravosuđe, otvara niz problema na koje smo pokušali ukazati. Isto tako, pokušali smo ukazati na moguća rešenja, a ako se svestrano razmotre argumentovani razlozi koji opravdavaju dalje postojanje vojnog pravosuđa, ne bi trebalo predstavljati problem da se sporazumom država članica nađu adekvatna rešenja za opstanak vojnog pravosuđa. Smatramo da za to još ima vremena, a postoji i pravni osnov u odredbi člana 17. stav 3. Zakona o sprovođenju Ustavne povelje. Možda je najbolje učiti se na tuđim greškama, tj. na primerima zemalja koje su ukinule vojno pravosuđe, a sada su suočene sa nizom problema, pa pokušavaju ponovo da uspostave vojno pravosuđe.

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA U UNUTRAŠNJEM PRAVU DRŽAVNE ZAJEDNICE SRBIJA I CRNA GORA

– u prilogu je uputstvo za osobe koje žele da podnesu predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, posle ratifikacije Evropske konvencije od strane naše države –

1. Prethodne napomene

Konačno, 3. aprila 2003. godine, posle više od pedeset godina od njenog usvajanja, naša zemlja je potpisala Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu Evropska konvencija).¹ To je usledilo neposredno posle prijema naše države u Savet Evrope.²

¹ Ova Konvencija je, kao što je poznato, potpisana od strane 13 država članica Saveta Evrope, 4. novembra 1950. godine a stupila je na snagu 3. septembra 1953. godine. Više o političkoj pozadini i nastanku Evropske konvencije vidi: M. Paunović, *Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava*, Beograd, Pravni fakultet, 1993, str. 9–17.

² Kako nam ukazuje član 59, stav 1, ova Konvencija je zatvorenog tipa. Ove odredbe glase: „Ova Konvencija je otvorena za potpis članicama Saveta Evrope. Ona se ratifikuje. Ratifikacije se deponuju kod Generalnog sekretara.“. Vidi: *Convention for the Protection of Human Rights and fundamental Freedoms, as amended by Protocol No. 11*, European Treaty Series – No. 5.

Ovu činjenicu konstatujemo uslovno. Naime, ime naše zemlje, koja se zvala Savezna Republika Jugoslavija, nedavno je zamenjeno, imenom Državna zajednica Srbija i Crna Gora (4. februara 2003. godine), a zemlja koja je postojala kada je usvojena Evropska konvencija, više ne postoji. Ali to je istorija, na koju ne možemo uticati i koja je većini dobro poznata.

Međutim, nedavna promena imena naše države, nije bila samo puka promena naziva. Duboko je promenjena struktura države pod prethodnim nazivom, te je ona, od jedne klasične federacije, postala složena državna zajednica, koju možemo odrediti kao realnu uniju *sui generis*. To će svakako uticati na implementaciju Evropske konvencije u pravni sistem te državne tvorevine i njenih država članica. Naravno kad Evropsku konvenciju budemo ratifikovali. Dakle, predstoji nam ratifikacija Evropske konvencije, posle koje će ovaj međunarodni instrument iz oblasti ljudskih prava, postati obavezan za našu državu (državnu zajednicu).³

Pre nego što damo nekoliko napomena o problemima implementacije Evropske konvencije u domaće pravo, iznećemo neka pravna pitanja koja se vezuju za samu ratifikaciju Evropske konvencije.

Naime, ratifikacija Evropske konvencije se mora obaviti u roku od godinu dana od dana našeg prijema u Savet Evrope. Pored mnogobrojnih zahteva koje smo morali ili ćemo morati da ispunimo, a koje je Parlamentarna skupština uputila našoj zemlji na osnovu Mišljenja povodom aplikacije naše zemlje za prijem u ovu organizaciju⁴, zahteva se i da obavimo ratifikaciju kako je rečeno.⁵ Ovo je dosta oštra obaveza postavljena našoj zemlji, pošto je rok za ratifikaciju veoma kratak, u odnosu na momente ratifikovanja ovog instrumenta od dana potpisa drugih zemalja.⁶ S druge,

³ Tada će i pojedinci pod jurisdikcijom naše zemlje moći da se obraćaju Evropskom sudu za ljudska prava. U Prilogu videti način obraćanja pojedinaca Evropskom sudu za ljudska prava.

⁴ Opinion No. 239 (2002) of 24. Septeber 2002:
[http://www.coe.int/t/e/Secretary_general/Document/Information_documents/2003/sginf\(2003\)28adde.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/e/Secretary_general/Document/Information_documents/2003/sginf(2003)28adde.asp#TopOfPage)

⁵ Ibid.: tačka 12.II.b."da ratifikuje Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i Protokole br. 1, 4, 6, 7, 12, 13 u roku od jedne godine od pristupanja."

⁶ Tako, na primer, između momenta potpisa i ratifikacije u slučaju Fransuske je prošlo 24 godine (4. novembar 1950. godine – 3. maj 1974. godine).

strane ratifikaciju treba obaviti što pre i ne bi je trebalo odlagati do krajnjeg roka (što se izgleda dešava), jer postoji mogućnost da se eventualno promeni odnos političkih snaga u Skupštini Srbije i Crne Gore, pa da ona ne bude ratifikovana, što bi izazvalo nesagledive političke posledice po našu zemlju.

Jedan od razloga koji je doveo do toga da ratifikacija još nije obavljena mogao bi biti, po našem mišljenju, apsolutni pravni haos koji vlada u pravnom poretku ove države, koji je izazvao mnogobrojna kršenja ljudskih prava garantovanih Evropskom konvencijom. Pošto će momentom ratifikacije to postati vidljivo i za Evropski sud za ljudska prava (a mnogo vidljivije i Savetu Evrope i Evropskoj Uniji), taj momenat treba odložiti. I ne samo. Razlog odlaganja ratifikacije je i strah od velikog broja postupaka koje bi po čl. 34 Evropske konvencije pokrenuli pojedinci pred Evropskim sudom za ljudska prava, usled navodnih kršenja ljudskih prava iz Konvencije u našoj zemlji. Naknade za štete (pravična zadovoljenja) pretrpljene od posledica kršenja ljudskih prava garantovanih Evropskom konvencijom, koje bi u tom slučaju naša zemlja trebalo da isplati pojedincima bile ogromne.

2. Primena Evropske konvencije o ljudskim pravima u unutrašnjem pravu složenih država ugovornica

Nama je namera da u nastavku ispitamo neke probleme koji će se javiti, pre svega na nivou nadležnosti, odnosno, jurisdikcije naše države, u primeni, odnosno implementaciji Evropske konvencije u domaćem pravu, s obzirom na specifičnu, moglo bi se reći i neobičnu strukturu Srbije i Crne Gore: kako će se to odraziti na pojedince pod jurisdikcijom naše domovine, koliko će oni stvarno dobiti na korišćenju ljudskih prava kada konačno bude ratifikovana Evropska konvencija i koji nas problemi očekuju u ovako komponovanoj državi.

Naime, po članu 1. Evropske konvencije, koji nosi naslov Obaveza poštovanja ljudskih prava, vrlo kratko je rečeno: „Visoke strane

Što se tiče zemalja u tranziciji, Makedonija je na primer potpisala Konvenciju 9. novembra 1995. godine a ratifikovala je 11. septembra 1997. godine: <http://conventions.coe.int>

ugovornice jamče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije“. Kako vidimo, Državna zajednica Srbija i Crna Gora je dužna da osigura ljudska prava iz Konvencije svim licima pod svojom jurisdikcijom. Znači, ne samo njenim državljanima nego svima koji „koji radi ostvarivanja svojih prava zavise od odluka njenih organa“.7 To konkretno znači, da će državljanin bilo koje zemlje moći da se obrati Evropskom sudu za ljudska prava i tuži Srbiju i Crnu Goru za kršenje prava iz Evropske konvencije, ako je to kršenje zavisilo od odluka njenih organa.

Kod složenih država jurisdikcija saveznih organa i organa federalnih jedinica je podeljena pa se i odgovornost za kršenje prava iz Evropske konvencije može prebacivati na drugoga, a to može izazvati poteškoće kod korisnika ljudskih prava iz Evropske konvencije. To naravno nije slučaj kod skladno uređenih federacija, ali kod naše zemlje kako ćemo videti, to može predstavljati veliki problem.

Pre nego što se udubimo u probleme ove vrste u našoj zemlji, osvrnuli bismo se ukratko na međunarodnu praksu, tj. kako su neke složene države ugovornice Evropske konvencije omogućile svim licima pod njihovom jurisdikcijom da uživaju prava iz Evropske konvencije i da im ona budu u potpunosti dostupna. Generalno, unošenje obaveza iz Evropske konvencije zavisi od ustavnog poretka svake države ugovornice. Kao što je poznato, u pogledu primene međunarodnih konvencija, odnosno međunarodnog prava, u evropskim zemljama su prisutni i monistički i dualistički pristup. U jednom broju država ugovornica Konvencije, ratifikovani međunarodni ugovor ima snagu najvišeg pravnog akta te zemlje, jačeg čak i od ustava (na primer Holandija, Nemačka) a negde se takav ugovor izjednačava sa snagom ustava ili zakona (na primer Francuska i Belgija). Za ove zemlje se može reći da daju primat međunarodnom pravu. Znači, unutrašnji sudovi tih zemalja mogu neposredno primenjivati Konvenciju. U takvim slučajevima Evropska konvencija ima duplu vrednost, jer pojedincima obezbeđuje i unutrašnje i međunarodne pravne lekove.8

7 V. Dimitrijević, M. Paunović, *Ljudska prava – udžbenik*, Beograd, 1997, str. 85.

8 A. Z. Drzemczenjski, *European Human Rights Convention in Domestic Law – A Comparative Study*, Odžford, 1985, p. 18.

Međutim, u nekim zemljama, međunarodni ugovor se smatra delom unutrašnjeg prava, ali ne neposredno. Ipak i u tim državama, iako Evropska konvencija nije uključena neposredno u unutrašnje zakonodavstvo, postoji pretpostavka po kojoj će domaći sudovi, u odsustvu izričitih zakonskih odredaba koje bi ukazivale suprotno, tumačiti unutrašnje pravo, tako da bude u skladu sa međunarodnim obavezama te zemlje (na primer Velika Britanija i skandinavske zemlje).⁹

3. Primena Evropske konvencije o ljudskim pravima u unutrašnjem pravu naše zemlje – neki problemi koji će nastati posle ratifikacije

U svetlu gore iznetih zapažanja, naša dalja analiza će biti usmerena na akte naše zemlje donete na nivou državne zajednice. Takvih propisa je malo¹⁰ i zato nam to neće predstavljati nikakav problem. Ustavi država članica morali su u roku koji je već odavno prošao,¹¹ biti usklađeni sa najvišim aktom naše unije, Ustavnom poveljom, pa smatramo da tim trenutno važećim, ali pravno imperfektnim aktima ne treba dati odgovarajuću pažnju. Ako se ti rokovi odlože i posle ratifikacije Evropske konvencije, odgovarajući stav će zauzeti i Evropski sud za ljudska prava.

3. 1. *Pravni status Evropske konvencije po Ustavnoj povelji Državne zajednice Srbije i Crne Gore*

Rekli bi, na prvi, pogled da je status Evropske konvencije po Ustavnoj povelji Državne zajednice Srbija i Crna gora,¹² (u daljem tekstu Ustavna povelja) na zavidnom nivou, u smislu primata ovog međunarodnog ugovora, u odnosu na unutrašnje pravo ove države. Međutim, samo malo dublja pravna analiza ovoga akta, govori nam da u suštini nije tako.

⁹ Ibid. p. 189.

¹⁰ Od početka rada Skupština je donela svega nekoliko Zakona koji se uglavnom bave institucijama Državne zajednice.

¹¹ Član 65. Ustavne povelje Srbije i Crne Gore: „Države članice će izvršiti izmenu svojih ustava ili doneti nove ustave radi usklađivanja sa Ustavnom poveljom, u roku od šest meseci od dana usvajanja ustava“.

¹² Službeni list Srbije i Crne Gore, br. 1. od 4. februara 2003. godine.

Pre svega, ovaj najviši pravni akt naše zemlje se ne bavi neposredno enumeracijom i zaštitom ljudskih prava, kako je uobičajeno u velikom broju država. Tekstom Ustavne povelje, zaštita osnovnih ljudskih prava se u ovaj akt uvodi posredno. Naime, II odeljak Ustavne povelje posvećuje ljudskim pravima tri člana (8, 9. i 10), i to tako da će to sigurno iskomplikovati poziciju Evropske konvencije u našem pravnom sistemu. Pre svega, Ustavna povelja, članom 8, upućuje da će se ljudskim pravima detaljno baviti jedan drugi pravni akt, koji nosi naziv Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama.¹³ Takođe je predviđeno da će ovaj akt kada bude usvojen (po istom postupku po kome i Ustavna povelja), predstavljati sastavni deo Ustavne povelje. To je i učinjeno, te je Povelja o ljudskim i manjinskim pravima usvojena od strane skupština država članica i Skupštine Srbije i Crne Gore nekoliko nedelja posle usvajanja Ustavne povelje. Na ovaj pravni akt ćemo se osvrnuti kasnije. Bolje bi bilo za primenu Evropske konvencije da Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama nije ni na koji način odvajana od osnovnog akta zemlje, jer se na taj način, već u osnovnom aktu, otupljuje i komplikuje delotvornost, sprovođenje i zaštita ljudskih prava, odnosno primena Evropske konvencije. Naime, upravo ovi delovi Ustavne povelje koje smo spomenuli vrlo su slični nekim odredbama Povelje o ljudskim i manjinskim pravima (uporediti, na primer, član 10. Ustavne povelje sa članom 7. Povelje o ljudskim i manjinskim pravima koji govore o primeni međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava), pa će to otežati eventualnu primenu ovih odredaba od strane unutrašnjih sudova. Ali to je manji problem.

Veće i značajnije pitanje za primenu Evropske konvencije pokrenuto je nesretno sročnim normama u članovima 9. i 10. Ustavne povelje. Član 9, koji je naslovljen Ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i građanskih sloboda, glasi:

„Države članice uređuju, obezbeđuju i štite ljudska i manjinska prava i građanske slobode na svojoj teritoriji. (podvukao M. P.)

Dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava, individualnih i kolektivnih, i građanskih sloboda ne može se smanjivati.

¹³ Mada to nije neposredna tema moramo skrenuti pažnju na nezgrapnost ako ne i netačnost ovako nazvane povelje o zaštiti ljudskih prava.

Srbija i Crna Gora prati ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i građanskih sloboda i obezbeđuje njihovu zaštitu, u slučaju kada ta zaštita nije obezbeđena u državama članicama (podvukao M. P.)“.

Član 10, pod naslovom Neposredna primena međunarodnih ugovora,¹⁴ međutim, glasi:

„Odredbe međunarodnih ugovora o ljudskim i manjinskim pravima koji važe na teritoriji Srbije i Crne Gora neposredno se primenjuju“.

Sistematskim tumačenjem ovih odredaba Ustavne povelje, možemo ukazati na očigledne nejasnoće i nedoslednosti. Pre svega, ako se međunarodni ugovori o ljudskim pravima „neposredno primenjuju“ kako je rečeno članom 10. Konvencije, odnosno, ako „Srbija i Crna Gora prati ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i obezbeđuje njihovu zaštitu, u slučaju kada ta zaštita nije obezbeđena u državama članicama“ (čl. 9, stav 3), kako će u isto vreme države članice uređivati, obezbeđivati i ljudska i manjinska prava na svojoj teritoriji. Ili obratno, na kojoj će se teritoriji primenjivati međunarodni ugovori iz oblasti ljudskih prava (OPA i Evropska konvencija), ako je svima poznato da se teritorija ove tvorevine sastoji iz teritorija država članica, a one su vlasne, da na osnovu člana 9, stava 1, uređuju pitanja ljudskih prava na svojim teritorijama. Ovo posebno naglašavamo ako imamo u vidu i odredbu člana 16. Ustavne povelje koji daje izričito primat međunarodnom pravu i to sledećom rečenicom: „Ratifikovani međunarodni ugovori i opšteprihvatarena pravila međunarodnog prava imaju primat nad pravom Srbije i Crne Gore i pravom država članica“.

Iako bi možda neko rekao da u oblasti ljudskih prava primat ima međunarodno pravo i pravo državne zajednice, prikrivena namera pisaca Ustavne povelje bila je, da primat u pogledu zaštite ljudskih prava daju državama članicama. Ovo naše uverenje potkrepljuje i činjenica na koju ćemo se kasnije još bliže osvrnuti. Potpuno odsustvo sudskih mehanizama zaštite ljudskih prava na nivou Državne zajednice Srbija i Crna Gora.

¹⁴ To je urađeno pravno neprecizno, zato što se izričito radi o međunarodnim ugovorima iz oblasti ljudskih prava a ne svih međunarodnih ugovora.

Još veću zbrku u osmišljenom pravnom poretku na teritoriji Državne zajednice koji će izazvati velike probleme u „neposrednoj primeni“ Evropske konvencije, pridodaju odredbe koje se tiču nadležnosti Skupštine Srbije i Crne Gore.

Prvo, članom 19, zakonodavna nadležnost u oblasti ljudskih prava Skupštine Srbije i Crne Gore, može se naslutiti isključivo u odredbi koja se tiče „politike useljavanja i davanja azila“ i koja donekle upućuje na „pravo na slobodu kretanja“. Ostale oblasti koje se tiču uživanja ljudskih prava, kao što su, na primer, krivično zakonodavstvo, odnosno krivični zakonik, koji bi inkriminisao kršenje prava garantovanih Konvencijom, ili zakon o krivičnom postupku gde se detaljno implementira pravo na slobodu i bezbednost ličnosti, itd., prenete su u potpunosti, u nadležnost država članica.¹⁵

Drugo, a već naznačeno, Sud Srbije i Crne Gore, po članu 46. Ustavne povelje, koji bi trebalo da bude navodno nadležan i u oblasti ljudskih prava, ima isključivo nadležnost da „odlučuje o žalbama građana, kada im institucija Srbije i Crne Gore ugrozi prava i slobode garantovane Ustavnom poveljom, ukoliko nije predviđen drugi postupak pravne zaštite“. To, „prevedeno“ znači da se postupak za kršenje ljudskih prava faktički okončava na nivou država članica te da ovaj organ (koji inače do današnjeg dana nije ni formiran), neće imati nikakve nadležnosti u oblasti nadzora nad vršenjem ljudskih prava na celoj teritoriji Srbije i Crne Gore.¹⁶

Doduše, članom 45. Ustavne povelje ustanovljena je institucija Ministra za ljudska i manjinska prava. Nažalost i ovo ministarstvo, po toj odredbi samo „prati ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i s nadležnim organima država članica koordinira rad na sprovođenju i poštovanju međunarodnih konvencija o zaštiti ljudskih prava“. Prema tome, samo opservacija stanja,

¹⁵ Poznato je da je agonija krivičnog zakonodavstva započeta prihvatanjem koncepcije o podeljenoj zakonodavnoj nadležnosti, a posebno kasnije sa rešenjem iz člana 77. Ustava SR Jugoslavije, nastavljena je i skoro dovedena do apsurdna usvajanjem Ustavne povelje: LJ. Lazarević, Ustavna povelja i zakonodavna nadležnost, Ustavne promene, naučni skup održan 21. i 22. aprila na Pravnom fakultetu u Beogradu, str. 142.

¹⁶ Ako ne uračunamo njegovu nadležnost da odlučuje o usklađenosti ustava država članica sa Ustavnom poveljom.

a nikakve nadležnosti u implementaciji međunarodnih ugovora iz oblasti ljudskih prava pa tako i Evropske konvencije, ili izvršenja međunarodnih presuda, pa time i presuda Evropskog suda za ljudska prava. Možda su pisci Ustavne povelje pomislili da će lako biti moguće koordinirati rad država članica kada je u pitanju, na primer, izvršenje jedne presude Evropskog suda za ljudska prava. Mi mislimo da nije tako, jer se koordinacija između država članica veoma otežano odvija i po mnogo lakšim pitanjima, i da je ovo ministarstvo trebalo biti nadležno za sva pitanja implementacije međunarodnih ugovora i izvršenja presuda međunarodnih sudija u oblasti ljudskih prava, i to neposredno bez ikakve koordinacije.

3.2 Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama 17 i pitanje imaoca prava u jurisdikciji Državne zajednice Srbija i Crna Gora

Iako je pitanje imaoca prava u jurisdikciji naše zemlje povezano i sa samom Ustavnom poveljom, bliža zapažanja ćemo izneti u ovom odeljku. Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (u daljem tekstu Povelja), kako Ustavna povelja kaže, sastavni je deo Ustavne povelje. Ona svojim sadržajem, bar na prvi pogled, izgleda savremeno, štiti osnovnu paletu ljudskih prava, te je na taj način apsolutno usklađena sa pravima i slobodama zaštićenim u Evropskoj konvenciji. Povelja čak, članom 10, uzdiže praksu Evropskog suda za ljudska prava na nivo izvora našeg prava sledećim rečima: „Ljudska i manjinska prava zajamčena ovom poveljom tumače se na način kojim se unapređuju vrednosti otvorenog i slobodnog demokratskog društva, u skladu sa važećim međunarodnim jemstvima ljudskih prava i praksom međunarodnih tela koja nadziru njihovo sprovođenje“. Moramo reći, da takvu odredbu ne sadrži ni sama Evropska konvencija. Mislimo da ne bi trebalo da je sadrži ni naša Povelja, jer se pravna pravila tumače svim sredstvima tumačenja poznatim u pravnoj nauci, te jedan zakon ne bi trebalo da upućuje upu-

17 Povelja usvojena u skupštinama republike Srbije i Crne Gore, 26. februara 2003. godine, a u Skupštini Srbije i Crne Gore 28. februara 2003. godine: Službeni list Srbije i Crne Gore, br. 6, od 28. februara 2003. godine.

čuje samo na sudsku praksu, čak ni međunarodnih sudova. Ali, možda su poveljopisci mislili da „od viška glava ne boli“ pa su se osmelili da ovako nešto napišu, a nisu se pobrinuli, kako će se primenjivati pomenuti član 1. Evropske konvencije.

O jurisdikciji u oblasti ljudskih prava ove novostvorene zemlje već smo dali neke napomene u prethodnim izlaganjima o Ustavnoj povelji, a sada bi dodali još neke probleme koji će svoj odraz imati na imaoce prava, odnosno beneficijare Evropske konvencije, u kontekstu nekih rešenja iz Povelje i Zakona o Sudu Srbije i Crne Gore.

Poznato je, iz prakse Evropskog suda, da države ugovornice ljudska prava iz Evropske konvencije moraju obezbediti svim ljudima (i državljanima i strancima), dokle dopire jurisdikcija tih država. To je sasvim jasno rečeno u karakterističnim slučajevima *Loizidou protiv Turske*¹⁸ i *Kipar protiv Turske*¹⁹, koji su se ticali kršenja ljudskih prava iz Konvencije na teritoriji takozvane „Turske republike severni Kipar“, ustvari okupiranog dela Kipra od strane Turske još pre tridesetak godina. Sud je eksplicitno utvrdio, da je Turska odgovorna za kršenja ljudskih prava iz Evropske konvencije, iako su se ona desila van njene teritorije i to od strane lokalnih organa nepriznate države „Turske republike severni Kipar“, zato što je Turska imala faktičku jurisdikciju, iako se ona pozivala u svom prigovoru da nije imala nikakvu.

Nažalost, kada ratifikujemo Evropsku konvenciju, pojaviće se dva problema u vezi sa njenom jurisdikcijom i imaoima ga-

¹⁸ Ovaj slučaj je pokrenut još 1989. godine (predstavka br. 15318/89), od strane državljanke Kipra T. Loizidou, koja je odrasla u Kirineji na severnom delu Kipra i koja je tvrdila da je žrtva povrede članova 3, 5, i 8. Evropske konvencije i člana 1. Protokola br. 1. koje je počinila Turska. Kako je poznato severni deo Kipra, naseljen pretežno etničkim Turcima, uz vojnu pomoć Turske je pre skoro 30 godina proglasio državnost takozvane Turske republike Severni Kipar, uz kasnije obilato vojno prisustvo Turske. Sud je utvrdio Presudom od 23. marta 1995 (povodom preliminarnih prigovora turske vlade) da se „jurisdikcija Turske proteže i na ovu teritoriju bez obzira što se ona ne nalazi unutar Turske (Seria A, br. 310). Presudom od 18. decembra 1996 (suština spora) Sud je, pored ostalog, utvrdio da je Turska odgovorna za kršenje člana 1. Protokola br. 1. koji se odnosi na mirno uživanje u svojoj imovini: Reports of Judgements and Decisions, 1996.

¹⁹ Presuda od 10. maja 2001. godine, povodom predstavke br. 25781/94.

rantovanih prava iz Evropske konvencije. Jedan problem je prouzrokovan neadekvatnom organizacionom strukturom Državne zajednice odnosno nekim rešenjima iz Povelja, a drugi trenutnim statusom Pokrajine Kosova i Metohije.

Pre svega, da bi pojedinci uživali prava i slobode iz Povelje (odnosno Konvencije) mora biti obezbeđena delotvorna sudska zaštita tih prava od strane naše države koja bi trebalo da ima i teritorijalnu i personalnu nadležnost i u unutrašnjeppravnom i međunarodnopravnom smislu. Reklo bi se da je tako i urađeno, čitajući prvi stav člana 9. Povelje kojim se tvrdi da „Svako ima pravo na delotvornu pravnu zaštitu u slučaju da mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko i manjinsko pravo zajemčeno ovom poveljom...“ Nažalost, ove reči će biti veoma teško sprovesti u delo, ako se osvrnemo na ostala dva stava člana 9. Povelje:

„Svako ko smatra da mu je neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno ovom poveljom povređeno ili uskraćeno pojedinačnim aktom ili radnjom institucije državne zajednice, odnosno državnog organa države članice ili organizacije koja vrši javna ovlašćenja ima pravo da podnese žalbu Sudu Srbije i Crne Gore, ako nije obezbeđena druga pravna zaštita u državi članici, u skladu s Ustavnom poveljom. (podvukao M. P.)

Odluke međunarodnih organa izvršavaju i troškove snose državna zajednica, odnosno države članice, u zavisnosti od toga da li je institucija državne zajednice, odnosno državni organ države članice ili organizacija koja vrši javna ovlašćenja povredila ili uskratila neko pravo zajemčeno međunarodnim ugovorom (podvukao M. P.)“.

Ako ovim odredbama pridodamo odredbe članova 34. i 37. Zakona o Sudu Srbije i Crne Gore²⁰ koje govore o nadležnostima Opšte sednice i Veća (organa ovoga Suda), i uglavnom prepisuju nadležnosti ovoga Suda iz Ustavne Povelje, o čemu smo već nešto rekli, perspektiva delotvorne zaštite ljudskih prava svim ljudima u nadležnosti ove države je još mračnija. Naime, ovaj Sud će odlučivati o žalbama „građana“, u skladu s Ustavnom poveljom, i to samo u slučaju „kada im institucija Srbije i Crne

²⁰ Službeni list SCG, br. 26/2003 od 19. 6. 2003. godine.

Gore ugrozi prava i slobode garantovane Ustavnom poveljom, ukoliko nije predviđen drugi postupak pravne zaštite“. To faktički znači, da je pravna zaštita garantovanih ljudskih prava prepuštena državama članicama i njihovim opštim sudskozaštitnim režimima za slučaj povrede ili ugrožavanja prava.

Posledice su sledeće. Prvo, konačan nivo kontrole zaštite ljudskih prava, davaće sudovi država članica, pa će prema tome biti dovedeno u pitanje jedno od osnovnih prava u poretku svake pravne države, pravo na jednakost pred zakonom. Diskriminaciji stanovnika jedne države članice u odnosu na drugu biće širom otvorena vrata u oblasti ljudskih prava. Ovakvu konstataciju slobodno možemo izneti imajući u vidu institut ustavne žalbe, koji je uveden u pravni sistem SR Jugoslavije po Ustavu iz 1992. godine. Ovaj institut, veoma sličan pomenutom institutu „žalbe građana“ Sudu Srbije i Crne gore, dopuštao je žalbu građana tadašnjem Saveznom ustavnom sudu, jedino ako nije bila obezbeđena druga pravna zaštita. Iz ovakve formulacije ustavne žalbe nikada nije bilo jasno u čemu se ovakav uslov za podnošenje ustavne žalbe ustvari sastoji, pa je bivši Savezni ustavni sud, u preko 100 ustavnih žalbi od 1992. godine pa do ukidanja ovoga tela podnete, donosio uvek iste odluke – da se ustavna žalba odbacuje.

Drugo, opasnost da naša državna zajednica neće imati punu jurisdikciju u oblasti ljudskih prava, ni nad strancima, ni nad svojim državljanima, tiče se izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava. Poznato je da je, po Konvenciji, svaka država ugovornica dužna „da se povinuje pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke“ (član 46, stav 1). Kako će se Srbija i Crna Gora povinovati presudama Evropskog suda, kada nije određen mehanizam, niti organ koji će utvrđivati, da li je za kršenje ljudskih prava iz Konvencije, odgovorna državna zajednica ili država članica? Znači, po našem mišljenju isključivu nadležnost za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava je morala imati Državna zajednica Srbija i Crna Gora, jer je ona strana ugovornica, i Sud ne može dozvoliti bilo kakvo sporenje između sastavnih delova bilo koje države oko toga ko će presudu izvršiti i nadoknaditi troškove imaću prava koje je prekršeno. Ona bi se kasnije namirila po posebnom postupku od strane nekog drugog organa na nižem nivou, koji je

učinio povredu prava i koji je odgovoran za naknadu štete. Ova-ko će Državna zajednica svakako biti odgovorna za izvršenje presude Evropskog suda za ljudska prava, a kako kako smo videli, neće imati nikakvu efektivnu jurisdikciju u oblasti ljudskih prava. Prema tome, postoji opasnost da će organi država članica, moći da krše ljudska prava iz Evropske konvencije koliko im se prohte, a da za to uopšte ne budu odgovorni.

Drugi problem je jurisdikcija Srbije i Crne Gore nad Kosovom i Metohijom. Prema Rezoluciji Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 1244, teritorija Kosova i Metohije je pod suverenitetom SR Jugoslavije, danas Srbije i Crne Gore. Taj suverenitet je formalan, a u praksi postoje neki elementi faktičkog suvereniteta od strane Srbije (recimo u primeni prava na obrazovanje (član 2. Protokola br. 1. Evropske konvencije) ili prava na slobodne izbore (član 3. Protokola 1. Evropske konvencije), i to samo na severnom Kosovu i enklavama Kosovu i Metohiji gde pretežno živi etnički srpsko stanovništvo.

Na logično pitanje da li će se Srbija i Crna Gora smatrati odgovornom za kršenje ljudskih prava lica na toj teritoriji, jer je ona potpisnica Evropske konvencije a nema dakle nikakvu jurisdikciju u oblasti ljudskih prava na toj teritoriji ili je ima samo Srbija, teško je ovoga trenutka dati pravi odgovor. Po našem mišljenju, naša država treba da sklopi što pre određeni sporazum sa UNMIK administracijom i KFOR-om koji ima faktičku jurisdikciju i da to rešenje predoči Savetu Evrope i Evropskom sudu za ljudska prava, kako bi olakšala Sudu prilikom pokretanja prvog slučaja vezanog za kršenje ljudskih prava u Autonomnoj pokrajini Kosovo i Metohija.

* * *

Kako smo videli, iako se nismo bavili implementacijom svakog pojedinačnog prava iz Evropske konvencije u naš unutrašnji pravni poredak (poretke), ukazali smo na neke opasnosti koje se kriju iza ovako ustrojenog pravnog poretka Državne zajednice Srbija i Crna Gora, koje se moraju što pre prevazići. Te opasnosti su još veće ako posumnjamo u iskrene namere onih koji su ove važne akte pisali. Ako je to bilo u pitanju, možemo slobodno zaključiti da je u pitanju zloupotreba prava izvršena stvaranjem apstraktnih normi koje su više nego što je to neophodno neprecizne i kontradiktorne. Da bi se ovakve sumnje ot-

klonile, neophodno je hitno, pre ratifikacije Evropske konvencije, doneti dodatne propise na nivou Državne zajednice, kojima bi se precizirala sva pitanja koja su otvorena. Time će se pomoći i imaćima prava iz Evropske konvencije i samoj Državnoj zajednici, koja je na međunarodnom planu jedino odgovorna za sprovođenje Evropske konvencije.

Ako, pak, do toga ne dođe, u trenutku kada Evropska konvencija bude ratifikovana, ipak će u velikoj prednosti biti pojedinci – beneficijari ljudskih prava iz Konvencije, jer će oni svakako, po proceduri koja se traži, pokrenuti postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava. A kako će pred Evropskim sudom za ljudska prava proći Srbija i Crna Gora, videćemo već posle prve predstavke podnete protiv ove državne tvorevine.

PRILOG

Uputstvo za pojedince koji žele da podnesu predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, od momenta ratifikacije Evropske konvencije od strane Državne zajednice Srbija i Crna Gora

I. Koje predstavke Evropski sud za ljudska prava može razmatrati?

1. Evropski sud za ljudska prava je međunarodna institucija koja može, pod određenim uslovima, razmatrati predstavke osoba koja se žale da su prekršena njihova prava po Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.
2. Ukoliko smatrate da ste lično i direktno bili žrtva povrede jednog ili više osnovnih prava zagarantovanih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava od strane jedne od država ugovornica imate pravo podneti predstavku Sudu.
3. Sud može razmatrati samo predstavke koje se odnose na povredu jednog ili više prava navedenih u Konvenciji i Protokolima uz Konvenciju (Prvi, Četvrti, Šesti i Sedmi). Evropski sud nije prizivni sud u odnosu na domaće sudove, te ne može poništiti ili izmeniti njihove odluke: Evropski sud, dalje, ne može direktno intervenisati u Vaše ime kod organa u vezi kojih se žalite.
4. Sud može razmatrati samo predstavke protiv države koje su ratifikovale Konvenciju ili Protokol o kojem je reč, te koji se tiču događaja koji su se dogodili nakon određenog datuma. Taj datum varira zavisno o državi protiv koje se podnosi predstavka, te zavisno od toga da li se zahtev odnosi na pravo navedeno u samoj Konvenciji ili u jednom od Protokola.

5. Sudu se možete žaliti u vezi predmeta koji su u nadležnosti organa vlasti (zakonodavstva, uprave, suda itd.) jedne od tih država. Evropski sud ne može razmatrati predstavke protiv pojedinaca ili privatnih organizacija.
6. U skladu sa uslovima navedenim u članu 35, stav 1. Konvencije, Evropski sud može razmatrati predstavku tek nakon iscrpljenja svih domaćih pravnih lekova i u roku od šest meseci od dana donošenja konačne odluke. Evropski sud neće moći razmatrati nijednu predstavku koja ne zadovoljava uslove dopuštenosti.
7. Iz ovih razloga je neophodno da, pre nego što se obratite Evropskom sudu, iscrpите sve pravne lekove u državi protiv koje se želite žaliti, a koji su relevantni za Vaš predmet. Ukoliko to ne učinite, da bi ta pravna sredstva bila nedelotvorna. U skladu s tim, prvo se morate obratiti domaćim sudovima, uključujući i žalbu najvišem sudu koji ima nadležnost u tom predmetu, u kojoj treba izneti, barem u osnovi, iste pritužbe koje kasnije želite izneti u svojoj predstavi Evropskom sudu.
8. Kada se koristite odgovarajućim pravnim lekovima, potrebno je da poštuјete sva pravila postupka, uključujući vremenske rokove. Ukoliko je, na primer, Vaša žalba bila odbijena jer ste je podneli prekasno, ili ste je podneli pogrešnom sudu, ili niste poštovali odgovarajući postupak, Evropski sud neće biti u mogućnosti da razmatra Vašu predstavku.
9. Međutim, ukoliko se žalite na sudsku odluku kao što je presuda ili kazna, nije potrebno uložiti zahtev za ponavljanje postupka nakon što ste iscrpeli sve redovne žalbene sudske postupke. Takođe, ne morate iskoristiti pravne lekove koji nemaju uticaj na ishod predmeta, ili tražiti pomilovanje ili aboliciju. Peticije upućene parlamentu, predsedniku države ili vlade, vladi, ministrima ili ombudsmanu se ne smatraju delotvornim pravnim lekovima koje morate iskoristiti.
10. Nakon što je doneta odluka najvišeg nadležnog domaćeg suda ili organa, morate podneti predstavku Evropskom sudu u roku od šest meseci. Rok od šest meseci računa se od datuma kada je konačna odluka u redovnom sudskom postupku dostavljena Vama ili Vašem advokatu, a ne od datuma eventualnog kasnijeg odbijanja zahteva za ponavljanje postupka ili molbe za pomilovanje, ili bilo kojeg drugog zahteva nekom od organa koji nemaju uticaja na ishod spora.
11. Rok od šest meseci prekida se u trenutku kada Evropski sud primi bilo Vaš prvi dopis u kojem je jasno iznet – makar samo u osnovnim crtama – predmet predstavke koju želite podneti. Ukoliko svojim dopisom samo zatražite informacije od Evropskog suda, tim se taj rok od šest meseci koji se mora poštovati ne prekida.

II. Način na koji se podnosi predstavka Evropskom sudu za ljudska prava

12. Službeni jezici Evropskog suda su engleski i francuski. Ipak, ukoliko Vam je to jednostavnije, možete se obratiti Sekretarijatu na jednom od službenih jezika država koje su ratifikovale Evropsku konvenciju.

13. Predstavka Evropskom sudu se ne može podneti telefonom ili elektronskom poštom, osim ako je takva predstavka potvrđena putem regularne pošte. Nepotrebno je da lično dođete u Strazbur, gde je sedište Evropskog suda, kako bi usmeno izneli svoju predstavku.
14. Sve dopise koji se odnose na Vašu predstavku treba poslati na sledeću adresu: The Register, European Court of Human Rights, Council of Europe, F – 67075 STRASBOURG CEDEDŽ
15. Pošto primi Vašu predstavku, odnosno prvi dopis, sekretarijat Evropskog suda će Vam odgovoriti, te Vas izvestiti da je na Vaše ime otvoren spis pod određenim brojem, koji ubuduće uvek morate navoditi u svim svojim sledećim dopisima Evropskom sudu. Pored ovoga, sekretarijat može od Vas zatražiti da dostavite dodatne podatke, dokumente ili pojediniosti, vezane za Vašu žalbu. Međutim, sekretarijat Vam ne može pružiti podatke o zakonima i drugim propisima te pravu države protiv koje se žalite, niti Vam može davati pravne savete koji bi se ticali Vaše predstavke ili tumačenja domaćeg prava.
16. U Vašem je interesu da bez nepotrebnog odlaganja odgovarate na dopise sekretarijata. Ukoliko odgovorite sa zakašnjenjem ili propustite odgovoriti na dopis koji Vam je sekretarijat uputio, Evropski sud može zaključiti da ne želite više voditi postupak po svojoj predstavnici. Ukoliko u roku od godinu dana ne vratite ispunjeni obrazac predstavke ili ne odgovorite pravovremeno na bilo koji dopis koji Vam sekretarijat uputi Vaš spis će biti uništen.
17. Ako smatrate da se Vaša žalba odnosi na jedno od prava zajemčenih Evropskom konvencijom ili njenim Protokolima te da su zadovoljeni navedeni uslovi, treba da pažljivo i čitko ispunite obrazac predstavke te ga vratite sekretarijatu u roku od šest nedelja.
18. U skladu s uslovima pravila 47. Poslovnika Evropskog suda, u svojoj predstavnici nužno navedite:
 - a) ukratko iznete činjenice na koje se žalite kao i prirodu Vaše žalbe;
 - b) pravne lekove koje ste iskoristili;
 - v) prava zajemčena Evropskom konvencijom za koja smatrate da su u Vašem slučaju bila povređena;
 - g) sve službene odluke vezane za Vaš predmet, pri čemu treba navesti datum svake odluke, naziv suda ili organa koji je odluku doneo, te ukratko izneti sadržaj same odluke. Svom dopisu treba da priložite kopije svih odluka. (Upozoravamo da Vam dokumenti neće biti vraćeni, te je u Vašem interesu da sekretarijatu šaljete kopije a ne originale).
19. U skladu s pravilom 45. Poslovnika Evropskog suda obrazac predstavke morate potpisati ili Vi kao podnositelj predstavke ili Vaš zastupnik.
20. Ukoliko ne želite da Vaš identitet bude dostupan javnosti, morate to i zatražiti, te izneti razloge za takvo odstupanje od pravila o dostupnosti podataka i javnom postupku. Evropski sud može da odobri anonimnost u izuzetnim i opravdanim slučajevima.

21. Ako želite podneti predstavku Evropskom sudu posredstvom advokata ili drugog zastupnika, morate sa predstavkom dostaviti punomoć kojom njega ovlašćujete da Vas predstavlja u postupku pred Evropskim sudom. Da bi ste podneli predstavku sudu Vaš zastupnik ne mora biti advokat, međutim, u kasnijem toku postupka zastupnik podnosioca predstavke mora, osim u izuzetnim slučajevima, biti advokat ovlašćen za obavljanje advokatske prakse u jednoj od država potpisnica Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava. Advokat mora znati, bar pasivno, jedan od službenih jezika Evropskog suda (engleski ili francuski).
22. Evropski sud ne jamči pravnu pomoć u početnoj fazi, pre odluke o komunikaciji predstavke. U kasnijoj fazi postupka, nakon što Evropski sud odluči da komunicira predstavku vladi države protiv koje se žalite, te od nje zatraži da se pismeno izjasni, možete imati pravo na besplatnu pravnu pomoć, ukoliko nemate dovoljno sredstava za plaćanje troškova advokata, te ukoliko Evropski sud smatra da je dodela takve pomoći neophodna za ispravno vođenje postupka.
23. Vaš predmet će biti razmatran besplatno, a sekretarijat će vas obavestavati o toku Vašeg postupka. Kako se postupak u početnoj fazi obavlja pismeno, nema nikakve svrhe da lično dolazite u sedište Evropskog suda u Strazburu, osim ukoliko Vas Evropski sud pozove na raspravu.²¹

*Prof. dr Svetolik Kostadinović
Univerzitet „Braća Karić“, Beograd*

PRAVNA REGULATIVA U OKVIRU JAVNOG SEKTORA I JAVNIH SLUŽBI SCG U SVETLU PRIMENE PROPISA EU

1. UVOD

Osnovno polazište javnih funkcija i subjektiviteta javnog upravljanja institucionalno i pojmovno jeste javno pravo¹. Javno pravo predstavlja skup pravila koja važe za sve pravne ustanove i ustanove iz javnog prava, uključujući javna preduzeća koja pripadaju javnom sektoru.

Javni sektor² služi i kao korektivni mehanizam putem koga treba da se ostvari i uspostavi privredna i socijalna ravnoteža u zemlji, na onom nivou koji država želi da ostvari.

Javni sektor u okviru koga i javna preduzeća, korporacije i kompanije javnog sektora, formiraju se na osnovu zakonskih i podzakonskih akata.

Nadležnost za donošenje pravnog akta regulisana je pozitivnim zakonskim propisima, kao ustav, zakonski i podzakonski akti.

Pored javnog sektora da bi on mogao funkcionisati, postoje funkcionalne upravne funkcije koje obuhvataju autoritativne i neautoritativne pravne i materijalne delatnosti, kojima uprava u organizacionom smislu ostvaruje socijalne ciljeve, koje treba shvatiti kao „vršenje javnih službi“.

Postoje razni upravni modeli kao što su „Model državne (klasne) uprave“ i „Model uprave kao javne službe (service public)“. Za naše razmatranje od interesa je ovaj drugi model jer se s njim obuhvata uprava sa svim upravnim modalitetima, sa zadatkom da organizuje i obezbedi pravilno funkcionisanje javnih službi.

Ovaj model istovremeno rasvetljava i potencira „Činidbeni karakter“ državne i sveukupne upravne delatnosti zagovarajući na drugoj strani ideju subjektivnih prava.

Takođe ovaj model asocira na formiranje javnih preduzeća kojima je povereno vršenje upravnih javnih ovlašćenja – upravnih aktivnosti, shodno zakonu o javnim preduzećima iz 1990. godine.

U razvijenim zemljama, poput SAD, Kanade, Japana i većine zemalja Zapadne Evrope, značajna pažnja poklanja se izučavanju javnog sektora.

U zemljama u razvoju u koje spada i naša zemlja, neophodno je po uzoru na razvijene modele, uz uvažavanje specifičnosti, permanentno dograđivati model javnog sektora, koji je okosnica razvoja privrede i zemlje u celini.

Značajno mesto u razvoju javnog sektora ima menadžment, koji u javnim preduzećima odgovara za svoj rad izvršnoj i zakonodavnoj vlasti.

Imajući u vidu značaj javnog sektora u razvoju zemalja a samim tim i u SCG, neophodno je izvršiti usaglašavanje i usavršavanje modela javnog upravljanja sa razvojnim modelom EU. Ovo naročito u narednom periodu u kome se radi studija izvodljivosti na osnovu NJizibilit metode, kao osnova za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji.

2. POJAM, USPOSTAVLJANJE I EVOLUCIJA RAZVOJA JAVNOG SEKTORA SCG

Pod pojmom javni sektor podrazumevaju se razni oblici organizovanosti pojedinih privrednih subjekata putem kojih država, odnosno njeni lokalni organi, obezbeđuju ostvarivanje određenih interesa u pojedinim oblastima privređivanja. Javni sektor podrazumeva i deo nacionalne privrede za koju država ima određenu odgovornost 3.

Značaj javnog sektora ogleda se u tome, što se putem njega materijalizuje ostvarivanje javnih interesa lociranih u raznim obla-

stima, koje su značajne za društvo kao celinu. U tom smislu, sa aspekta organizacije i poslovanja javnog sektora, a posebno javnih preduzeća, od posebnog je značaja sagledavanje odrednica javnog interesa, ne dovodeći u pitanje njihovu delatnost, koja se ogleda u činjenici da su to privredni subjekti koji u tržišnim uslovima privređivanja nalaze razlog svog postojanja i privređivanja.

Poslovanje javnog sektora karakterišu znatne olakšice u poslovanju date od strane države i njenih organa koje se ogledaju, kako u stimulativnim merama, tako i u davanju određenih koncesija kao što su porezi, dotacije, različita pravila i odnosi koji imaju uticaj na opštu dobrobit. Cilj države je da maksimizira opštu dobrobit i realizuje makroekonomske ciljeve.

U tom cilju država formira javna preduzeća, putem kojih sprovodi javni interes, uvodi određenu regulativu, kojom sprovodi određenu kontrolu, menja svoj odnos i raspravlja o strategiji ostvarenih ciljeva u odnosnoj oblasti.

Odgovarajuća istraživanja, primenom teorije vlasničkih prava i teorije javnog izbora, utvrdila su da javni sektor ostvaruje nižu profitabilnost od ostalih subjekata privređivanja.

Uticaj države na privredne i društvene strukture u savremenim društvima reguliše se putem primene javnog prava, kojim se regulišu i uređuju vršenja velikog dela javnih službi i javne uprave. Uspostavljanje javnih službi i decentralizacija javne uprave u demokratskim društvima sprovodi se dobrim delom i u privredi, a naročito u onim organizacijama koje vrše javnu službu, kao što su saobraćajne organizacije i njima slične.

Prema tome javne službe i javna uprava funkcionišu u okviru vanprivrednih delatnosti, kao što su: vršenje naučne, kulturne, prosvetne, zdravstvene, socijalne delatnosti, kao i u okviru privredne delatnosti kao na primer u saobraćaju, PTT-u, elektroprivredi i dr. Sve ove delatnosti funkcionišu u okviru javnog sektora čime je uređena čitava jedna pravna konstrukcija koja ima sistemski karakter.

Razvoj javnog sektora prošao je kroz mnogo faza u različitim sistemima upravljanja i funkcionisanja. Dakle, evolucija razvoja javnog sektora traje vrlo dugo, ulazeći u sve pore delovanja države putem primene pravne regulative, a naročito iz oblasti javnog prava, poslovnog prava, i u novije vreme menadžmenta.

Evolutivni razvitak javnog sektora kod nas karakterišu dve razvojne faze.

Prva razvojna faza otpočela je usvajanjem DŽI Amandmana na Ustav iz 1974. godine, po kome svi subjekti imaju status organizacije udruženog rada sa svim karakteristikama jednog od „oblika udruživanja rada i sredstava“, ali ina pojačanom uticaju društvene zajednice na rad ovih organizacija koja je proizilazila iz činjenice da su ti privredni subjekti obavljali delatnosti bile neophodne za rad organa društveno-političke zajednice koja osniva tu organizaciju udruženog rada. S tim u vezi su i odredbe o ekskluzivnom pravu društveno-političke zajednice, vezane za osnivanje ovih organizacija.

Osnovno obeležje ove faze statusnog organizovanja javnog sektora ogleda se u činjenici što su se na osnovu zakonskih odredbi od strane društveno-političkih zajednica (samostalno ili zajedno sa drugim društveno-pravnim licima) počela da osnivaju javna preduzeća⁴. Ova javna preduzeća poslovala su sa sredstvima u društvenoj svojini, a bila su organizovana u jedinom tada obliku „udruživanja rada i sredstava“. Uprošćeno rečeno, država je institucionalizovala kroz pojavne oblike društveno-političkih zajednica (opština, pokrajina i republika) neposredno ostvarivanje vlasničke i javnopravne funkcije. Ta simbioza činila je ova preduzeća potpuno nezavisnim od svih mogućih tržišnih tokova, i, po pravilu, obezbeđivala im je značajno povoljniji materijalni položaj, nego što je to bio slučaj sa drugim organizacijama udruženog rada, odnosno preduzećima.

Druga faza statusnog organizovanja javnih preduzeća započinje usvajanjem narednih izmena i dopuna Zakona o preduzećima („Službeni list SFRJ“ br. 48/1990).

Ovim izmenama Zakona o preduzećima, u domenu organizovanja i poslovanja javnih preduzeća izvršene su krupne promene. Naime, po prvi put je zakonskom regulativom kod nas stvoren pravni osnov za razlikovanje vlasničke funkcije od javnopravne funkcije⁵. To se najočitije može sagledati u različitim uslovima za osnivanje, pa u tom kontekstu i za obezbeđenje ostvarivanja posebnog društvenog interesa vezanog za ostvarivanje delatnosti radi kojih se osniva javno preduzeće.

Treba istaći činjenicu da je u Republici Srbiji, tokom 1990. godine donet Zakon o javnim preduzećima („Službeni glasnik SR

Srbije“ br. 6/1990. god.) kojim je utvrđen nešto širi krug privrednih subjekata na koje će se primenjivati njegove odredbe, nego što je to bio slučaj sa Zakonom o preduzećima.

Zakon o javnim preduzećima je relativno kratak i ima 29. članova, kojima su veoma koncizno izloženi postulati ove grupacije preduzeća.

Treba istaći i činjenicu da se Zakon o javnim preduzećima primenjuje i na preduzeća koja obavljaju delatnost od javnog interesa, odnosno koja vrše poslove javnih službi u užem značenju tog pojma.

3. DELATNOSTI JAVNOG SEKTORA I UPRAVNI MODELI

Delatnost javnog sektora proizilazi iz oblika i prirode javnih instituta državne uprave i njenih organa.

Oblici javnog sektora u SRJ (SCG) u velikom delu se zasnivaju na iskustvima razvijenih zemalja i buržoaske teorije, čije osnove počivaju na sledećim teoretskim postavkama:⁶

Institut javni sektor stvorila je francuska pravna teorija, a ovu instituciju preuzela je i nemačka nauka i praksa, kao i nauka i zakonodavstvo drugih buržoaskih država.

Razvoj javnog sektora išao je uporedo sa razvojem buržoaske države.

U liberalnoj eri (koju karakteriše načelo o svođenju državne intervencije na najmanje moguću meru i shvatanje države kao „noćnog čuvara“) postojao je vrlo ograničen broj javnih službi.

To je bilo u skladu sa zahtevima rastućeg kapitalizma i klasnih interesa mlade buržoazije, koja se oslobodila stega apsolutističkog režima i kojoj je u to vreme odgovaralo što manje mešanje države u ekonomske odnose.

U vreme liberalne buržoazije postojale su samo tri javna sektora:

- „narodna odbrana“,
- policija i
- pravosuđe.

Buržoaski teoretičari (Leon Digi i Moris Oriju) ističu da se sa razvojem civilizacije povećava broj delatnosti koje mo-

gu biti predmet javnog sektora, a pošto se civilizacija sastoji od povećanja potreba koje se moraju zadovoljiti u najkraćem vremenu, to je sa napretkom civilizacije sve češća intervencija države.

Tako savremeni pojam javnog sektora u buržoaskom pravu obuhvata:

- železnički saobraćaj;
- PTT saobraćaj;
- Delatnost javne nastave;
- Zaštitu narodnog zdravlja“,
- Socijalno staranje, itd.

Osnovni razlog umnožavanja, treba tražiti u razvoju i zahtevima kapitalističkog načina proizvodnje. Buržoazija, kao vladajuća klasa, nije mogla sve narasle potrebe svoje klase da zadovolji bez intervencije države. Otuda buržoaska država preuzima i nove zadatke, čijim izvršenjem treba da se obezbedi nesmetano odvijanje kapitalističkog načina proizvodnje.

Buržoaska država tada preuzima na sebe pripremu kadrova za potrebe privrede, otvara škole i druge prosvetne ustanove, organizuje vršenje poštanske i telefonske službe, organizuje železnički saobraćaj i druge službe neophodne kapitalističkoj privredi u formi javnog sektora.

Najznačajnije delatnosti javnog sektora, danas su u SCG: javna preduzeća i javna uprava.

3.1. Pojam javnog preduzeća

Javna preduzeća su poslovno tehnološki sistemi i organizaciono ekonomske jedinice preko kojih se shodno ustavu i zakonu ostvaruje javni interes u svim onim delatnostima koje se ostvaruju kao tržišno održive, tehnološki prihvatljive i tržišnom ambijentu prilagođene javne funkcije.

Prema našem zakonodavstvu⁷, javna preduzeća mogu da posluju sredstvima u državnoj, društvenoj, privatnoj i drugim oblicima svojine.

Predmet njihove delatnosti su proizvodi koje nazivamo javnim dobrima ili javnim interesima.

Karakterišu se nerivalitetom i neekskluzivnošću.

Delatnost kojom se bave je pod javnom regulativom, potpuno ili delimično.

Najvećim delom imaju velike inicijalne investicije, monopolski ili privilegovani položaj na tržištu uz izričitu saglasnost i regulativu državnih organa.

Široko je prihvaćena podela javnih preduzeća na prirodne (karakterišu se veličinom pogona i nižim troškovima po jedinici proizvoda) i državne monopole (javna preduzeća kojima je država dala ekskluzivnost u nekim proizvodima ili uslugama imaju status javnih korporacija i državnih kompanija).

3.2. Pojam javne uprave

Uprava je jedna kompleksna i višeslojna institucija. Složenost upravnog sistema ne ogleda se samo u hijerarhijskom ustroju upravnih organa, već i u različitoj prirodi institucija i tela koje čine upravu u najširem značenju te reči. U savremenom društvu upravna struktura je ogromna a njene granice, u organizacionom i funkcionalnom smislu, gotovo su nesagledive.

Ono što je posebno značajno to je globalno konceptualno opredeljenje za odgovarajući upravni model, koji nije metappravna teorijska konstrukcija, već odraz realnih potreba savremenog društva. Smatramo da savremeni dinamički model uslužno orijentisane uprave kao javne službe (*administrasion à votre service*), čiji akciološki horizont čine slobode i prava čoveka i građanina i ideja ljudskih prava, može da izrazi suštinu problema i akutnu potrebu za odgovornošću uprave za nečinjenje. On je ideja vodilja i dubinska misao, koja je „sine ljua non“ svake elaboracije pitanja odgovornosti, a posebno za nečinjenje. Tim pre ako se ima u vidu činjenica da je odgovornost uprave za nečinjenje i učinjene propuste „kritična tačka“ savremene uprave. To je mesto na kome opstaje ili pada (dinamički) legitimitet svake javne vlasti.⁸

Pojam uprave je veoma složen. Etimološki pojam uprave se izvodi iz reči upravljanje, koja znači usmeravanje, vođenje, vladanje, pomaganje, rukovođenje. Sadržina izraza uprava, upravljanje, upravljati poklapa se sa takođe složenim značenjima latinskih izraza administracija i administrirati (*administrasion, ammi-*

nistrazione, Vernjaltung). U tom smislu izrazi uprava i administracija mogu se uzeti kao sinonimi iako se administracija ponekad koristi u užem smislu, da označi određene stručne i tehničke službe.

Pojam uprave kao pravni pojam može se odrediti upravno-teorijskom i pozitivno-pravnom smislu.

Prilikom određivanja pravno-teorijskog pojma uprave mogu se uočiti dva osnovna pristupa: a) pravno-politički i b) socio-tehnoški⁹. Na njihovom pozitivnom nasleđu je nastao (treći) moderni sistemski pristup koji upravu shvata kao „jedan složeni i dinamički (upravni) sistem ljudske saradnje za socijalnu regulaciju“. Ovaj pristup je odlučujuća teorijska pretpostavka za razumevanje uprave i konkretnih institucija upravnog prava, kakva je između ostalih i odgovornost za nečinjenje.

3. 3. Upravni modeli

Pravnici treba ne samo da govore o upravi kakva ona jeste i da određuju šta ona jeste, već i da govore i o upravi kakva ona treba da bude. Mi se moramo pitati kakvu upravu želimo, kako želimo da budemo upravljani? To nije samo stvar teorije. To je „životno“ pitanje, nešto sa čime se svakodnevno susrećemo. Upravni model nije apstraktna teorijska konstrukcija već praktično pitanje, fenomen koji je istovremeno i ono što „jeste“ i ono što „treba da bude“. Na njemu počiva upravno pravo, upravna i sudska praksa, „upravna teorija i naše svakodnevno iskustvo“. Generalno, mogu se identifikovati dva takva modela.

A. Model državne („klasne“) uprave

Polazna osnova ovog tradicionalnog shvatanja koje je nastalo u Nemačkoj krajem 18. i početkom 19. veka je vezivanje uprave za državu čije se opravdanje nalazi u sili (teorija sile). Ova shvatanja je idejno uobličio i primenio na upravu nemački teoretičar Georg Jelinek (Georg Jellinek). Upravna funkcija se isključivo i dogmatski shvata kao jedna od pravnih funkcija državne vlasti, koje se po svojoj unutrašnjoj sadržini svode na vršenje autoritativnih aktivnosti tzv. Vršenje vlasti. To je osnovno, bitno i primarno obeležje uprave, u smislu državne uprave.

Ova shvatanja su nastala sa prvim idejama o pravnoj državi i danas su u svom izvornom (uskom) značenju uglavnom napuštena. Po njima, ono što je specifikum upravne funkcije jeste autoritativna aktivnost izricanja zapovesti i ograničenja, odnosno primena prinude. Vršenje upravne vlasti je u krajnjoj liniji primena fizičke sile i prinude.

B. Model uprave kao javne službe („service public“)

Početak 19. veka javljaju se ideje o razdvajanju „upravljanja od zapovedanja“, odnosno o potrebi da „vladanje ljudima treba da bude zamenjeno upravljanjem stvarima“. Ova ideja se dalje razvija u okviru solidarističkih koncepcija o državi, početkom 20. veka, kada se pojam javne vlasti zamenjuje pojmom javne službe¹⁰. Država i uprava („upravljajući“) imaju socijalnu funkciju da ostvaruju društvenu dobrobit. Njihova je uloga da stvaraju i obezbede uslove neophodne za svakodnevni život i rad građana i za opšti razvoj i napredak društva. Državna suverenost („javna vlast“) se transformiše u javnu službu a pravo zapovedanja u pravnu obavezu pravnog i neprekidnog upravljanja (služenja) poslovima zajednice. Država ne vrši vlast, ona vrši javnu službu, odnosno stara se o njihovom vršenju. Iz ovih shvatanja proizašla je i savremena koncepcija o upravi „kao instrumentu socijalne regulacije“.

Ta „ideja o zadatku“, „socijalnoj funkciji upravljača“ i „pravnim obavezama“ prema socijalnoj zajednici umesto suverenosti, vršenju „vlasti“ i privilegija, opredeljuje savremeni dinamički model javne uprave. On se sastoji u tome da uprava treba da organizuje i obezbedi pravilno funkcionisanje javnih službi. „Vlast“ uprave je samo sredstvo za postizanje izvesnog cilja koji je određen pravnim poretom. Radi se o obavezi uprave da dela u javnom interesu. Ona mora da ima na umu „opšte javne interese“. Uprava mora da vrši javnu vlast „u interesu cele društvene zajednice“. Vršenje javne vlasti je ispunjavanje javne dužnosti, nasuprot kojoj stoji jedno subjektivno javno pravo građana da zahtevaju od države i drugih javnih kolektiviteta koji su titulari tzv. „javnih ovlašćenja“, da tu svoju zapravo javnu „dužnost“ vrše u opštem, odnosno javnom interesu. To je jedna idejna klima i konceptualni ambijent iz koga se može izvoditi

obaveza na aktivno ponašanje uprave i njena odgovornost za nepoštovanje te obaveze. Takođe, ona omogućava da se mogu opravdati i obrazlagati svi konkretni mehanizmi pravne zaštite subjektivnih prava i pravnih interesa povređenih ili ugroženih aktima i radnjama uprave.

Ovaj model istovremeno rasvetljava i potencira „činidbeni karakter“ državne i sveukupne upravne delatnosti zagovarajući na drugoj strani ideju subjektivnih prava.

4. SAVREMENE POSTAVKE PRAVNE REGULATIVE U PRAVCU USPOSTAVLJANJA ODNOSA SA EU

Pravna regulativa koja obuhvata veoma široko polje regulisanja odnosa kako unutar jedne zemlje tako i u međusobnim odnosima, predstavlja složen mehanizam regulisanja odnosa u javnom sektoru.

U našoj zemlji ne postoji jedinstven zakon koji bi sadržao određene norme kojima bi se regulisali društveno – ekonomski odnosi između privrednih subjekata javnog sektora.

Poseban problem javlja se u regulisanju odnosa sa sličnim organizacijama javnog sektora u zemljama EU, kao i sa zemljama u tranziciji.

Zakonska regulativa u SRJ (SCG) izražena je čitavim nizom zakona i podzakonskih akata, koji proističu iz javnog prava, poslovnog prava, obligacionog prava, zakonskih propisa, uredbi, pravilnika, uputstava i sl.

Osim pomenutih internih zakonskih propisa, od značaja je spomenuti Uzanse, opšte uslove poslovanja privrednih subjekata i običaje koji se primenjuju u unutrašnjim i međunarodnim odnosima a koji važe kod privređivanja u svim sektorima vlasništva pa i kod javnog sektora.

Za uspostavljanje odnosa između zemalja Evropske unije, kao i sa onima koje pretenduju da postanu njeni članovi, važi normativna regulativa propisana u sporazumu¹¹ za osnivanje EU, uključujući i normativnu regulativu koja se odnosi na javni sektor. Prema tome ako SCG želi da se pridruži EU, što u ovom trenutku i namerava, neophodno je da po nizu pitanja prilagodi one zahteve normativne regulative, koji odudaraju od predviđenih i primenje-

nih kod zemalja članica EU. Ovo se naročito odnosi na međunarodne ugovore, konvencije, kodifikovana pravila i standarde.

5. USKLAĐENOST ODNOSA UNUTAR JAVNOG SEKTORA U ZEMLJAMA U TRANZICIJI SA EU

Uspeh javnog sektora u jednoj zemlji zavistan je od koherentnosti moderne privrede, očuvanja i zaštite njenih resursa, jer nesklad i zastoj u realizaciji unapred utvrđenih ciljeva odražava se na tržišnu ekonomiju na širem planu.

Pored tržišta i država takođe igra značajnu ulogu u modernim privredama. Država je ta koja utvrđuje pravni sistem i zakone, ona garantuje sprovođenje ugovora, ona kupuje dobra i usluge ona reguliše privredne tokove, zatim uređuje tržište i konkurenciju, ima izdatke za npr. socijalno osiguranje itd.¹²

Prethodni navodi su od posebnog značaja za privrede u tranziciji jer prenaplašena, a pri tome i pogrešno postavljena uloga države u ovim zemljama, često navodi na pogrešan zaključak da je potrebno eliminisati državu iz funkcionisanja tih privreda. Naprotiv, u teoriji postoji stav da je situacija upravo obrnuta, jer i u privredama zemalja u tranziciji država ima veoma značajno mesto, samo što je njena uloga u novim uslovima potpuno drugačija. Konkretno, uloga države u privredama zemalja u tranziciji je indirektna u stvaranju preduzetničko-tržišnog ambijenta za privatni sektor.

Napred iznesen uticaj države na alokaciju resursa može biti direktan i indirektan. Direktni uticaj predstavljen je uticajem države na odabir dobara koja se proizvode putem regulacije i pravnim sistemom. Ona širi ovaj uticaj i odabirom za koga će se dobra proizvoditi, njihovim oporezivanjem i transferima. Međutim, pored tih direktnih efekata, država utiče i na alokaciju resursa, indirektno kroz oporezivanje, na cene i nivo proizvodnje po pojedinim tržištima.

O uticaju države na modernu privredu bavio se još Adam Smit, iznoseći da „Ljudi slede svoje sopstvene interese i rukovode se nevidljivom rukom tržišta u promociji interesa društva“.

Konkretno, država treba da obezbedi red, poredak, bezbednost, razvoj, i zaštitu pravila tržišne igre, ona mora da obez-

bedi uspostavljanje tržišne infrastrukture, kako pravne tako i ekonomske, jer bez takve uloge države tržišni subjekti ne bi imali potrebnu sigurnost u pogledu akcija drugih subjekta.

Značajno je spomenuti da se i druge zemlje u našoj okolini u tranziciji nalaze u sličnoj situaciji „Državnog intervecionizma“ jer su i zemlje evropske unije prolazile kroz sličnu fazu razvoja.

Treba istaći da intervencionizam države nije popularan međutim, u preduzećima javnog sektora, neophodna je regulacija ekonomske vlasti, kada se reguliše monopol, tržišno ponašanje, utvrđuje zakonodavstvo i drugo.

6. MENADŽMENT I NJEGOVA ULOGA ZA FUNKCIONISANJE I UPRAVLJANJE JAVNIM SEKTOROM

Polazna osnova svake organizacije jeste stvaranje takve forme, u okviru koje se kombinuju svi potrebni resursi: ljudski, materijalni, finansijski i informatički u proizvodnji robe i usluga, radi stvaranja profita. Ovakva tvorevina teži ka stvaranju preduzeća koje može da obavlja više funkcija, što je slučaj i sa javnim sektorom, odnosno sa javnim preduzećima.

Bez obzira na razlike, sva preduzeća imaju nekoliko zajedničkih ciljeva.

Najopširniji element svakog preduzeća je njegov cilj, misija, svrha postojanja. Cilj je, dakle razlog postojanja organizacije. Ciljevi su različiti, kreću se od osvajanja novih prostora, preko razvoja morala i obrazovanja, do stvaranja nove vrednosti za vlasnike. U ekonomiji, ti ciljevi se dele na ekonomske i neekonomske.

Istorijski posmatrano javna preduzeća su najpre imala pretežno neekonomske ciljeve. Od njih se nije zahtevalo da ostvaruju profit.

Sledio je duži period kada je preovladavalo shvatanje „ni profit, ni gubitak“. Ekonomska ciljna funkcija javnog preduzeća je bilo pokrivanje troškova poslovanja.

Kapitalne investicije su dobijene od države, ali, kako su kapitalni izdaci postajali sve veći a izdvajanja javnih preduzeća za amortizaciju skromna, to se prihvatilo stanovište da i javna preduzeća treba da ostvaruju profit. To je automatski potenci-

rano rangiranje merila koja se koriste za ocenu uspešnosti ovih preduzeća. Stoga u savremenoj literaturi iz područja menadžmenta sve se više ukazuje na dve osnovne performanse za ocenu javnih preduzeća: efikasnost i efektivnost.¹³

Imajući u vidu izneto, razloge nastanka preduzeća, sadržinu i nivo na koje se odnosi, može se reći da menadžment predstavlja okosnicu usmeravanja poslovanja preduzeća u promenljivom okruženju.

Ustvari, menadžment predstavlja (na)vođenje ka definisanom cilju.

Jednu od najboljih definicija menadžmenta dao je Frojd, u smislu da je menadžment umeće da se određena zamisao ostvari preko drugih. Iz ove definicije, proizilazi:

- Da menadžment predstavlja društvenu tehnologiju koja treba da doprinese ostvarenju ciljeva bez neposrednog učešća u tim aktivnostima,
- Da menadžment dovodi do mobilizacije resursa (ljudi i sredstva), planiranja, organizovanja, vođenja i kontrole.

Menadžment se obavlja preko ljudi, menadžera. Menadžer je svako ko je odgovoran za podređene članove kao i za druge resurse. Dakle, menadžeri su planeri, organizatori, lideri, kontrolori.

Menadžer uvek radi sa ljudima i pomoću ljudi, ima odgovornost, on određuje ciljeve i prioritete, razmišlja analitički i konceptualno, on je medijator (sprečava konflikte), političar, diplomata.

U određenim ekonomskim krugovima vodila se i vodi se rasprava o tome da li je menadžment javnih preduzeća previše determinisan, s obzirom na činjenicu da radi u okvirima postavljenim neposredno od strane države, koja je veoma zainteresovana za rad ovih preduzeća. U tom smislu bilo je komentara da su menadžeri javnih preduzeća samo puke transmisije države i da oni nemaju potrebu puno da misle. Ipak, da li je ovo istina?

Kakav je položaj menadžera u ostalim preduzećima i šta predstavlja njihove determinante?

U razvijenim zemljama, kao SAD, Kanada, Japan i dr., posebna pažnja se poklanja proučavanju javnog sektora. S druge strane, u zemljama u razvoju neophodno je, uz uvažavanje određenih specifično-

sti, permanentno dograđivati model javnog sektora jer je okosnica razvoja privrede u celini. Za zemlje trećeg sveta, može se reći da malo upotrebljavaju strateški menadžment u javnom sektoru.

Menadžeri u javnim preduzećima rade u uslovima koji su kompleksni i unutar preduzeća i u odnosu na okruženje. Oni odgovaraju za svoj rad i izvršnoj i zakonodavnoj vlasti.

Zadatak menadžmenta je da na najbolji način koriste resurse javnog preduzeća u stalno promenljivom okruženju. To je sistem odluka i eventualnih budućih štetnih aktivnosti i povećane šanse za bolji i uspešniji rad javnih preduzeća.

7. POJAM ORGANIZACIJE I SISTEMSKI PRISTUP UPRAVLJANJU JAVNIM SEKTOROM

Javni sektor, kao otvoren sistem mnogobrojnih i različitih poslovnih sistema, povezan je sa okruženjem (internim i eksternim) u procesu pribavljanja inputa za transformacioni proces i usmeravanje outputa usluga na ciljnim tržišnim segmentima¹⁴.

Analiza okruženja omogućava da se objektivno oceni konzistentnost strategija poslovnih sistema unutar javnog sektora sa njihovim pozicijama i pronađu načini reagovanja na promene u sredini. Time se minimiziraju nepovoljni uticaji sredine i neizvesnosti, što je ključno pitanje za državu i javna preduzeća, s tim što su neizvesnosti vezane za državu uzročno posledične a za preduzeće posledične.

Upravljanje u javnom sektoru vezuje se za upravljanje u javnim preduzećima sa svim specifičnostima koje proističu iz politike i strategije države.

Razvoj naučnog upravljanja vezuje se za tzv. Naučnu organizaciju rada koja se našla pred dilemom kako povećati intenzitet produktivnosti a u isto vreme humanizovati rad. Mnoga učenja nastavila su napore u tom pravcu, od kojih se navode najaktuelnija:

- a) Klasična škola upravljanja
- b) Bihejvioristička škola
- v) Sistemska škola upravljanja

Za preduzeće javnog sektora interesantno je komentarisati sistemski pristup „Sistemske škole upravljanja“.

U okviru ove škole sistemski pristup polazi od preduzeća kao organizacionog sistema i kao takav apostrofira njegovu složenost ciljeva, složenost strukture i funkcionisanja. Ostvarivanje ciljeva se ne događa samo od sebe, već svesnim intelektualnim akcijama čoveka – upravljanjem.

U ovom delu će se razmatrati problem upravljanja u javnom sektoru i savremeni koncepti upravljanja privredom, sa osvrtom na određene specifičnosti vezane za javna preduzeća. Naime, u javnim preduzećima, kao i u svim drugim preduzećima, stalni ciljevi su rast i razvoj ali i jedan specifičan cilj, ostvarivanje javnog interesa, što ne znači da javna preduzeća ne treba da stiču profit, već samo da im to nije primaran cilj.

8. PRILAGOĐAVANJE PROPISA I ZAKONA U JAVNOM SEKTORU SCG U SMISLU PRIDRUŽIVANJA EU

Javni sektor u SCG u sadašnjem trenutku nalazi se u začetku, za razliku od dostignutog na međunarodnom planu a naročito u odnosu na EU.

U SCG za sada najdalje se otišlo u formiranju javnih preduzeća mada se čine pokušaji da se afirmišu i javne službe. Čine se takođe pokušaji da se afirmiše institut javnog sektora preko državnih struktura, ovo naročito, uspostavljanjem onih subjekata društva u kojima egzistiraju javne delatnosti od šireg društvenog interesa kao što su: elektroprivreda, saobraćaj, PTT, Informativne tehnologije (IT), telekomunikacioni sistemi i javne službe kao što su: obrazovanje, zdravstvo, javna uprava i dr.

U navedenim oblastima javnog sektora neophodno je izvršiti dogradnju sistemskih rešenja, u formi i nivou koji su dostignuti u zemljama Evropske unije.

Vladajuća savremena paradigma savremenog sveta u sferi javnog interesa, svoje osnovne postulate nalazi u Teoriji države blagostanja.

Poslednjih godina na javni sektor sve agresivnije utiče i nova razvojna paradigma izražena kroz Teoriju ponude (Reganomika), koja svoju okosnicu nalazi pre svega u deregulaciji (rastere-

ćenje javnog sektora od prekomernog administriranja i velikih poreskih nameta) i privatizaciji javnih funkcija i interesa. Ovo za posledicu ima pojavu hroničnog deficita javne potrošnje u tržišnim privredama.

Ono što je suština svih ovih promena i potresa koji se tiču javnog sektora, odnosi se na izmene u strukturi vlasništva i to u korist privatne svojine, poslovanje po privrednom računu na principu rentabiliteta, fleksibilne organizacione forme autonomnih kompanija i favorizovanje preduzetničke komponente.

Takođe treba istaći i proces funkcionalne integracije u svetskoj privredi na principu spajanja: preduzeće – preduzeće, a ne država – država, kako je to bilo ranije, što ukazuje da je u međunarodnom tržišnom ambijentu suspendovan klasični suverenitet države u javnom sektoru.

Ovakvo međunarodno okruženje nosi jednu višu dimenziju jer uslovljava i potrebu nove unutrašnje organizacije savremene države i to na tri komplementarna principa: država je konkurentno, racionalno i prosvećeno društvo.

Osim navedenog za pridruživanja SCG Evropskoj uniji neophodno je izmeniti ili izraditi niz zakona, koji regulišu državni intervencionizam svodeći ga na najmanju meru, normalno, ne ugrožavajući državni suverenitet i interese društva u celini, što se odnosi i na sve pridružene članice.

ZAKLJUČAK

Sam pojam javni sektor i javna služba karakteriše njihovu funkciju, oblik organizovanosti, pravno-ekonomski karakter, funkcionalne upravne funkcije i druge oblike kao što su: privređivanje, međusobni odnosi na unutrašnjem i međunarodnom planu i dr.

Pored javnog sektora, da bi on mogao funkcionisati, postoje funkcionalne upravne funkcije, koje obuhvataju autoritativne i neautoritativne pravne i materijalne delatnosti, kojima Uprava ostvaruje socijalne ciljeve koje treba shvatiti kao „vršenje javnih službi“.

Razvoj javnog sektora prošao je kroz mnogo faza u različitim sistemima upravljanja. Dakle, evolucija razvoja javnog sekto-

ra traje vrlo dugo, ulazeći u sve pore delovanja države putem primene pravne regulative a naročito iz oblasti pravne regulative zasnovane na javnom pravu, poslovnom pravu i u novije vreme na menadžment koncepciji.

Za upravljanje javnim sektorom postoje upravni modeli, od kojih su dva najznačajnija „Model državne klasne uprave“ i „Model uprave kao javne službe (service public)“.

Za uspostavljanje odnosa između zemalja EU, kao i sa onima koje pretenduju da postanu njeni članovi važi normativna regulativa propisana u sporazumu za osnivanje EU. Prema tome ako SCG želi da se pridruži EU, što u ovom trenutku i namerava, neophodno je da po nizu pitanja prilagodi one zahteve normativne regulative, koji odudaraju od predviđenih i propisanih kod zemalja članica EU. Ovo se naročito odnosi na međunarodne ugovore, konvencije, kodifikovana pravila i standarde.

Javni sektor u SCG u sadašnjem trenutku nalazi se u začetku u odnosu na ostale zemlje u tranziciji i u EU. Državna zajednica SCG u sadašnjem trenutku u cilju pridruživanja EU radi na studiji izvodljivosti po visibilit metodi.

LITERATURA

1. Međunarodno javno pravo: B. Milovanović, Z. Radivojević, SKU, Niš 1998.
2. M. Petrović: Privredno – sistemski značaj javnog sektora u savremenoj tržišnoj privredi – primer Nemačke i SAD, Institut ekonomskih nauka, Beograd 1995.
3. Fakultet za menadžment „Braća Karić,“: Upravljanje javnim sektorom privrede, Beograd 2000.
4. Zakon o javnim preduzećima: Službeni glasnik SR Srbije broj 6/1110
5. Zakon o preduzećim (izmene i dopune): Službeni list SFRJ broj 48/1990.
6. Fakultet za menadžment „Braća Karić“: Upravljanje javnim sektorom privrede, (skripta), S. Kostadinović, Beograd 2000.
7. Zakon o javnim preduzećima: Sl. Glasnik RS broj 6/90.
8. Georges Katroungalos. la Crise de legitimité, de L administration, Athènes 1993.

S. Kostadinović: Pravna regulativa u okviru javnog sektora i javnih službi SCG...

9. S. Popović, B. Marković, M. Petrović: Upravno pravo, Beograd 1995.
10. L. Digi: Preobražaji javnog prava, Geca Kon. Beograd 1929.
11. R. Vukadinović: Pravo Evropske unije, Beograd 1995.
12. S. Kostadinović: Autorizovana predavanja iz predmeta Upravljanje javnim sektorima, „Kriterijumi za klasifikaciju zaštitne politike i specifična opredeljenja“.
13. B. Stavrić, S. Vukićević: Osnovi menadžmenta, Upravljanje preduzećem, Beograd 2001.
14. Autorizovana predavanja iz predmeta“ upravljanje javnim sektorom privrede“, S. Kostadinović, Fakultet za menadžment „Braća Karić“, Beograd 2000.

*Nevenka Antić
Advokat iz Beograda*

NASILJE U PORODICI, KRIVIČNO DELO IZ ČLANA 118a. KZRS

ZNAČAJ I ZNAČENJE

Ma koliko ljudi bili povezani, u njihovom zajedničkom horizontu ipak još postoje sve četiri strane sveta, i oni to u nekim trenucima primećuju.

...razboritost je stvorila pravo da bi se okončalo beskorisno rasipanje i neprijateljstvo između sila slične jačine... Dakle, pravna stanja su privremena sredstva koja preporučuje razboritost: ta sredstva nisu ciljevi.

Fridrih Niče, Putnik i njegova senka

SAŽETAK: Tema ovog rada je pokušaj rasvetljavanja odnosa činjenice i norme uokvirenom relacijom entiteta i sistema. Suprotstavljanjem dinamičnog statičnom, otvara se pristup novom, produbljuje se vrednost proverenog, uočava se veza uzroka i posledice. Prikaz značaja Nasilja u porodici, kao dela inkriminisanog zakonom, uvodi u problematiku osnovnih termina u pozadini težnje ka suštinskim određenjima.

Misao i aktivnost, podstaknute raznolikošću životnih formi, doprinose da činjenice ili grupe činjenica, pojmovno klasirane u stanje stvari, dobiju svoje mesto u pravu. Adekvatnost pozicije fakticiteta u pravnom poretku ocenjuje se poređe-

njem norme i ponašanja koje se stvarno događa, adekvatnost norme uslovljena je njenim materijalnim i formalnim određenjima. Kvalitet odnosa uvek suprotstavljenih, života i prava, oličen je stepenom uzajamne otvorenosti i razumljivosti. Pravo treba da bude jasno životu i život bi trebalo da odgovara pravu.

Pravna norma, čiji je naziv Nasilje u porodici, svrstavanjem u dela kojima se štite brak i porodica, proširuje zaštitu konstituisanu KZ RS ne prestajući da izaziva pravu pravnu revoluciju.

Najbitnija od svih promena, nastalih inkorporacijom ovog dela u krivično zakonodavstvo Srbije, ogleda se u obezbeđenju najnemoćnijih i najugroženijih. Prirodna zavisnost dece od porodice, postavljena u okvire dodatne pravne zaštite, osnažila je mehanizam odbrane od mogućih zloupotreba. Zakonskim imperativom povećan je i stepen zaštite često napadanog ženskog telesnog i duhovnog integriteta.

Autentičnost odrede 118a. KZ RS vidljiva je širokom spektru dela, podvedenim pod jednim delom. Obuhvaćenost više radnji izvršenja, od verbalnih do najtežih, odgovara različitoj vrsti i visini sankcija. Složenost dela opredelila je zakonodavca za slojevitost kažnjavanja. Raspon od novčanih kazni do kazni zatvora izlaže izvršioce dela različitim oblicima represije, saglasno izazvanim posledicama.

Sistematizacija uobličena ovim članom stvorila je uslove za povećanje efikasnosti pravosudnih organa. Skup aktivnosti, integrisanih u najavi reforme pravosuđa dobija okvire za konstituisanje posebnih odeljenja, specijalizovanih za akte napada i ugrožavanja, objedinjenje zajedničkim obeležjem, koje ih svrstava u jedno delo, u delo Nasilja u porodici.

Zakonski identitet Nasilja u porodici, kao krivičnog dela, stvorio je sponu između našeg zakonodavstva i zakonodavstava koja su to ranije učinila i koja predstavljaju redovni obrazac u konstituisanju uporednopravnih pregleda.

Pokušaj tumačenja norme iz čl. 118a. KZ RS, na tlu objašnjenja bazičnih pojmova, zamagljuje, međutim, prividnu prvobitnu jasnoću.

Naziv dela sastoji se iz tri reči, od kojih su dve ključne: nasilje i porodica. Zakon uvodi oba pojma dajući im suštinsku vrednost, ali ne utvrđuje značenje termina.

Pojam porodice nije eksponiran, čime je naglašena prepustenost neautentičnom, uobičajenom tumačenju, zasnovanom na

pravilima jezika, logike ili na utvrđivanju smisla termina u pozadini cilja pravne norme i njenih sistematskih, ciljnih ili istorijskih svojstava. Krivično zakonodavstvo nije jedino u previđanju relevantnosti pojmovnog određenja porodice. Sistematizacija zakonske regulative posvećena porodičnim ili naslednim odnosima ne uključuje objašnjenje pojmova od kojih polazi i koji čine temelje njenog ustrojstva. Potpunost zakonskih određenja umanjuje problematičnost primene opštih pravila na pojedinačne slučajeve. Tačno označavanje porodice i članova porodice doprinelo bi bržem i boljem sprovođenju zakona, jer bi se na taj način praksa oslobodila od nepotrebnih nedoumica u vezi sa vanbračnom a u faktičkom pogledu zasnovanom zajednicom, kao i u odnosima krvnih, adoptivnih i tazbinskih srodnika.

Problem značenja obuhvata i drugi temeljni pojam, pojam nasilja. Polazeći od etimološkog određenja, uviđa se da je reč o reči nastaloj iz dve reči: iz reči na i iz reči sila. Pažljivijim pristupom zakonskom tekstu, nasilje se identifikuje kao upotreba sile ili ozbiljne pretnje napada na život ili telo. U nastavku zakonske odredbe naglašava se da se inkriminisana radnja izvršava povredom ili ugrožavanjem telesnog ili duševnog integriteta oštećenog, člana porodice. Prethodna pojmovna neodređenost nasilja i porodice dovodi u pitanje njihovu vezu, a samim tim i svrsishodnost postupanja u konkretnim situacijama. Ono što je primarno, suštinsko i pravo značenje pravne norme osujećeno je nejasnošću njene terminologije. Oni kojima je pravna zaštita namenjena, nisu unapred uvereni da su baš oni oštećena lica koja je zakon imao u vidu u vreme izvršenja dela.

Krivično delo „Nasilje u porodici“ iz čl. 118a. KZ RS, nije cilj, nije večno, jedno i jedino, zauvek dato. Ova promena je samo jedan iskorak prava u život, izazov teoriji i podstrek praksi. Smisao zakona ne leži na papiru nego u poziciji pravilne primene. Elastičnost norme ne sastoji se u vremenskoj protežnosti i slobodi tumačenja, već u perspektivi njegove promene. Veza zakona i fakticiteta ogledalo je odgovora na zahtev vremena. Naši zakoni su naši odrazi, sredstvo konstituisanja našeg identiteta. Takva mogućnost uočljiva je samo ako norma prati život i osluškuje vreme, ako se zakon shvati kao pravilo podložno poštovanju, ali i kritici i promeni, a zakonodavstvo kao proces, koji iako suprotstavljen životu, predstavlja odbranu različitih formi njegovog suvereniteta.

SUKOB JAVNOBELEŽNIČKE I ADVOKATSKE DELATNOSTI

1. Uvodne napomene

U toku je postupak donošenja Zakona o javnom beležništvu kojim država namerava da prenese određena javna ovlašćenja sa sebe na fizička lica od javnog poverenja (javne beležnike) čiji će rad ona kontrolisati i koja će tu delatnost obavljati u vidu samostalnog zanimanja.

Razlozi donošenja ovog zakona nalaze se u potrebi harmonizacije našeg prava sa pravom EU, a radi ubrzanja pravnog prometa.

Pošto pravni promet ne može biti ubrzan bez rasterećenja sudova od određenih vrsta poslova, a delimično i bez rasterećenja budžeta, donošenje jednog takvog zakona predstavlja neminovnost.

Radi se o poznatom institutu savremenog prava većine evropskih i brojnih vanevropskih država.

2. Javnobeležnička delatnost

Javno beležništvo je javna služba koju obavljaju javni beležnici u vidu samostalnog zanimanja, a kao lica koja uživaju javno

poverenje i koja, pored javnog poverenja, ispunjavaju i druge zakonom predviđene uslove.

Stručnim krugovima su dostupna dva teksta zakona i to jedan pod nazivom Model Zakona o javnom beležništvu¹ i drugi pod nazivom Nacrt Zakona o javnom beležniku².

1. Modelom Zakona o javnom beležništvu javni beležnici su ovlašćeni da obavljaju sledeće poslove:

- da sastavljaju javnobeležničke isprave o pravnim poslovima, izjavama volje i činjenicama iz kojih proizilaze prava;
- da preuzimaju na čuvanje isprave, novac, hartije od vrednosti i druge predmete radi uručenja drugim licima ili državnim organima;
- da po nalogu suda obavljaju poslove koji im se po zakonu mogu poveriti;
- da obavljaju i druge radnje u skladu sa zakonom.

Isprave javnog beležnika su:

- isprave o pravnim poslovima, izjavama volje i činjenicama koje sastavljaju javni beležnici u formi javnobeležničkih zapisa,
- zapisnici o pravnim radnjama i činjenicama kojima prisustvuju javni beležnici u formi javnobeležničkih zapisnika,
- potvrde o činjenicama koje potvrđuju javni beležnici u formi javnobeležničke potvrde,
- overe potpisa i drugih podataka u formi javnobeležničke overe.

Osvrnućemo se samo na sastavljanje javnobeležničkih isprava u formi javnobeležničkih zapisa.

Modelom zakona se pravi razlika između

- pravnih poslova koji moraju imati oblik javnobeležničkog zapisa i
- pravnih poslova koji mogu imati oblik javnobeležničkog zapisa

¹ „Model Zakona o javnom beležništvu“ Centra za unapređenje pravnih studija, American bar association (ABA), Central and East European lanj initiative (CEELI) Beograd, juli 2002. g.

² „Nacrt Zakon o javnom beležniku“ Saveznog ministarstva pravde od 22. 07. 2002. g.

- a) Pravni poslovi koji se moraju zaključiti odnosno dati u obliku javnobeležničkog zapisa
- ugovori o imovinskim odnosima između supružnika
 - ugovori o imovinskim odnosima između lica koja žive u vanbračnoj zajednici koja je priznata zakonom
 - ugovori o preobražavanju udela u zajedničkoj svojini bračnih drugova ili lica koja žive u vanbračnoj zajednici koja je priznata zakonom u susvojinu
 - ugovori o raspolaganju nepokretnostima lica koja su poslovno nesposobna
 - ugovori o ustupanju i raspodeli imovine za života
 - ugovori o doživotnom izdržavanju
 - obećanja poklona i ugovori o poklonu za slučaj smrti
 - ugovori o kupoprodaji sa zadržavanjem prava svojine
 - drugi pravni poslovi i izjave za koje zakon određuje da moraju biti zaključeni u obliku javnobeležničkog zapisa
- b) Pravni poslovi koji se mogu zaključiti, sačiniti i dati u obliku javnobeležničkog zapisa
- ugovori o raspolaganju nepokretnostima
 - ugovori o raspolaganju pokretnim stvarima ili pravima
 - izjava i raspolaganje imovinom radi osnivanja zadužbine odnosno fonda za života ili za slučaj smrti osnivača zadužbine odnosno fonda
 - poništaj izgubljenih, uništenih i oštećenih isprava
 - zaveštanje
 - zaveštanje koje sadrži samo legat (isporuku)
 - izjava o nameri da će se sačiniti zaveštanje
 - izjava kojom se određeno lice isključuje iz nasledstva
 - izjava kojom se određeno lice lišava nasledstva
 - izjava da se poklon dat budućem nasledniku neće uračunavati u njegov nasledni deo
 - izjava da se dug budućeg naslednika neće uračunavati u njegov nasledni deo
 - izjava o priznanju očinstva ili materinstva
 - izjava zakonskih zastupnika maloletnog lica starijeg od 16 godina kojim se daje saglasnost za zaključenje braka maloletnika

- izjava o tome da su roditelji deteta rođenog van braka namerali da zaključe brak ali su u tome bili sprečeni smrću jednog od roditelja ili nastupanjem bračne smetnje posle začeća deteta
- drugi pravni poslovi i izjave za koje zakon određuje da se mogu zaključiti ili dati u obliku javnobeležničkog zapisa.

2. Nacrtom Zakona o javnom beležniku, javni beležnici su ovlašćeni da obavljaju sledeće poslove:

- sastavljaju, prema odredbama tog zakona, javne isprave o pravnim poslovima, izjavama volje i činjenicama iz kojih proizilaze prava;
- preuzimaju na čuvanje isprave, novac i hartije od vrednosti radi uručenja drugim licima ili državnim organima;
- po nalogu suda obavljaju poslove koji im se po zakonu mogu poveriti;
- obavljaju i druge poslove u skladu sa posebnim zakonom.

Isprave javnih beležnika su:

- zapisi javnog beležnika
- zapisnici javnog beležnika
- potvrde koje izdaju javni beležnici

Nacrtom Zakona nabrojani su pravni poslovi za čiju pravnu valjanost se zahteva forma zapisa kao obavezujuća forma i to:

- ugovori o imovinskim odnosima između supružnika
- ugovori o raspolaganju imovinom lica kojima je oduzeta poslovna sposobnost
- ugovori o ustupanju i raspodeli imovine za života, ugovori o doživotnom izdržavanju i sporazumu o neprihvatanju nasleđstva
- obećanja poklona i ugovori o poklonima u slučaju smrti
- ugovori o kupovini sa zadržavanjem prava vlasništva i
- drugi pravni poslovi za koje zakon određuje da moraju biti sklopljeni u formi zapisa koji je sačinio javni beležnik, a bez pravnog dejstva su ukoliko nisu sačinjeni u formi zapisa javnog beležnika.

3. Nespojivost javnobeležničke delatnosti sa drugim poslovima

Model Zakona o javnom beležništvu i Nacrt Zakona o javnom beležniku govore o nespojivosti funkcije javnog beležnika sa drugim poslovima, a pre svega o nespojivosti obavljanja poslova javnog beležnika sa advokaturom kao i sa bilo kojim drugim plaćenim zanimanjem.

I pored toga može se govoriti samo o deklarativnoj nespojivosti.

Prema Modelu Zakona o javnom beležništvu, javni beležnik je ovlašćen da u vanparničnim predmetima pred sudom i u nespornim stvarima pred drugim državnim organom zastupa stranku kao punomoćnik, ako je predmet u vezi sa nekom ispravom koju je on sačinio.

Kad obavlja te poslove, ima prava, dužnosti i odgovornost advokata.

Na taj način, a bez obzira što prema istom modelu zakona javni beležnik nije zastupnik stranke, već lice od poverenja, nesumnjivo mu je dato svojstvo zastupnika stranke.

Šta više, kada zastupa stranku kao punomoćnik u postupku pred sudom, državnim organom ili organizacijom ima pravo na nagradu i naknadu troškova po advokatskoj tarifi.

I prema Nacrtu Zakona o javnom beležniku, javni beležnik je ovlašćen da u vanparničnim predmetima pred sudovima i u nespornim stvarima pred drugim državnim organima zastupa stranke kao punomoćnik, a ako je predmet u neposrednoj vezi sa nekom ispravom koju je sačinio.

Kada obavlja te poslove, takođe ima prava, dužnosti i odgovornost kao advokat.

4. Advokatska delatnost

Advokatura je nezavisna i samostalna profesionalna delatnost pružanja pravne pomoći u ostvarivanju i zaštiti Ustavom utvrđenih sloboda i prava i drugih zakonom utvrđenih prava i interesa domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica. Pravnu pomoć advokati pružaju saglasno zakonu³ na taj način što:

³ Zakon o advokaturi, Službeni list SRJ br. 24/98 čl. 2.

- daju pravne savete
- sastavljaju tužbe, žalbe, molbe, predstavke i druge podneske
- sastavljaju ugovore, testamente (zaveštanja), izjave i druge isprave
- zastupaju i brane fizička i pravna lica pred sudovima i drugim državnim organima, preduzećima i drugim pravnim licima
- zastupaju fizička i pravna lica u njihovim pravnim poslovima zaključivanjem ugovora i poravnanja, prijemom i isplatom novca i davanjem izjava i otkaza i
- obavljanje drugih poslova pravne pomoći u ime i za račun fizičkog ili pravnog lica, na osnovu kojih to lice ostvaruje neko pravo.

Ovaj zakon je još uvek na snazi, a u toku je donošenje novog zakona o advokaturi Republike Srbije.

5. Odnos javnobeležničke i advokatske delatnosti

Upoređivanjem javnobeležničke delatnosti iz Modela Zakona o javnom beležništvu i Nacrta Zakona o javnom beležniku sa delatnošću advokata iz važećeg Zakona o advokaturi nesumnjivo proizilazi da su

- određeni poslovi koji su do sada spadali u delatnost advokature preneti u isključivu delatnost javnih beležnika;
- određeni poslovi koji su do sada spadali u delatnost advokature, osim advokaturi dati i u delatnost javnih beležnika, prepuštajući odluku volji stranaka.

6. Karakter isprava javnih beležnika

Isprave koje sačinje javni beležnici predstavljaju javne isprave ukoliko sadrže bitne elemente forme koja je propisana zakonom, a strane javnobeležničke isprave, imaju pod uslovom uzajamnosti isto pravno dejstvo kao i isprave izadete po Zakonu o javnom beležništvu tj. javnom beležniku.

S tim u vezi značajno je ukazati da su i do sada isprave koje je izdavao sud, administrativne isprave kao i druge službene izjave kao što su upisi u javne knjige, overa tačnosti datuma, potpisa ko-

ji se stavlja na privatne isprave takođe smatrala javnim ispravama te da su i strane isprave istog karaktera, pod uslovima uzajamnosti imale u našoj zemlji pravno dejstvo kao što bi ga imale ili kao što će ga imati izdavanjem javnobeležničkog zapisa.

Izdavanjem javnobeležničkog zapisa neće biti otklonjena potreba legalizacije sudske isprave našeg suda ili neke druge isprave koja treba da bude upotrebljena u nekoj drugoj zemlji⁴, a ukoliko nema uzajamnosti odnosno ukoliko odnosna država nije potpisnica Konvencije o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava⁵ koju je potpisao i kojoj je pristupio veliki broj zemalja u želji da se ukine potreba diplomatske ili konzularne legalizacije stranih javnih isprava.

Ova konvencija se primenjuje na javne isprave koje su sačinjene na teritoriji jedne države ugovornice, a koja treba da se upotrebi na teritoriji druge države.

4 „Branič“ AKS br. 2–3, Beograd 2003.g., „javno beležništvo i advokatura“ Dušanka S. Subotić-Homen.

5 Haška Konvencija o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava od 05. 10. 1961. g. objavljena u Sl. list FNRJ – dodatak br. 10/62, a stupila je na snagu u međunarodnom smislu 24. 01. 1965. g. i od tada je na snazi u odnosu na Jugoslaviju za: Andora (1996), Antigva i Barbuda (1981), Argentina (1987), Australija (1995), Austrija (1967), Bahamska ostrva (1973), Barbados (1966), Belgija (1975), Belorusija (1992), Bocvana (1966), Belise (1993), BIH (1965), Brunejdarusalam (1987), Češka (1999), El Salvador (1996), Fidži (1970), Finska (1985), Francuska (1964), Grčka (1985), Holandija (1965), Hong Kong (1965), Hrvatska (1965), Irska (1999), Italiju (1977), Izrael (1978), Japan (1970), Jermenija (1994), Južna Afrika (1995), Kipar (1973), Lesoto (1966), Letonija (1995), Liberija (1995), Lihtenštajn (1972), Litvanija (1997), Luksemburg (1979), Mađarska (1972), Malavi (1967), Malta (1968), Makedonija (1965), Maršalska ostrva (1992), Mauricijus (1968), Meksiko (1995), Nemačka (1965), Niue (1995), Norveška (1983), Panama (1991), Portugal (1968) Rusija (1992), Samoa (1999), San Marino (1994), SAD (1981), Slovenija (1965), Surinam (1975), Sejšelska ostrva (1979), Sv. Kits i Nevis (1994), Španija (1968), Švajcarska (1973), Svazilend (1968), Švedska (1999), Tonga (1970), Turska (1985), Velika Britanija (1964) i Venecuela (1999). Ustavom Savezne Republike Jugoslavije (čl. 16) Sl. list SRJ br. 1 od 27. 04. 1992. g.) SRJ u dobroj veri ispunjava obaveze koje proizilaze iz međunarodnih ugovora u kojima je ona strana ugovornica a međunarodni ugovori koji su potvrđeni i objavljeni u skladu sa Ustavom i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su deo unutrašnjeg poretka. Ustavnim zakonom za provođenje Ustava SRJ (čl. 10) materijalne i druge obaveze koje je preuzela SFRJ do dana proglašenja Ustava smatraju se njenim obavezama odnosno obavezama republika koje su je sačinjavale.

Konvencijom je definisan pojam strane javne isprave pod kojom se smatraju:

- isprave koje je izdao organ ili službenik državnog pravosuđa uključujući i one koje je izdalo javno tužilaštvo, šef sudske pisarnice i sudski izvršitelj
- administrativne isprave
- isprave koje je izdao ili overio javni beležnik
- službene izjave kao što su upisi u javne knjige, overa tačnosti datuma i potpisa ukoliko su isti stavljeni na privatne isprave

Konvencija se ne primenjuje na

- isprave koje su izdali diplomatski ili konzularni agent
- administrativne isprave koje se neposredno odnose na neki trgovinski ili carinski posao.

Svaka država ugovornica pa tako i naša, oslobađa se od legalizacije onih isprava na koje se Konvencija primenjuje i koje treba da se upotrebe na njenoj teritoriji.

Tako će se i nakon donošenja Zakona o javnom beležništvu ili javnom beležniku i pored overe isprava na koje je gore ukazano, pa i overe javnog beležnika, postupak legalizacije u drugim državama, koje nisu članice Haške Konvencije o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava ili koje unutrašnjim propisima ne zahtevaju legalizaciju, legalizacija morati obavljati pred diplomatskim ili konzularnim agentom one zemlje na čijoj teritoriji isprava treba da se upotrebi radi potvrde verodostojnosti potpisa, svojstva u kojem je potpisnik te izjave postupio i šta više, u slučaju potrebe još i potvrda istovetnosti pečata ili žiga kojim je ta isprava snabdevena.

Potvrda verodostojnosti potpisa, svojstva u kojem je potpisnik izdate isprave postupio pa i istovetnosti pečata ili žiga, ako je to potrebno, predstavlja jednu formalnost u smislu Konvencije, koja se može zahtevati ali se ni ona ne bi mogla zahtevati ukoliko je zakonima, propisima ili običajima koji su na snazi u državi gde se isprava upotrebljava ili međudržavnim sporazumom ukinuta, uprošćena ili ukoliko je takva isprava oslobođena legalizacije.

Zaključak

Modelom Zakona o javnom beležništvu i Nacrtom Zakona o javnom beležniku vrši se izuzimanje određenih pravnih poslova iz advokatske delatnosti i prenosi u nadležnost javnobeležničke delatnosti i to, kako onih pravnih poslova koji se tiču sastavljanja pojedinih vrsta isprava, tako i onih koji se odnose na zastupanje stranaka u vanparničnim postupcima, a što je u suprotnosti sa važećim Zakonom o advokaturi.

Bez izmene Zakona o advokaturi, država može preneti sa sebe na javne beležnike samo ona javna ovlašćenja koja je dosada imala u toj pravnoj oblasti.

Donošenjem Zakona o javnom beležništvu ili Zakona o javnom beležniku neće prestati potreba legalizacije stranih javnih isprava koje treba da se upotrebe u državama koje nisu potpisnice Konvencije o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava, niti će se promeniti pravni položaj naših građana i pravnih lica u inostranstvu ili stranaca i stranih pravnih lica u našoj zemlji, a u odnosu na dosadašnji pravni položaj.

RASPRAVE I PRIKAZI

Branislav Glogonjac

Zoran Lončar

Daniela Muratović

Advokati iz Beograda

PROJEKAT BESPLATNE PRAVNE POMOĆI U SRBIJI

Advokatska komora Beograda se uključila u projekat „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“ koji je započet u Nišu uz pomoć Španskog institucionalnog programa.

Španski institucionalni program naziv je koji označava saradnju kojom rukovode i koju na području Balkana sprovode Ombudsman Španije, Advokatska komora Madrida i Ombudsman Katalonije, a koju najvećim delom finansira Španska agencija za međunarodnu saradnju (AECI). Cilj ovog Programa je učvršćivanje vladavine prava u zemljama balkanskog regiona, pre svega pružanjem podrške jačanju institucije Ombudsmana, advokature i sudske vlasti u smislu proklamovanog načela o trodelnoj podeli vlasti, kao i angažovanje institucija Javne uprave koje bi omogućile građanima koji nemaju finansijskih sredstava adekvatnu finansijsku pomoć.

U okviru ovog Programa značajno mesto zauzima projekat pružanja besplatne pravne pomoći i njegovo uvođenje u pravni sistem Republike Srbije, a na osnovu iskustva pilot projekta besplatne pravne pomoći koji Advokatska komora Niša i opština Niš sprovode na teritoriji opštine Niš uz podršku Španskog institucionalnog programa, počev od februara 2003.

U tom smislu, Advokatska komora Beograda uspostavila je saradnju sa Španskim institucionalnim programom. Krajem juna i početkom jula 2003. održano je nekoliko sastanaka sa njihovim predstavnicima u prostorijama Advokatske komore Beograda uz učešće Upravnih odbora Advokatske komore Beograda i Advokatske komore Srbije i Blanke Burgos iz Generalne direkcije za odnose sa pravosudnom administracijom pri Ministarstvu pravde Španije, g. Fernanda Beherana, predstavnika Advokatske komore Madrida, g-đe Arantže Diaz Ugarte, advokata i g-đe Judit Salas Calduch, predstavnika Ombudsmana Katalonije i koordinatorke Španskog institucionalnog programa i g-đe Ivane Jovanović, koordinatora projekta „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“. Dana 27. 06. 2003. održan je prvi okrugli sto u organizaciji Španskog institucionalnog programa „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“. Na ovom okruglom stolu učestvovali su i predstavnici AKB i AKS. Isti su otvorili Ministar pravde Srbije i ambasador Španije.

Uspostavljena je saradnja i sa Skupštinom grada Beograda, pa je prihvaćena inicijativa da se zajedno sa Advokatskom komorom Beograda uključi u realizaciju ovog projekta na teritoriji Grada.

Na sednici Upravnog odbora AKB, održanoj dana 07. 07. 2003, doneta je odluka o prihvatanju predloga za saradnju sa Španskim institucionalnim programom u realizaciji Projekta „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji za grad Beograd“. Formirana je Komisija koja bi ovaj Program trebalo da sprovede. Neposredni cilj aktivnosti AKB je uvođenje besplatne pravne pomoći u pravni sistem Republike Srbije i određivanje advokature kao jedinog nosioca pružanja pravne pomoći.

Komisija je, počev od septembra 2003, održala više sastanaka. Utvrđeni su detalji u vezi sa realizacijom Besplatne pravne pomoći i sačinjen je Nacrt Projekta AKB za pružanje besplatne pravne pomoći.

Ciljevi ovog Projekta su:

- stvaranje sistema besplatne pravne pomoći za socijalno ugrožene građane,
- omogućavanje advokaturi (kroz izmenu pozitivnih pravnih propisa) da postane jedini nosilac pružanja pravne pomoći i zastupanja pred sudovima.

Nosilac ovog Projekta je AKB u saradnji sa vladom Republike Srbije, nadležnim ministarstvima, lokalnom samoupravom – Grad Beograd i opštine.

Pretpostavka uspešne realizacije celog projekta i njegove implementacije u pravni sistem Srbije je politička podrška Vlade Republike Srbije. Ova podrška podrazumeva priznanje advokature kao jedinog nosioca pružanja pravne pomoći i zastupanja pred sudovima i spremnost Vlade da odgovarajućim zakonodavnim inicijativama i predlozima izvrši izmenu pozitivnih propisa. Ove izmene obezbeđuju da novi Ustav Republike Srbije sadrži pravo na besplatnu pravnu pomoć, kao ustavnu kategoriju, da se donese novi Zakon o advokaturi, da se izvrše izmene Zakona o parničnom postupku i Zakona o lokalnoj samoupravi kao i da se donese Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći.

Prema nacrtu Projekta za pružanje besplatne pravne pomoći koji je sačinila Komisija pri Advokatskoj komori Beograda, besplatna pravna pomoć bi se odvijala na dva nivoa i to:

1. Služba za besplatne pravne savete,
2. Služba za besplatno zastupanje građana na sudu;

I jedan i drugi način pružanja besplatne pravne pomoći sprovodio bi se preko advokatskih komora i pružali bi je isključivo advokati.

Pravo na pružanje oba vida besplatne pravne pomoći imali bi građani koji uživaju socijalnu pomoć, a o čemu bi morali da dostave dokaz (rešenje nadležnog organa opštine da građanin prima socijalnu pomoć). Građaninu bi se pružala besplatna pravna pomoć u svim pravnim oblastima osim krivično-pravne i prekršaja.

Advokatska komora bi sačinila liste advokata koji bi bili zainteresovani za rad u službama besplatne pravne pomoći i koji bi se podelili u dve grupe. Jedna bi bila na listi advokata za pružanje besplatnih pravnih saveta, a druga na listi advokata za zastupanje pred sudom.

Advokati sa liste za pružanje besplatnih pravnih saveta bili bi u obavezi da na poziv Advokatske komore, kada na njih dođe red, pružaju građanima besplatne pravne savete u toku jednog dana, u trajanju od četiri sata i za to bi dobijali određenu naknadu. Naknadu bi određivala Advokatska komora.

Advokati sa liste za besplatno zastupanje pred sudom bi takođe, na poziv Komore, preuzimali predmet od građanina za koga je utvrđeno da ispunjava uslove za pružanje besplatne pravne pomoći, i za to dobijali određenu naknadu. Ukoliko bi advokat uspešno okončao predmet, imao bi pravo da troškove postupka u celokupnom iznosu zadrži za sebe, a iznos koji je dobio kao predujam za preuzimanje predmeta bi bio obavezan da vrati na račun Advokatske komore.

S obzirom da ne postoji zakonska regulativa koja bi omogućila finansiranje ovog projekta, Komisija je, a imajući u vidu iskustva stečena posetom Madridu, i upoznavanjem sa primenom njihovog Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći, mišljenja da bi se ova sredstva mogla obezbediti zaključivanjem ugovora između lokalnih samouprava (Advokatska komora u Nišu je to već uradila sa opštinom Niš, a Advokatska komora Beograda bi to mogla da uradi sa Skupštinom Grada Beograda) i Advokatskih komora.

Radi uspešne realizacije Projekta Komisije Advokatske komore Beograda, Komisija je održala više sastanaka sa:

1. predstavnicima Izvršnog odbora Skupštine grada Beograda,
2. predstavnicima Ministarstva pravde,
3. predstavnicima Advokatske komore Niša,
4. Ministrom za rad i socijalna pitanja,
5. predstavnicima Ministarstva za lokalnu samoupravu, i dr.

O svim ovim aktivnostima AKB obaveštavan je i Španski institucionalni program.

U toku oktobra 2003. stigao je zvaničan poziv Španskog institucionalnog programa za posetu Madridu, pa je delegacija u sastavu:

1. Branislav Glogonjac, potpredsednik AKB i Predsednik Komisije za sprovođenje Programa besplatne pravne pomoći AKB,
2. Daniela Muratović, advokat iz Beograda, član Komisije za sprovođenje Programa besplatne pravne pomoći AKB,
3. Ljiljana Kovačević, načelnik za nadzor sudova u Ministarstvu pravde Srbije,
4. Dejan Ćirić, predsednik Advokatske komore Niš,

5. Vladimir Domazet, predsednik opštine Niš,
 6. Boško Ristić, advokat iz Niša,
 7. Irena Ranković, advokat iz Niša,
 8. Snežana Zafirska – Kitić, advokat iz Niša,
- boravila u radnoj poseti u Madridu od 23. 10. 2003. – 30. 10. 2003.

U okviru ove posete upoznati smo sa svim relevantnim činjenicama vezanim za ostvarivanje programa besplatne pravne pomoći u Španiji, koja u toj zemlji postoji već više od 20 godina, ali je svoj zakonski okvir dobila tek 1996. donošenjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Delegacija je obišla niz institucija povezanih sa pružanjem besplatne pravne pomoći u Španiji, kao npr. Ministarstvo pravde Španije, Službu za pravno savetovanje, inače organizovanu pri jednom od Građanskih sudova u Madridu, Komisiju za besplatnu pravnu pomoć u sastavu Sekretarijata za pravosuđe i javnu administraciju, Gradski odbor za rad i socijalna pitanja, Centar koji se bavi zapošljavanjem i vođenjem računa o ravnopravnosti polova prilikom zapošljavanja, Ombudsman Španije, a priređen je i prijem u Ambasadi SCG u Madridu.

U AK Madrida svakodnevno su bili organizovani radni sastanci, tokom kojih se diskutovalo o relevantnim pitanjima vezanim za Program besplatne pravne pomoći, koja se, inače, ostvaruje u dva segmenta, i to kao besplatno pravno savetovanje i besplatno zastupanje pred sudom.

Besplatno pravno savetovanje

Sa načinom rada SBPS (Služba za besplatno pravno savetovanje) upoznali smo se u jednom od građanskih sudova Madrida, gde je ta služba organizovana 1983. na osnovu Ugovora zaključenog između AK Madrida i Regionalne pokrajine Madrida. Inače SBPS se međusobno razlikuju, prevashodno, po izvorima finansiranja, pa tako neke finansira Regionalna pokrajina Madrid, neke grad Madrid, a savetovanje u oblasti maloletnika finansira AK Madrid.

Advokate uključene u ovu fazu pružanja pravnih saveta bira Advokatska komora i to putem određenog testa na osnovu kojeg se kvalifikuju za davanje saveta. Ovo je neophodno iz razloga što u

Španiji advokat postaje svako lice koje završi Pravni fakultet, pa je, s tim u vezi, neophodno mlade advokate putem raznih kurseva edukovati, kako bi se specijalizovali i stekli praksu u određenoj oblasti. U SBPS mogu da rade samo advokati do 10 godina iskustva u advokaturi.

Uloga advokata u SBPS se ogleda u tome da svakom građaninu pruži kvalitetnu pravnu pomoć i da proceni da li ima mogućnost da isti ostvari svoje pravo pred sudom, u kom slučaju mu daje poseban obrazac radi popunjavanja. SBPS je osmišljena da funkcioniše tako da svi građani mogu da dobiju besplatan pravni savet, a pomoć, odnosno besplatno zastupanje pred sudom, samo oni koji ispunjavaju zakonske uslove za to. O tome da li građani ispunjavaju sve potrebne uslove odlučuje Komisija, organizovana pri Sekretarijatu za pravosuđe i javnu administraciju.

Besplatno zastupanje pred sudom

Kao što smo već istakli, prva faza u ovom delu pružanja besplatne pravne pomoći je provera, od strane Komisije, da li određeno lice ispunjava uslove za pružanje besplatnog pravnog zastupanja. Ako se na osnovu priložene dokumentacije ne mogu utvrditi sve relevantne činjenice, potrebne za ispunjenje uslova, Komisija nalaže građaninu da u roku od 10 dana priloži dodatnu dokumentaciju, a ako to ne učini predmet se arhivira.

Advokat, dodeljen stranci za zastupanje od strane Komore, može da odbije slučaj ako smatra da nema izgleda na uspeh u sporu, a potom se, po ponovnom razmatranju slučaja, stranci dodeljuje drugi advokat. On ne može odbiti zastupanje. Angažovanom advokatu prilikom preuzimanja predmeta odmah se isplaćuje 70% potrebnog honorara, a ostatak po okončanju postupka. Ako uspe u sporu isti može zadržati troškove spora, pod uslovom da vrati uplaćeni iznos Advokatskoj komori.

Liste advokata uključenih u program besplatne pravne pomoći

Lista advokata za besplatno pravno savetovanje funkcioniše po principu prijave Komori mladih advokata (do 10 godina iskustva), koje Komora bira i raspoređuje u sudove i druge službe za pružanje besplatne pravne pomoći na mesec dana.

Liste advokata za besplatnu pravnu pomoć funkcionišu na malo drugačijem principu. Naime, da bi stekao uslove za prijavu na te liste (ukupno 4 liste), advokat mora imati najmanje tri godine iskustva u advokaturi i položen tzv. Specijalistički kurs, odnosno svojevrsnu obuku iz one pravne oblasti za koju se prijavio na listu.

Kao rezultat svih sastanaka koje je delegacija imala sa navedenim institucijama, a uz saradnju Španskog institucionalnog programa, zaključeno je sledeće:

- Iskustva, koja smo stekli u saradnji sa pomenutim institucijama u primeni španskog modela pružanja besplatne pravne pomoći, pokazala su da je ovaj model moguće primeniti i u našoj zemlji.
- Ovaj model obezbeđuje adekvatno ostvarivanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava u skladu sa međunarodnim konvencijama o zaštiti ljudskih prava.
- Da bi institut besplatne pravne pomoći postao deo našeg pravnog sistema neophodno je izvršiti izmene postojećih propisa (izmena Ustava, izmena Zakona o advokaturi, izmena Zakona o parničnom postupku, izmena Zakona o lokalnoj samoupravi) u ovoj oblasti, kao i doneti nove propise, a na osnovu kojih će se obezbediti stalni izvori finansiranja istog.
- Posebno je važno implementirati model španskog programa za besplatnu pravnu pomoć u naš pravni sistem, a iz razloga što se na osnovu njega omogućava građanima da dobiju blagovremenu i stručnu neophodnu pravnu pomoć i to isključivo od strane advokata.

Posle ove radne posete, Komisija AKB je nastavila svoje aktivnosti kako održavanjem sastanaka same komisije, tako i održavanjem sastanaka sa predstavnicima grada Beograda, Ministrom za rad i socijalna pitanja, Ministarstvom pravde.

Dana 11. 12. 2003. održan je još jedan okrugli sto u Beogradu, na temu Programa besplatne pravne pomoći u Srbiji – iskustva pilot projekta u Nišu, a u organizaciji Španskog institucionalnog programa. Ovom okruglom stolu prisustvovali su: predstavnici AK Madrida, Ministarstva pravde Španije, Španskog institucionalnog programa, OEBS-a, zamenik Ministra

pravde Srbije, predstavnik Ministarstva za lokalnu samoupravu, predstavnik Ministarstva za rad i socijalna pitanja, Javni pravobranilac grada Beograda, predstavnici izvršnog saveta grada Beograda, predsednik Opštine Niš, predsednici AKS i AKB i AK Niš, članovi Komisije za BPP, AKB i AK Niš.

Zaključci okruglog stola su identični sa zaključcima koji su doneti prilikom posete Madridu.

Prema prikupljenim podacima do kojih je Komisija AKB došla u toku svog rada utvrđeno je da na teritoriji Beograda živi oko 26000 ljudi koji su primaoci socijalne pomoći. Obzirom da se radi o velikom broju ljudi, a da je ovaj Projekat tek u začetku, mišljenja smo da bi za sada trebalo odrediti samo jednu opštinu u Beogradu, na kojoj bi se sprovodio ovaj Program godinu dana.

Advokatska komora Beograda će zajedno sa gradom Beogradom odrediti jednu od beogradskih opština čijim građanima će se pružati usluge. Procena je, da je opština Palilula po svojoj veličini, broju stanovnika socijalnoj strukturi i teritorijalnom prostiranju, pogodna za početak Programa besplatne pravne pomoći.

Iz analize prikupljenih podataka od Službi za pružanje pravne pomoći po opštinama, procenjujemo da će približan broj korisnika dostići oko 4000 do 4500 lica, a od toga 3500 pravnih saveta do kraja godine i 1000 pokrenutih postupaka pred sudom.

Advokatska komora Beograda će kroz periodično objavljivanje informacija u Braniču i Informativnom biltenu AK Srbije i AK Beograda obavestavati članove Advokatske komore Srbije o toku i realizaciji Projekta „Besplatna pravna pomoć u Srbiji“.

PRAVNI LEK PROTIV REŠENJA O PRIVREMENOJ MERI U PARNIČNOM POSTUPKU

Odluka parničnog suda o određivanju privremene mere može se pobijati samo onim pravnim sredstvom, na način i pod uslovima propisanim odredbama Zakona o parničnom postupku. Zato se i postupak ocene zakonitosti tih odluka parničnog suda ne može inicirati prigovorom kao pravnim sredstvom izvršnog postupka, već žalbom koja se izjavljuje u rokovima i pod uslovima određenim odredbama ZPP.

Prigovorom se može pobijati samo prvostepena odluka o određivanju privremene mere donete u izvršnom ili drugom postupku ako je tim zakonom izričito propisana primena odredaba ZIP o postupku obezbeđenja.

Obrazloženje

„Za razliku od ranijeg Zakona o izvršnom postupku, kada se protiv rešenja donetog po prigovoru na rešenje o izvršenju mogla izjaviti žalba, novim zakonom propisano je da se prvostepeno rešenje o izvršenju može pobijati samo prigovorom. Odluku o prigovoru donosi veće trojice sudija istog suda. Ta odluka drugostepenog veća je saglasno odredbi člana 8. tačka 4. ZIP pravosnažna. Na taj način novim Zakonom o izvršnom postupku isključena je mogućnost kontrole zakonitosti rešenja o izvršenju od strane okružnog, odnosno Višeg trgovinskog suda, kao drugostepene pravosudne instance.

Prema važećem pravnom stavu Vrhovnog suda Srbije usvojenom na sednici građanskog odeljenja 19. februara 1996. godine rešenje o određivanju privremene mere je uvek rešenje o izvršenju koje se sprovodi u granicama određenim tim rešenjem, nezavisno od činjenice da li je doneto po odredbama ZIP, ili drugih zakona, i bez obzira da li je privremena mera određena u izvršnom, parničnom ili vanparničnom postupku. Stoga rešenje o određivanju privremene mere doneto i u parničnom i u vanparničnom postupku dužnik može saglasno odredbi člana 244. u vezi sa članom 48. ZIP pobijati samo prigovorom. Žalba dužnika protiv rešenja o privremenoj meri smatra se prigovorom o kome, na osnovu člana 49. ZIP, odlučuje onaj prvostepeni sud koji je privremenu meru i odredio.

Navedeno pravno stanovište Vrhovnog suda Srbije usvojeno je u vreme važenja starog zakona o izvršnom postupku. Odredba člana 8. tog zakona propisivala je da protiv rešenja o izvršenju dužnik može izjaviti prigovor, a žalbu samo protiv odluke donete po prigovoru. S tim u vezi, navedenim stavom Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije razrešeno je sporno pitanje sudske prakse o dozvoljenosti žalbe kao pravnog leka protiv rešenja o određivanju privremene mere donetog od strane parničnog suda u parničnom postupku.

Do tog vremena, u praksi privrednih sudova primenjivan je pravni stav Višeg privrednog suda, prema kome se dopuštenost žalbe cenila u zavisnosti od činjenice da li je rešenje o određivanju privremene mere doneto pre ili nakon podnošenja tužbe i činjenice da li je to rešenje doneto pre zakazanog pripremnog ročišta, odnosno ročišta za glavnu raspravu, ili je to učinjeno na tim ročištima po izjašnjenju suprotne stranke. Stoga se saglasno tom stanovištu Višeg privrednog suda žalba protiv rešenja o određivanju privremene mere mogla izjaviti samo u slučaju kada je takvo rešenje doneto u toku spora nakon izjašnjenja protivne stranke o predlogu za izdavanje privremene mere. U protivnom, žalbom se moglo pobijati samo rešenje doneto povodom prigovora izjavljeno protiv rešenja o određivanju privremene mere.

I u vreme donošenja navedenih stavova Vrhovnog suda Srbije i Višeg privrednog suda postojala su i drugačija mišljenja o ovom spornom pitanju. Zagovornici tog stava su se zalagali za dozvoljenost žalbe protiv rešenja o određivanju privremene me-

re u svim slučajevima kada je to rešenje doneto od strane parničnog suda po pravilima parničnog postupka.

Stupanjem na snagu novog Zakona o izvršnom postupku ovo sporno pitanje je još više dobilo na značaju. To je posledica činjenice da je zbog rešenja prihvaćenog u tom zakonu i sada važećeg stava sudske prakse isključeno pravo žalbe protiv rešenja o određivanju privremene mere donetog od strane parničnog suda po pravilima parničnog postupka. Međutim, novonastala pravna situacija je takvo rešenje učinila contra legem. Zato se nameće i potreba njegovog preispitivanja.

Pravni razlozi zbog kojih je neophodno preispitati navedeno pravno shvatanje su višestruki.

Prvo, osnovni postulat spornog stava je u oceni da je rešenje o određivanju mere po svojoj pravnoj prirodi uvek rešenje o izvršenju, bez obzira u kom postupku je doneto. Ova temeljna odrednica tog stava izvodi se iz premise o privremenoj meri kao isključivom institutu izvršnog prava i izvršnog postupka. Dalje se, na temelju odredaba člana 2. stava 1. člana 244. i člana 262. stav 2. ranijeg ZIP, zaključuje da rešenje o određivanju privremene mere nije izvršni naslov, već rešenje o izvršenju koje se neposredno sprovodi u granicama određenim privremenom merom. Odredbom člana 435. i 442. ZPP, propisuje se da u postupku u parnicama iz radnih odnosa i postupku zbog smetanja poseda sud može odrediti privremene mere koje se primenjuju u izvršnom postupku. Na primenu odredbi ZIP, o postupku obezbeđenja upućuje i odredba člana 392. Zakona o radu, kao i odredba člana 125. Zakona o vanparničnom postupku. Saglasno takvom zakonskom određenju zauzet je stav da se kod privremene mere u pogledu pravnih lekova uvek primenjuju odredbe čl. 8, 48 i 49. u vezi sa članom 244. ranije važećeg Zakona o izvršnom postupku. Navedena pravna argumentacija izneta je u obrazloženju predmetnog pravnog stava usvojenog na sednici Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije 19. februara 1996. godine.

Međutim, izneti stav i navedeni pravni razlozi ne mogu se prihvatiti. Ovo iz razloga što rešenje o određivanju privremene mere predstavlja sui generis sudsku odluku. Posebnost te odluke iskazuje se kroz zakonsko ustanovljenje njene izvršnosti odmah po donošenju mogućnosti neposrednog sprovođenja od strane suda koji je odluku doneo. Te osobenosti podjednako važe i za rešenje o

određivanju privremene mere donete u izvršnom postupku i za rešenje kojim je privremena mera određena po pravilima izvršnog postupka od strane parničnog ili vanparničnog suda. U prilog tom stavu stoji činjenica da se i odredbama Zakona o izvršnom postupku privremena mera određuje kao jedno od sredstava postupka obezbeđenja. Postupak obezbeđenja, i u okviru njega privremene mere, uređene su posebnim odredbama Zakona o izvršnom postupku koje se primenjuju nezavisno od opštih odredaba izvršnog postupka. Opšte odredbe izvršnog postupka se shodno odredbi člana 244. ranijeg ZIP, odnosno člana 225. novog Zakona o izvršnom postupku samo supsidijarno primenjuju i u postupku obezbeđenja. S tim u vezi, treba istaći da je odredbom člana 251. novog ZIP propisano kojim pravnim sredstvima i pod kojim uslovima se može pobijati rešenje o određivanju privremene mere donete u postupku obezbeđenja. Sve to jasno ukazuje da rešenje o privremenoj meri i u tom slučaju predstavlja posebnu – sui generis odluku.

Sledom rečenog, proizilazi da je i rešenje o privremenoj meri doneto u izvršnom postupku i rešenje kojim je određena privremena mera u parnici po svojoj pravnoj prirodi istovremeno i izvršni nalog i rešenje o izvršenju. Tom posebnosti ove sudske odluke stvara se i pravna mogućnost za njeno neposredno izvršenje od strane suda koji je doneo. Stoga se i primena opštih odredaba ZIP i postupka određivanja privremene mere u parnici tiče samo postupka sprovođenja odluke parničnog suda i određivanja privremene mere, a ne i dozvoljenosti i vrste pravnog sredstva za preispitivanje njene zakonitosti propisanog ZIP. To konkretno znači da se rešenje parničnog suda o određivanju privremene mere može pobijati samo pod uslovima i onim pravnim sredstvom koje je određeno odredbama Zakona o parničnom postupku. Zbog toga se i domen primene odredaba ZIP u odnosu na rešenje parničnog suda o određivanju privremene mere svodi samo na sprovođenje, a ne i na ocenu dozvoljenosti vrste pravnog sredstva za preispitivanje njegove zakonitosti. Praktično posmatrano, to znači da parnični sud uvek neposredno sprovodi rešenje o izdatoj privremenoj meri, a samo u slučaju da je u sprovođenju te odluke potrebno angažovanje izvršnog organa, to čini na način i pod uslovima propisanim opštima odredbama ZIP. Primera radi, rešenje parničnog suda o privremenoj meri kojom se zabranjuje realizacija akceptnog naloga, ili raspolaganje sredstvima na žiro računu dužnika uvek se sprovodi nepo-

sredno dostavom tog rešenja nadležnom organu za poslove platnog prometa. Međutim, ako se radi o zabrani otuđenja određenih pokretnih stvari, tada se njihov popis i predaja na čuvanje trećem licu neposredno realizuje radnjama i aktivnošću izvršnog organa suda po opštim pravilima izvršnog postupka za sprovođenje izvršenja, a pod nadzorom i uputstvima parničnog suda koji je to rešenje doneo. Principijelno gledano tako se postupa i u slučaju kada se stvari koje su predmet privremene mere nalaze na području drugog suda, s tim što se u tom slučaju angažovanje službenog lica tog suda vrši zamolnim putem.

Drugo, izneto stanovište Građanskog odeljenja Vrhovnog suda trpi kritiku i zbog zakonom usko ograničene mogućnosti da se u parnici primenjuju odredbe Zakona o izvršnom postupku. Nasuprot tome, odredbom člana 14. ZIP propisano je opšte pravilo da se u postupku izvršenja i obezbeđenja shodno primenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, osim ako je tim ili drugim saveznim zakonom drugačije određeno. Iz tog razloga, pravno je nedopušteno derogiranje odredaba ZPP o pravnom leku prihvatanjem prigovora kao pravnog sredstva određenog ZIP u slučaju donošenja privremene mere od strane parničnog suda po pravilima parničnog postupka.

Treće, iz činjenice da nema opšteg pravila o primenama odredaba ZIP u parnici sledi da se i rešenje o određivanju privremene mere parničnog suda može pobijati samo onim pravnim sredstvom koje je propisano Zakonom o parničnom postupku. Odredbom člana 278. u vezi sa članom 288. stav 2. i članom 312. ZPP propisano je da parnični sud o privremenim merama obezbeđenja odlučuje rešenjem. U isto vreme odredba člana 378. ZPP određuje da je protiv prvostepenog rešenja parničnog suda dozvoljena žalba, ukoliko tim zakonom nije propisano da žalba nije dozvoljena. Žalba protiv rešenja o određivanju privremene mere uvek je dozvoljena u slučaju donošenja takvog rešenja na temelju ovlašćenja suda – čl. 278. i 312. ZPP. Posebna žalba je nedopuštena samo protiv rešenja o privremenoj meri određenoj u skladu sa odredbom čl. 435. ZPP, ali se i u tom slučaju rešenje o privremenoj meri može pobijati žalbom protiv odluke o glavnoj stvari. Ovakvim zakonskim rešenjem nesumnjivo se ukazuje na to da se rešenje o određivanju privremene mere doneto u parničnom postupku u svakom slučaju jedino žalbom može pobijati. Te odredbe

zakona su jezički apsolutno jasne. Njihovo značenje se ne može dovesti u pitanje ni sa aspekta ciljnog i sistematskog tumačenja. Zato je suprotno rešenje – da je prigovor jedini pravni lek protiv prvostepenog rešenja o određivanju privremene mere donetog u parničnom postupku – pravno apsolutno neutemeljeno.

Četvrto, pravno stanovište o nedopuštenosti žalbe kao pravnog leka protiv prvostepenog rešenja parničnog suda o privremenoj meri ne može se prihvatiti ni sa razloga nespornog određenja ZPP da se u parničnom postupku mogu odrediti privremene mere obezbeđenja, odnosno privremene mere koje se primenjuju u izvršnom postupku. Činjenica da su takve odredbe sadržane u Zakonu o parničnom postupku ne znači da se i u postupku odlučivanja u predlogu za izdavanje privremene mere u parnici prenose procesna pravila ZIP o vrsti i dopuštenosti pravnog leka protiv takvog rešenja parničnog suda. Tom zaključku nema mesta, pre svega, sa razloga što ZPP ne propisuje mogućnost takve primene procesnih rešenja određenih odredbama ZIP. Osim toga, prenošenje odredaba ZIP u parnični postupak nije pravno moguće ni iz razloga što je pravno dopuštena samo primena odredaba ZPP u postupku izvršenja i obezbeđenja, a ne i primena odredaba ZIP u parnici. Zato se i navedene odredbe ZPP moraju usko tumačiti. Konkretno, to bi značilo da je primena odredaba ZIP u donošenju parničnog rešenja o privremenoj meri ograničena samo na materijalno-pravne uslove za određivanje privremene mere, dok je primena procesnih pravila o dozvoljenosti i vrsti pravnog leka propisanih Zakonom o izvršnom postupku isključena. Stoga se i pravni učinak takvog zakonskog rešenja iscrpljuje u mogućnosti parničnog suda da u postupku izdavanja privremene mere primeni samo one odredbe ZIP kojima je propisano kada je nedopušteno izdavanje privremene mere, koji su uslovi za njeno određenje, koje su vrste privremenih mera obezbeđenja novčanog i nenovčanog potraživanja, kada postoji mogućnost određivanja više privremenih mera i vreme za koje se određuje i kada se ukida privremena mera.

Sledom rečenog izmenjeno je postojeće i utvrđeno novo pravno shvatanje o dozvoljenosti pravnog leka protiv rešenja o privremenoj meri donetog u parničnom postupku.“

(Pravno shvatanje utvrđeno na sednici Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 30. juna 2003. godine).

**PRAVNA SHVATANJA VRHOVNOG SUDA
NADLEŽNOST ZA REŠAVANJE SPOROVA O
DOPRINOSIMA ZA OBAVEZNO SOCIJALNO
OSIGURANJE I UPIS RADNOG STAŽA U RADNU
KNJIŽICU**

Sud u parničnom postupku odlučuje o zahtevima zaposlenog da poslodavac uplati doprinose za obavezno socijalno osiguranje odgovarajućem fondu i da upiše staž osiguranja u radnu knjižicu.

Obrazloženje

Prema članu 11. stav 1. Zakona o radnim odnosima, poslodavac je dužan da lice koje zasniva radni odnos prijavi organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja. Obavezno osiguranje je penzijsko, invalidsko i zdravstveno. Doprinose za to osiguranje uplaćuje poslodavac. Međutim, događalo se da on te doprinose ne uplaćuje i da usled toga radnik ne može da ostvari prava iz osiguranja. To je postalo masovna pojava.

Naročito kad je reč o doprinosima za penzijsko i invalidsko osiguranje. Zato je nedavno i uveden sistem bruto zarade.

Ranije su sporove zbog neuplaćivanja doprinosa za socijalno osiguranje rešavali sudovi u radnom sporu. Nekad zajedno sa sporom o zakonitosti prestanka radnog odnosa i vraćanju radnika na rad (da bi se uspostavilo ranije stanje i u pogledu staža osiguranja), nekad u samostalnom sporu (da bi se otklonile posledice donje u pogledu uplate doprinosa za radnike koji rade). To je bilo sve donedavno, o čemu svedoče sledeće presude Vrhovnog suda Srbije:

„Kada poslodavac svom zaposlenom uskrati zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje neuplaćivanjem odgovarajućih doprinosa, zaposleni ima pravo na sudsku zaštitu zbog povrede prava iz radnog odnosa“ (Presuda Rev. 5490/97 od 21. 1. 1998. godine).

„Prijavom tek zaposlenog radnika organizacijama obaveznog osiguranja, poslodavac preuzima obavezu da uplaćuje doprinose za zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje. Kako su ti oblici osiguranja, po članu 40. Ustava Srbije, prava iz radnog odnosa, rešavanje sporova o uplaćivanju doprinosa za socijalno osiguranje, spada u sudsku nadležnost, kao radni spor“ (Presuda Rev. 7580/98 od 27. 1. 1999. godine).

Na sednici Građanskog odeljenja 27. decembra 1999. godine, izmenjena je ranija praksa usvajanjem sledećeg pravnog shvatanja: *„Utvrđivanje i naplate doprinosa za obavezno socijalno osiguranje (penzijsko i invalidsko) vrši se u upravnom postupku i ne spada u sudsku nadležnost. Sud nije nadležan (član 16. Zakona o parničnom postupku) da u parničnom postupku odlučuje o zahtevu zaposlenog da poslodavac uplati doprinose iz zarade nadležnim fondovima obaveznog osiguranja. Sud nije nadležan (član 16. ZPP) da odlučuje o zahtevu za upis radnog staža u radnu knjižicu“.*

Osnovni argument za ovo shvatanje je bio da se prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja ostvaruju kod fonda za osiguranje, koji primenjuje upravni a ne sudski postupak.

Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja se odista ostvaruju kod Fonda za osiguranje u posebnom upravnom postupku koji se pokreće na zahtev osiguranika, odnosno korisnika osiguranja. To je određeno članom 101. stav 1. i članom 107. stav 1. Zakona o osnovama penzijskog i invalidskog osiguranja. Ali, ovde nije reč o pravu osiguranika, odnosno korisnika osiguranja, nego o obavezi poslodavca. Osiguranik je radnik, kome status i prava osiguranika niko ne osporava. Ne osporava ga ni poslodavac. On samo ne uplaćuje doprinose za socijalno osiguranje i time onemogućava radnika da realizuje prava zasnovana na stažu osiguranja, koja mu inače ne spori. O tim pravima postoje uredni i pravnosnažni pojedinačni akti, pa ne postoji ni potreba ni mogućnost, da se u nekom novom upravnom postupku donose novi. Problem je samo u tome što poslodavac po tim aktima ne postupa. A čim ne postupa, radniku nečinjenjem povređuje lična prava po osnovu obaveznog osiguranja, zajemčena Ustavom Srbije. U tom slučaju, radnik ima pravo na tužbu u smislu člana 157. Zakona o obligacionim odnosima, o kojoj odlučuje sud.

Zašto sud?

Prava po osnovu socijalnog osiguranja predviđena su članom 40. Ustava Srbije. Ona pripadaju korpusu prava koja se ostvaruju po osnovu rada. Zato je članom 11. stav 1. Zakona o radnim odnosima i predviđeno da je poslodavac dužan da lice koje zasniva radni odnos prijavi organizacijama obaveznog osiguranja. S tom prijavom otpočinje trajanje zakonske obligacije redovnog uplaćivanja doprinosa za zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje. Od ispunjenja te obligacije, zavisi i ostvarivanje ustavnih prava po osnovu osiguranja.

Prema članu 12. stav 4. Ustava Srbije, zaštita sloboda i prava zajemčenih i priznatih Ustavom, ostvaruje se u postupku pred sudom. Odredbom člana 12. stav 2. Zakona o sudovima, predviđeno je da opštinski sud odlučuje u prvom stepenu kad je sudska zaštita obezbeđena a nije rečeno da je pruža drugi sud. Kako je reč o ostvarivanju prava po osnovu rada, razumno je da se sudska zaštita ostvaruje u radnom sporu. Tužbu podnosi radnik. Tuženi je poslodavac. Tako je i u svakom drugom radnom sporu. Ovaj je neobičan samo po tome što se tuženi obavezuje da doprinose uplati nadležnom fondu penzijskog i invalidskog osiguranja.

Uplaćivanje doprinosa mogla bi tražiti i organizacija za osiguranje. Ali, ona to ne čini, jer nema pravni interes da od poslodavca uteruje doprinose pošto time uteruje i vlastite obaveze prema radnicima, kao osiguranicima. Zato takve tužbe, za sada, podnose samo radnici. Podnosiće ih i osiguravajuće organizacije kad budemo imali propis da radnik koji ostvaruje zaradu, ne može snositi štetne posledice zbog neispunjavanja zakonske obaveze uplaćivanja doprinosa za osiguranje.

Što se upisa radnog staža u radnu knjižicu tiče, stvari su sasvim jasne. Prema članu 136. stav 4. Zakona o radnim odnosima, poslodavac je dužan da vrati uredno popunjenu radnu knjižicu na dan prestanka radnog odnosa. Pošto se, po članu 113. stav 1. Zakona o radnim odnosima, zaštita tih prava ostvaruje pred nadležnim sudom, opštinski sud je po članu 12. stav 2. Zakona o sudovima, nadležan da u prvom stepenu odlučuje o upisu radnog staža (tačnije staža osiguranja) u radnu knjižicu.

Usvajanjem ovog pravnog shvatanja prestaje da se primenjuje pravno shvatanje Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 27. decembra 1997. godine.

(Pravno shvatanje Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije utvrđeno na sednici (5. 11. 2001).

Miloš Živković

Asistent Pravnog fakulteta u Beogradu

PRIKAZ ZBORNIKA „ZEMLJIŠNE KNJIGE I
JEDINSTVENA EVIDENCIJA“
(Beograd, 2003. godine)

1. Materija evidencije nepokretnosti, posle dugog perioda u kojem je bila zanemarena, u poslednje vreme ponovo dobija na značaju. Posle višedecenijske vladavine ideologije koja je u stvarnim pravima na nepokretnostima najvećma videla tek još jedan izvor eksploatacije, zbog čega je mogućnost privatne svojine na nekretninama bila ograničavana a evidencija nepokretnosti skrajnuta u zapećak, nastupa vreme renesanse značaja prava na nepokretnostima.

2. Pre oko trideset godina, u predgovoru jedne monografije o sistemima registara nepokretnosti, jedan istaknuti profesor Pravnog fakulteta napisao da u nas treba preispitati ustrojstvo i opravdanost postojanja registara nepokretnosti, pošto na značaju gubi privatna svojina, a posebno privatna svojina na nepokretnostima, dok vladajućoj društvenoj svojini evidencija zapravo nije ni potrebna. Danas kada država pokušava da čim pre uspostavi punu tržišnu ekonomiju, jedan od osnovnih zadataka je ustrojavanje registra nepokretnosti, tačnije njegovo ažuriranje na područjima na kojima registar već postoji ali nije uredno vođen, kao i njegovo uvođenje na područjima na kojima re-

gistar dosad nije postojao. Uredna evidencija nepokretnosti i na njima postojećih prava pominje se kao jedan od najznačajnijih uslova za uspešno sprovođenje procesa privatizacije, jer kupac po pravilu želi da s izvesnošću zna koje nepokretnosti pripadaju subjektu privatizacije i kakvi tereti na tim nepokretnostima postoje. Uredni registar nekretnina nije ništa manje bitan ni za direktne investicije, prevashodno u oblasti izgradnje objekata ali i u drugim oblastima. Samo uredan registar nepokretnosti omogućava pravno sigurnu trgovinu nekretninama. Naposljetku, ali nikako najmanje značajno, samo putem besprekornih registara može se privredno aktivirati onaj deo društvenog bogatstva koji se nalazi u nekretninama, jer njegovo kreditno aktiviranje nije zamislivo bez ustanove hipoteke, koje bez urednog registra nekretnina zapravo nema.

3. Situacija u pogledu registara nepokretnosti u Srbiji nije zadovoljavajuća. Takva konstatacija, čini se, već decenijama predstavlja opšte mesto u izlaganjima na ovu temu. Istini za volju, u nekim područjima situacija je bila bolja nego u nekim drugim pa se navedenom tvrdnjom čini nepravda pojedinim krajevima Srbije – primera radi, u delovima Vojvodine zemljišne knjige su i dalje izuzetno uredno vođene. Neurednost registara nepokretnosti, međutim, nije posledica „subjektivnih slabosti“, već određenih sistemskih nedostataka u relevantnim propisima koji su važili od 1945. godine. Zato se uredno vođenje registara mora javiti kao izuzetak (koji uz to nije moguć svuda, već samo u ruralnim krajevima i oblastima u kojima nije bilo značajnije izgradnje u poslednjih šezdesetak godina).

4. S obrazloženjem da se situacija u vezi s registrima nekretnina mora popraviti, u Srbiji je krajem sedamdesetih godina prošlog veka počeo rad na uvođenju novog, objedinjenog sistema evidencije nepokretnosti. Katastar nepokretnosti, kako se zvanično zove ova objedinjena evidencija, trebalo je da zameni zemljišnu knjigu. Ovoj potonjoj su pripisani brojni nedostaci, pa je tako i „optužena“ da je osnovni uzrok i izvor nezadovoljavajućeg stanja. Međutim, iako su propisi o uvođenju katastra nepokretnosti doneti još 1988. godine (uz značajniju reviziju 1992. godine), stanje evidencije nije poboljšano. Naprotiv, čini se da je situacija još gora nego sedamdesetih godina, kada se jedinstvena evidencija predstavljala kao rešenje za neažuriranost ze-

mljišne knjige. Doduše, ozbiljniji rad na ustrojavanju nove evidencije započeo je tek posle političkih promena iz oktobra 2000. godine (posebno od zakonskih izmena iz maja 2002. godine), ali stari, zemljišno knjižni sistem još uvek postoji paralelno s jedinstvenom evidencijom.

5. U senci političkog prevrata koji se odigrao s jeseni 2000. godine, na Pravnom fakultetu u Beogradu je 27. i 28. oktobra održano naučno i stručno savetovanje „Sistemi javnih registara nepokretnosti u Srbiji – Predlog uređenja za DŽDŽI vek“. Pored pravnika, savetovanju su prisustvovali i ugledni stručnjaci geodetske struke, a pored akademskih učesnika nije bio mali broj onih koji su došli „iz prakse“. Ovakav odabir učesnika omogućio je da se, kroz njihove članke i priloge, s vrlo različitih tačaka gledišta, podrobno sagleda problematika registara nepokretnosti, posebno imajući u vidu praktičnu situaciju u Srbiji (ta je situacija, doduše, u potonje tri godine izmenjena, ali prevažhodno u kvantitativnom pogledu, pa napisi učesnika savetovanja do danas nisu izgubili na aktuelnosti i praktičnom značaju).

6. Zbornik „Zemljišne knjige i jedinstvena evidencija“ sadrži članke i priloge pripremljene za pomenuto savetovanje, pa se već time preporučuje pažnji stručne javnosti kao izuzetno zanimljiv i praktičan vodič za oblast evidencije nepokretnosti, koja je za mnoge, zbog kompleksnosti pravnog uređenja, do danas ostala terra incognita. Ako se tome pridoda deo Zbornika u kojem su odštampani najznačajniji propisi koji se odnose na registar nepokretnosti kako kod nas tako i u Nemačkoj, Austriji i bivšim jugoslovenskim republikama Sloveniji i Hrvatskoj, jasno je da pored naučnog ili istraživačkog, Zbornik ima i sasvim praktičan značaj – koliko je meni poznato, nijedna publikacija iz bliže prošlosti ne sadrži na jednom mestu sve propise koji se u Srbiji primenjuju u materiji evidencije nepokretnosti, bilo kao propisi bilo kao „pravna pravila“. Ostaje samo da žalimo što je planirani treći deo Zbornika, koji bi sadržao prikupljenu i sistematizovanu sudsku praksu iz oblasti zemljišnih knjiga i jedinstvene evidencije, morao da izostane zbog nemogućnosti prekoračenja planiranog obima publikacije. Znajući da je rad na prikupljanju i sistematizaciji okončan, nije odveć smelo nadati se da će se pregled prakse naći u sklopu neke od publikacija koje su u pripremi.

7. Sam prikaz Zbornika počecu, međutim, od dva preštampana članka, pisana sredinom pretprošlog odnosno početkom prošlog veka perom Đorđa Pavlovića („Baštinske knjige“, 1868) i Lazara Markovića („O organizaciji baštinskih knjiga u Nemačkoj“, 1912). Ovi napisi, naravno, danas nemaju praktičan značaj, ali njihovo objavljivanje u Zborniku nikako nije suvišno. Članak Đorđa Pavlovića predstavlja otvoreno zalaganje za uvođenje zemljišnih (baštinskih) knjiga u Srbiji onoga doba, uz posebno naglašenu (i obrazloženu) prednost baštinskih knjiga u odnosu na tada postojeće intabulacione knjige, kada se radi o upisu hipoteke. Članak Lazara Markovića je nastao tako što mu je Vlada Kraljevine Srbije, kao berlinskom doktorandu, dala zadatak da izučni nemački sistem zemljišnih (baštinskih) knjiga radi ispitivanja mogućnosti da se one uvedu u Srbiji. Svojstvenim jednostavnim i jasnim stilom Marković je ne samo objasnio nastanak i izgled baštinskih knjiga u Nemačkoj, već je između redova dao svoj sud i o načinu na koji su srpski političari onog vremena pokušavali da bez odgovarajućih ulaganja postignu „evropske“ rezultate (od ove se osobine srpski političari, neko ciničan bi mogao da primeti, još nisu sasvim oslobodili).

8. Vodeći članak Zbornika je „Uvođenje i obnavljanje zemljišnih knjiga“ Miodraga Orlića. Ovo ne samo zbog činjenice da je on, kao predsednik Udruženja pravnika Srbije, glavni urednik časopisa Anali i redovni profesor građanskog prava na Pravnom fakultetu u Beogradu, najzaslužniji za organizaciju savetovanja, već pre svega zbog osnovnog mota Zbornika, koji glasi *audiat et altera pars. Druga strana o kojoj je ovde reč zapravo je struka u najširem smislu, a posebno pravnička struka kada se govori o pravima na nepokretnostima, dok je ona prva strana, koja drugu nije slušala, politika. Naime, čini se da protivnici uvođenja jedinstvene evidencije, iako je od njenog uvođenja prošlo već petnaestak godina, dosad nisu imali pravu šansu da svoju stručnu argumentaciju ukrste s argumentima njenih zagovornika. U dvadeset pet strana svog članka Orlić na veoma ubedljiv i sistematičan način izlaže pravnu argumentaciju u korist zemljišnih knjiga a protiv jedinstvene evidencije. Ono što su generacije studenata Pravnog fakulteta koje su ispit Stvarno pravo pripremale prema udžbeniku pok. profesora Stankovića i profesora Orlića učile kao (vrednosno neopredeljena) obeležja jedin-*

stvene evidencije, Orlić je ovom prilikom podvrgao argumentovanoj i dubokoj kritici, koja će retko kog pravnika ostaviti neodlučnim u dilemi „zemljišna knjiga ili jedinstvena evidencija“. Posebno je ubedljiva kritika rešenja po kojem se upisi u katastar nepokretnosti vrše po službenoj dužnosti, što je teško pomirljivo s načelom privatne inicijative (načelom dispozicije) kojim je prožeto građansko pravo, kao i kritika poveravanja evidencije prava na nekretninama organu uprave namesto sudu, koji je kao nezavisan svakako pogodniji za odlučivanje o pravima na nepokretnostima od na načelu hijerarhijske subordinacije ustrojene uprave. Čini se da kritička argumentacija koju iznosi Orlić u oba slučaja ne ostavlja mnogo prostora za mogućnost racionalne i argumentovane odbrane suprotnog stava.

9. Slične stavove kao Miodrag Orlić u svom članku „Reafirmacija zemljišnih knjiga“ zastupa Dragoljub Simonović, s tim što je Simonovićeva argumentacija pretežno utemeljena na empirijskim razlozima, uz samo kratak osvrt na teoriju. Ukratko predstavljajući osnovne teorijske postavke obe vrste evidencije, Simonović ističe da zemljišna knjiga kao sistem svakako nije prevaziđena niti zastarela, te da se za nju valja opredeliti ako ni zbog čega drugog, a ono zbog toga što je jedinstvena evidencija sasvim podbacila u praksi. U istom pravcu idu i razmišljanja Radovana Čogurića, koji u svom članku „Kritički osvrt na Zakon o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima“ analizira novitete sadržane u ovom propisu u odnosu na zemljišnoknjižni sistem i zaključuje da su sve usvojene novine u najmanju ruku problematične. I Čogurić vidi obnavljanje zemljišnih knjiga kao alternativu ustrojstvu jedinstvene evidencije, koja se pokazala kao neuspešan eksperiment, a posebno ističe da bi obnavljanje zemljišnih knjiga bilo moguće izvesti jeftinije i brže. S tačke gledišta Republičkog geodetskog zavoda do sličnih zaključaka dolaze Mališa Živanović, u članku „Katastar zemljišta ili katastar nepokretnosti – vizija katastra zemljišta 2024. godine“ i Milanko Buljugić, u članku „Od katastra zemljišta do tzv. jedinstvene evidencije“. Ova dva članka, pisana od autora koji se praktično bave poslovima u okviru geodetske delatnosti, bacaju sasvim novo svetlo kako na uzroke neažurnosti evidencije nepokretnosti, koje ne vide u zemljišnoj knjizi nego u neurednom vođenju katastra zemljišta, ta-

ko i na samo uvođenje jedinstvene evidencije, odnosno okolnosti koje su do tog uvođenja dovele. S ovim u vezi posebno je zanimljiv Buljugačevićev napis, jer je reč o izuzetno ozbiljnoj kritici načina obavljanja geodetske delatnosti i prikazivanja celokupnog projekta uvođenja jedinstvene evidencije u sasvim drugom svetlu, moglo bi se reći i „iznutra“. Ovaj članak, čini se, mnogo plastičnije objašnjava uvođenje jedinstvene evidencije od stotina strana zvaničnih obrazloženja – kao osnovni motivi navode se prikrivanje činjenice da neki poslovi koje su geodetski zavodi uredno naplatili nisu obavljani, želja da se to prikrije pribavljanjem novih nadležnosti (za vođenje pravne evidencije), netačno prikazani podaci iz eksperimentalne faze, te činjenica da je jedinstvena evidencija prihvaćena tek kad je na čelo Skupštine Srbije koja je odlučivala o uvođenju jedinstvene evidencije došao suprug direktora beogradskog geodetskog zavoda! Oba autora zalažu se za ponovno razdvajanje faktičke i pravne evidencije, te za poveravanje pravne evidencije sudu, tj. za reafirmaciju zemljišne knjige. U grupu autora koji se načelno opredeljuju protiv jedinstvene evidencije uslovno bi se mogao svrstati i Nebojša Šarkić, koji u svom članku „Kompjuterska obrada kao razlog za uvođenje jedinstvene evidencije“ efektno pobija ovaj argument zagovornika sistema jedinstvene evidencije. Naime, Šarkić s pravom ističe da jedinstvena baza podataka o nepokretnostima, koja bi sadržala i faktičke i pravne podatke, nipošto ne podrazumeva nužno objedinjavanje evidencije u organizacionom i kadrovskom smislu. Upravo zbog toga se računarska obrada podataka ne može uzimati kao svojstvena jedinstvenoj evidenciji ili kao nespojiva s zemljišnom knjigom, jer je ona kao takva podesna za oba sistema. Sam Šarkić se ne opredeljuje ni za zemljišnu knjigu ni za katastar nepokretnosti, preporučujući da se konačna odluka o tome donese tek kad se oformi baza podataka o nepokretnostima, pa je stoga ovde samo uslovno svrstan među protivnike jedinstvene evidencije.

10. Nasuprot stavovima dosad pomenutih autora stoje stavovi Marka Gostovića, Bogdana Bogdanovića i Manojla Miladinovića. Profesor Gostović u svom članku „Sistemi javnih registara zemljišta u Evropi“, koji je prevashodno uporednog karaktera, nije ulazio u pitanje konkretne opravdanosti jedinstvene evidencije u Srbiji, već je predstavio osnovne preporuke

radne grupe Ujedinjenih nacija „MOLA“ o tome kako bi jedan savremen registar nepokretnosti trebalo da izgleda. Gostović svakako naginje jedinstvenoj evidenciji, što se može videti iz činjenice da od zemalja u tranziciji navodi pre svega one koje su rešenje postojeće neurednosti videle u objedinjavanju evidencije. Može se primetiti da je Gostović korektno predstavio načelne stavove u pogledu toga kako bi evidencija nepokretnosti trebalo da izgleda. Međutim, čini se da je propustio da istakne da se pomenuta načela mogu postići ne samo objedinjavanjem evidencije, nego još lakše i potpunije zemljišnom knjigom. Prilog „Sistem jedinstvene evidencije – dileme koje to više nisu“ Bogdana Bogdanovića, koji je imao aktivno političko učešće u usvajanju sistema jedinstvene evidencije (bio je predsednik Republičke Komisije za pripremu jedinstvene evidencije na nepokretnostima, ustanovljene 1977. godine), sadrži argumente u korist njenog uvođenja na osnovu kojih je sedamdesetih godina prošlog veka doneta odluka u tom pravcu. Kao osnovni razlog on navodi nezadovoljavajuće postojeće stanje, te neefikasnost i neekonomičnost skopčanu s vođenjem dve evidencije (faktičke – katastra zemljišta i pravne – zemljišne knjige). Bogdanović svoj stav dodatno podupire dobrim rezultatima koje je dala eksperimentalna faza primene objedinjene evidencije u nekoliko katastarskih opština. U pogledu poveravanja pravne evidencije upravnom organu, Bogdanović je osetio potrebu da odgovori na anticipiranu kritiku stavom da intervencija suda „u oblastima iz sudske nadležnosti“ nije isključena. Čini se da argumenti koje ističe Bogdanović nisu potpuno utemeljeni, posebno kada se stvar sagleda s aspekta kritike koju su izneli Mališa Živanović i posebno Milanko Buljugić. Tada zvanična argumentacija na osnovu koje je doneta odluka da se zemljišna knjiga žrtvuje jedinstvenoj evidenciji, a na koju se poziva Bogdanović, deluje ozbiljno poljuljana. Profesor Miladinović u svom prilogu „Katastar nepokretnosti u Srbiji – stanje i tendencije razvoja“, po iscrpnom prikazu novih zakonskih rešenja, zauzima jasan stav da je objedinjavanjem evidencije stvoren okvir za razvoj savremenog, pouzdanog i efikasnog katastarskog sistema o nepokretnostima, s tim što priznaje da se zasad samo oni radovi koji spadaju u užu oblast geodetske struke odvijaju po planu, dok se s ustrojstvom katastra nepokretnosti kao pravne evidencije jako kasni. Mila-

dinović se, poput Gostovića, poziva i na međunarodne preporuke, uz objašnjenje da je naš sistem jedinstvene evidencije u svemu (organizaciono, tehnički i pravno) u skladu s opredeljenjima iz dokumenta „Katastar 2014“ koji je Međunarodna federacija geodeta usvojila 1998. godine na kongresu u Brajtonu. Izričit u podršci sistemu jedinstvene evidencije je i Jovan Stanojević, koji se u svom prilogu „Jedinstvena evidencija – napredan sistem registrovanja nepokretnosti“ kritički izjasnio protiv „Polaznih stanovišta“ koja su bila poslata svim učesnicima uz poziv na savetovanje, a kroz koja provejava veća naklonost zemljišnoj knjizi. Stanojević objašnjava da se pravni principi na kojima je ustrojen katastar nepokretnosti gotovo ne razlikuju od zemljišnoknjižnih načela, a smatra da je jedinstvena evidencija, računarski vođena, znatno efikasnija od zemljišne knjige. U ovu grupu se može svrstati i Laposava Karamarković, koja u svom članku „Sistem zemljišnih knjiga i jedinstvene evidencije“ ne dira u polazne premise na osnovu kojih je uvedena jedinstvena evidencija – neažurnost postojeće evidencije, nepouzdanost zemljišne knjige i činjenica da ona postoji samo na manjem delu teritorije Srbije itd. – čime ih implicitno prihvata. Treba napomenuti da se Karamarkovićeva u svom članku koncentrisala na predstavljanje postupka upisa prava u sistemu jedinstvene evidencije i pravnih lekova u oba sistema – i u zemljišnoknjižnom i u sistemu jedinstvene evidencije. Upravo taj deo njenog članka je, čini se, najvredniji, i može biti posebno koristan za pravnike koji se u praksi susreću sa postupcima upisa prava na nepokretnostima.

11. Pored navedenih autora, valja pomenuti i nekoliko članaka koji su neutralni u pogledu opredeljenja za jedan od dva sistema, ili se zbog užeg predmeta obrade uopšte ne bave takvim opredeljivanjem. Prvi od njih je članak Stefana Georgijevskog „Evidencija nepokretnosti“, izvorno objavljen 1984. godine, u kojem su predstavljena osnovna pitanja koja se tiču registracije nepokretnosti i ciljevi koji se njome žele postići. Georgijevski se slaže da je (tada) postojeće stanje evidencija nekretnina nezadovoljavajuće, ali razlog za to ne vidi u samom ustrojstvu registra, već u činjenici da se propisi nisu dosledno poštovali i sprovodili. Po predstavljanju predloga da se problem prevaziđe objedinjavanjem evidencije i argumenata protiv tog rešenja, Ge-

orgijevski je dao svoj, originalan predlog za ustrojstvo evidencije koje bi, po njegovom mišljenju, bilo najfunkcionalnije. Neutran po opredeljenju ostaje i Tamaš Korhec, koji u svom uporednopravnom članku „Evidencije / registri nepokretnosti s posebnim osvrtom na evidenciju nepokretnosti u Mađarskoj“ na vrlo pregledan i sistematičan način predstavlja sistem objedinjene evidencije koji postoji u Mađarskoj u poređenju s jedinstvenom evidencijom i pravnim pravilima zemljišnoknjižnog prava koja se primenjuju u Srbiji.

12. Članci Nine Planojević i Zlatka Stefanovića odnose se na mogućnost upisa etažne svojine u registre nepokretnosti. Nina Planojević u članku „Upis etažne svojine u zemljišnu knjigu i katastar nepokretnosti“ predstavlja probleme koji se u oba sistema javljaju kada je reč o mogućnosti upisa etažne svojine u registar, uz predloge za efikasna i pragmatična rešenja tih problema (pre svega omogućavanje upisa zajedničkih delova zgrade u registar). Zlatko Stefanović u članku „Etažna svojina i javni registri“ takođe ističe nedostatke postojećih evidencija kada je reč o upisu etažne svojine, predstavljajući pravila o njenom upisu u katastar nepokretnosti. Uprkos činjenici da je etažnu svojinu moguće upisati samo u katastar nepokretnosti a ne i u zemljišnu knjigu, Stefanović zaključuje da oba sistema imaju podjednake nedostatke kada je reč o registraciji etažne svojine, pre svega zbog nejasno propisane mogućnosti njenog upisa u jedinstvenu evidenciju.

13. Miroslav Lazić u članku „Značaj javnog registra za hipoteku“ predstavlja propise o upisu hipoteke u katastar nepokretnosti, ističući da su ti propisi gotovo u potpunosti preuzeti iz pravnih pravila zemljišnoknjižnog prava. Preuzimanje je izvršeno uz izvesne nedorečenosti i nepotpuno, usled čega su pravila zemljišnih knjiga i dalje primenjivija i bolja od propisa jedinstvene evidencije. Lazić je istakao da uredna evidencija nije samo preduslov za omogućavanje kreditne privrede već i ogledalo pravne kulture i razvoja privatnog prava u jednoj državi, opredelivši se jasno za reafirmaciju od suda, kompjuterski i ažurno vođene zemljišne knjige.

14. Prikaz bi ostao nepotpun bez pominjanja izvanrednog prevoda koji se duguje Ivani Arsenijević-Antić (koja je prevela članak Miodraga Orlića na nemački jezik), profesoru Jakovu

Radišiću (koji je sa nemačkog preveo nemačke i austrijske propise) i gospođi dr Kristi Jesel-Holst, koja je nadgledala prevod sa srpskog na nemački jezik. Valja pomenuti i da je objavljivanje Zbornika omogućila Kancelarija za pravnu reformu Nemačkog društva za tehničku saradnju GTZ d.o.o. (*Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH*), što ovu organizaciju svakako svrstava u najprestižnije kada je reč o pomaganju pravnih reformi i objavljivanja pravnih publikacija u Srbiji.

15. Kao zaključak mogu izneti stav da prikazani Zbornik dolazi na mesto koje je u našoj pravnoj literaturi već prilično dugo bilo upražnjeno, pošto su dela koja se na sistematski način bave evidencijama nepokretnosti veoma retka. Imajući u vidu korisnost sadržine Zbornika kako za istraživače tako i za pravne praktičare, nije bez osnova nadati se da će ova knjiga naći svoje mesto na policama kabineta uglednih sudija i u kancelarijama advokata civilista. Pažnji svih koji se na bilo koji način bave registrima nepokretnosti mogu je najtoplije preporučiti.

Ivan Matijević
Advokat iz Novog Sada

ADVOKATSKA KOMORA VOJVODINE, NOVI SAD
ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE, BEOGRAD

PROBLEM U POSTUPKU IZVRŠENJA PRED TRGOVINSKIM SUDOVIMA U SRBIJI

1. Vama je dobro poznat problem koji je nastao u izvršnim postupcima pred Trgovinskim sudovima u Srbiji od 1. 1. 03. zbog zahteva pojedinih sudova (Beograd, Leskovac, Sombor, Subotica) da se u predlogu za izvršenje označe poreski identifikacioni broj (PIB) i matični broj i za poverioca i za dužnika (o čemu je i „Glasnik“ AKV pisao). Smatram da su takvi zahtevi nezakoniti i to iz sledećih razloga.

Po čl. 182. ZIP poverilac je dužan da u predlogu za izvršenje naznači nosioca platnog prometa ili njegov organizacioni deo, kod koga se vode njegova i dužnikova novčana sredstva, kao i broj svog računa. Dakle ako je poverilac u predlogu označio sve potrebne podatke predviđene u Zakonu o izvršnom postupku, po kom sud vodi ovaj postupak, Narodna banka Srbije ni sud ne mogu uslovljavati izdavanje predloga ili sprovođenje izvršenja nekim drugim podacima.

Čak ni u odredbama čl. 47. do čl. 49. Zakona o platnom prometu nije predviđeno da poverilac MORA označiti matični i poreski

identifikacioni broj, kako dužnikov tako svoj. U čl. 47. st. 1. tač. 2. Zakona o platnom prometu određeno je da se prinudna naplata s računa klijenta vrši na osnovu izvršnih sudskih rešenja, dakle rešenja o izvršenju izdatih po odredbama ZIP kojim zakonom, kao ni Zakonom o platnom prometu, NIJE PREDVIĐENO DA POVERILAC MORA OZNAČITI matični broj i PIB.

U podzakonskom aktu: Odluci o načinu prinudne naplate s računa klijenta (Sl. list SRJ 29/02) određeno je da Narodna banka vodi evidenciju o neizvršenim osnovama za naplatu – po prioritetima i vremenu prijema, kao i evidenciju o ukupnom iznosu osnova za naplatu. Ta evidencija po dužnicima treba da sadrži: naziv dužnika, njegov matični broj, broj računa za izvršenje, vreme prijema osnova za naplatu, naziv izdavaoca broja i osnova za naplatu, naziv i broj računa primaoca itd. U Uputstvu za sprovođenje navedene odluke (Sl. list SRJ 67/02) određeno je šta navedena evidencija Narodne banke, o redosledu naplate osnova za prinudnu naplatu iz čl. 47. st. 1. Zakona o platnom prometu, treba da sadrži.

Kako ni Zakonom o izvršnom postupku ni Zakonom o platnom prometu nije određeno da poverilac u zahtevu za izvršenje mora označiti svoj i / ili dužnikov matični i poreski identifikacioni broj, poverilac nije dužan te podatke označiti u predlogu za izvršenje, niti je sud ovlašćen da ih od poverioca traži, tj. ne izda predloženo izvršenje bez tih podataka. Narodna banka je dužna da te podatke pribavi radi označene svoje evidencije. Odredbe o PIB-u i matičnom broju u pomenute podzakonske akte unete su na zahtev Ministarstva finansija (verovatno za njihove potrebe).

2. U više navrata sam Vam stavljao primedbe na deo Advokatske tarife kojim su rasponi za nagradu u procenjivim predmetima (tarifni br. 7) direktno vezani za vrednost poena pogrešni i štetni za sve nas koji imamo takve predmete. Jer dok se kod drugih tarifnih brojeva povećanje vrednosti poena direktno odražava i na istovetno povećanje vrednosti nagrade, kod tarifnog br. 7. to nije slučaj. Pažljivom analizom možete utvrditi da se kod pojedinih vrednosti spora nagrada smanjuje, iako je vrednost poena ustvari povećana. I to ne samo kod ove zadnje izmene vrednosti poena, nego i kod svih prethodnih.

Zato predlažem da tarifni br. 7. izmenite tako što ćete raspone vrednosti spora utvrditi u fiksnom iznosu i potom utvrditi nagradu u određenom broju poena, čime bi se izbeglo kod budućih menjanja (povećanja) vrednosti poena da svi advokati koji imaju takve sporove- predmete budu oštećeni, za razliku od onih postupaka u kojima su nagrade neposredno izražene u broju poena.

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD

Dragoljub J. Đorđević
Advokat iz Beograda

O MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM SUDU

Međunarodni krivični sud je veoma važna institucija i tekovina novog međunarodnog poretka koji je osnovan u cilju sankcionisanja najozbiljnijih krivičnih dela kojima se povređuje međunarodni krivično – pravni poredak.

Međunarodni krivični sud osnovan je Statutom koji je usvojen 17. jula 1998. u Rimu. O predlogu Statuta glasalo je ukupno 148 zemalja i to: 120 za, 7 protiv osnivanja Međunarodnog krivičnog suda, a 21 zemlja je bila uzdržana.

Original Statuta objavljen je na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku.

Statut stupa na snagu i sud će biti osnovan nakon što šezdeseta država članica bude priložila ratifikacione instrumente. U skladu sa ovom odredbom, Statut Međunarodnog krivičnog suda je stupio na snagu 1. jula 2002.

Sedište suda je u Hagu u Holandiji, ali isti može da zaseda i u nekoj drugoj državi ili mestu. Sud ima svojstvo međunarodno priznatog pravnog lica, a nadležnost je na teritoriji svih država članica – osnivača i na osnovu posebno zaključenog ugovora sa državom koja nije članica. Izgradnja zgrade suda je u toku.

Očekuje se da će prvi slučajevi pred tim sudom biti procesuirani u toku 2005. godine.

Prve međunarodne sudije i međunarodni tužioci toga suda zakletvu su položile. Jurisdikcija suda je na teritoriji svih

država članica i isti je nadležan za krivična dela genocida, zločina protiv čovečnosti, ratnih zločina i agresije.

NJeb site suda je: <http://www.icc-cpi.int>

Naša zemlja, je donela Zakon o potvrđivanju rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda koji je objavljen u „Sl. listu SRJ – Međunarodni ugovori“ br. 5. od 27. juna 2001. Do danas Statut su ratifikovale 92 zemlje.

EDUKACIJA ZA MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD PO RIMSKOM STATUTU

Advokatska komora Srbije je obavestila svoje članstvo putem biltena i javnog oglasa u dnevnim novinama „Politika“ da Akademija za evropsko pravo u Triru (ACADEMY OF EUROPEAN LAW TRIER – ERA) zajedno sa Savezom advokatskih i pravničkih udruženja Evropske Unije (The Council of Bars and Law Societies of the European Union CCBE) organizuje dvogodišnju edukaciju za advokate koji imaju nameru da se bave zastupanjem pred Međunarodnim krivičnim sudom. Zainteresovani advokati su prijave za edukaciju podnosili Advokatskoj komori Srbije do 15. 7. 2003. Za državnu zajednicu Srbija i Crna Gora bila je predviđena obuka tri kandidata. Kriterijumi za selekciju učesnika su bili: obavezno dobro znanje engleskog ili francuskog jezika (službeni jezici suda), da se radi o potpuno kvalifikovanim advokatima, da su isti pokazali interes za međunarodno krivično pravo i karijeru, spremnost da bezuslovno učestvuju u dvogodišnjoj edukaciji (do 2005), spremnost i sposobnost da nastave sa edukacijom kolega – advokata u svojoj zemlji, objavljivanje stručne pravne literature – tekstova, iskustvo u stručnoj edukaciji, iskustvo u krivično – pravnoj praksi, podjednaka zastupljenost polova (muško – žensko). Za edukaciju je bilo poželjno da se prijave mladi advokati, ali starosna dob nije bila negativan kriterijum. Uz prijave na konkurs, zainteresovani kandidati su dostavili odgovarajuće dokaze kao i potvrdu Komore. Razgovor sa svim prijavljenim kandidatima je obavljen krajem jula, a izbor kandidata je izvršio organizator edukacije početkom septembra meseca 2003. u veoma oštroj konkurenciji. Iz Srbije i Crne Gore su izabrani advokati Tomislav Višnjić i Dra-

goljub Đorđević iz Srbije (Beograd) i advokat Darko Ćurić iz Crne Gore (Podgorica).

Ciljna grupa edukacije su bili advokati iz centralne i istočne Evrope. Ukupan broj učesnika je bio 100 advokata i to iz sledećih država: Albanije, Belorusije, Bugarske, Hrvatske, Republike Češke, Danske, Estonije, Finske, Francuske, Bivše jugoslovenske Republike Makedonije, Nemačke, Grčke, Mađarske, Islanda, Irske, Italije, Latvije, Litvanije, Holandije, Norveške, Poljske, Portugala, Rumunije, Srbije i Crne Gore, Republike Slovačke, Slovenije, Španije, Švedske, Turske i Velike Britanije.

PROGRAM EDUKACIJE

Edukacija se odvija kroz četiri seminara u periodu 2003–2005. Na početku edukacije, dobrodošlicu izabranim učesnicima je poželeo direktor Akademije gospodin Dr Wolfgang Hojsel kao i menadžer projekta gospođica Dr Rita Petro.

Prvi deo obuke je održan od 4–10. decembra 2003. u Triru pod nazivom: „Uvod u međunarodno krivično pravo“. Predavači su bili advokati i poznate međunarodne sudije i tužioci i profesori sa poznatih evropskih univerziteta (prof. Erik David, Rodni Dikson, Tatjana Majkovski, DŽon DŽons, šef tužilaštva suda za Ruandu Melani Velet, šef registra Stalnog krivičnog suda gospodin Bruno Katala, Robert Hajniš i dr.). Tom prilikom, svi predstavnici iz Srbije i Crne Gore su učestvovali veoma aktivno u svim aktivnostima za vreme trajanja prvog dela edukacije.

Drugi deo obuke će biti održan od 1–7. aprila 2004. g. pod radnim naslovom „Struktura stalnog krivičnog suda i njegova jurisdikcija“.

Treći deo edukacije će biti od 7–13. oktobra 2004. g. sa radnim naslovom „Postupak pred stalnim krivičnim sudom 1“.

I konačno četvrti završni deo edukacije je predviđen za 10.-16. februar 2005. godine sa temom: „Postupak pred stalnim krivičnim sudom 2“.

Na njeb site-u Međunarodnog krivičnog suda objavljen je obrazac za prijavljivanje na listu branilaca toga suda (Application form). Kolege koji su zainteresovani da budu branioci na listi

toga suda treba u najkraćem mogućem roku da podnesu prijavu. Uslovi su navedeni na njeb site suda.

Kao advokati koji prolaze edukaciju za Međunarodni krivični sud, advokati Višnjić, Đorđević i Ćurić će imati licencu za reedukaciju kolega na području Srbije i Crne Gore. Oko uslova i načina organizovanja edukacije Advokatska komora Srbije će obavestiti zainteresovane članove Komore blagovremeno i na prigodan način.

Zainteresovanim kolegama se preporučuje da pogledaju njeb site: <http://www.icc-era-ccbe.net> kao i <http://www.ccbe.net> radi dobijanja potpunijih informacija o Akademiji za evropsko pravo u Triru i od organizaciji edukacije za braniocce pred Međunarodnim krivičnim sudom.

RIMSKI STATUT MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG SUDA

Po ovom Statutu, osnovne obaveze država su:

- da se uzdrže od pretnje ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti bilo koje države,
- da nijedna država nema pravo da se umeša u bilo koji oružani konflikt ili unutrašnje stvari druge države.

1. Krivična dela u nadležnosti suda:

- Genocid
- Zločini protiv čovečnosti,
- Ratni zločini
- Agresija

Statut Međunarodnog krivičnog suda opisuje svako od ovih krivičnih dela (biće krivičnog dela).

2. Nadležnost *rationae temporis*

Sud je nadležan samo u odnosu na krivična dela koja su izvršena posle stupanja na snagu statuta.

3. Postupanje suda – početak procedure

Sud počinje sa postupkom na osnovu:

- prijave države članice,

- prijave Saveta Bezbednosti UN na osnovu čl. 7. Povelje UN,
- sopstvenih informacija istragu može započeti tužilac,

4. Ne bis in idem

Ovaj princip je takođe osnovni princip i po Statutu Međunarodnog krivičnog suda što znači da se istom licu ne može suditi za delo-a za koje-a je već pravnosnažno isto lice bilo osuđeno ili oslobođeno. Ovo pravilo ipak trpi izuzetak u slučaju da Međunarodni krivični sud zaključi da je postupak protiv lica u zemlji vođen iz razloga da bi to lice izbeglo krivičnu odgovornost uz primenu ovog principa odnosno da odlučivanje suda u tom slučaju nije bilo nepristrasno.

5. Pravo koje se primenjuje

Međunarodni krivični sud postupa i primenjuje Statut Međunarodnog krivičnog suda, Pravila postupka izvođenja dokaza, međunarodne ugovore, principe i načela međunarodnog prava, postulate međunarodnog prava oružanog sukoba, nacionalne zakone i opšte principe država članica, a sve u skladu sa međunarodno priznatim ljudskim pravima.

6. Nulum crimen sine lege

Niko ne može biti odgovoran za krivično delo koje u trenutku izvršenja nije bilo krivično delo iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda.

7. Nulla poena sine lege

Lice koje sud oglasi krivim može biti kažnjeno samo u skladu sa odredbama Statuta.

8. Zabrana retroaktivnosti rationae personae

Niko nije odgovoran i ne može biti suđen za delo koje je izvršio pre stupanja na snagu Statuta.

9. Individualna krivična odgovornost

Sud je nadležan samo za vođenje postupaka protiv fizičkih lica uz isključenje nadležnosti za lica mlađa od 18 godina.

10. Irelevantnost imuniteta nosilaca javne funkcije

11. Pretpostavka nevinosti

SASTAV SUDA I SUDSKA UPRAVA

Sud čine:

- Predsedništvo,
- Žalbeno veće,
- Kancelarija tužioca,
- Sekretarijat (registar).

Sud je sastavljen od 18 stalnih sudija od čega je jedan predsednik i dva potpredsednika. Sudije se biraju za period od tri ili pet godina, tajnim glasanjem država članica uz podjednaku zastupljenost po nacionalnostima, rasi i polu.

Ista pravila izbora važe i za kancelariju tužilaštva na čijem čelu se nalazi tužilac.

Sekretarijat je nadležan za vođenje administracije i obezbeđivanje funkcionisanja suda. Na čelu se nalazi sekretar koga biraju sudije većinom glasova za period od pet godina.

ZAKLJUČAK

Osnivanje, rad, nadležnost i postupak, a posebno edukacija advokata za postupanje pred Međunarodnim krivičnim sudom su pitanja od značaja za položaj i rad advokature u Srbiji i Crnoj Gori i sve informacije o ovim pitanjima biće objavljene u nekoliko narednih brojeva „Braniča“. U ovom broju „Braniča“ date su osnovne informacije o Međunarodnom krivičnom sudu: nadležnost, pravila postupka, izbor sudija i tužilaca i sudska uprava. U narednom broju „Braniča“ advokatima u Srbiji biće date detaljnije informacije o pravilima postupka, obavezi država da sarađuju, izvršenju i vrsti kazni, davanju naloga za hapšenje, transportu osumnjičenih i okrivljenih lica, sankcijama za nedolično ponašanje pred sudom, naknadi štete oštećenom i drugim važnim činjenicama vezanim za Međunarodni krivični sud po rimskom statutu.

IN MEMORIAM

NIKOLA KOČA ĐORĐEVIĆ (1932 – 2003)

23. septembra 2003. godine umro je jedan od doajena kruševačkih advokata, a sa njim kao da je otišao i deo one akademske advokature, one profesionalne učenosti i prosvećenosti, nekada prepoznatljive odlike advokatskog reda.

Još iz dana kada je u Beogradu završio Pravni fakultet, i zatim pripravnički staž u sudu i u advokaturi, te radom u javnom pravobranilaštvu u Kruševcu, i od 1967. g. u advokaturi, sve do smrti, Koču Đorđevića je odlikovao opozicioni antikomunistički duh, časna osobina svojstvena pravim advokatima negdašnjeg vremena. Kao vrstan civilist, on je rano spoznao svu ispraznost političkog makijavelizma vlasti, i pogubnu podvojenost prava od pravde. Tako je i započeo demokratski otpor i borbu protivu diktature moralnim autoritetom znanja i političkim angažovanjem. Time je omeđena njegova kako posvećenost advokaturi tako i predan politički rad.

Bio je opozicioni poslanik i predsednik odborničke grupe DOS-a. Blage naravi, ali upornog i doslednog karaktera, beskompromisan borac za ideje kojima je dostojanstveno negirao dnevnu pragmatiku paktiranja sa đavolom, kao jedan od retkih koji nisu prihvatili da cilj opravdava sredstva, hrišćanskim podvižništvom žrtvovao se za ispunjenje svetlijih ljudskih ideala.

Veliki pravnik, disident, političar i duhovni prvosveštenik otpora prema nepravdi, jurodivo ostrašćen i predan istini, tako je i otišao, dok je išao, uspravno u borbi do poslednjeg daha. Noć uoči svog fizičkog oproštaja sa životom proveo je u stranačkim prostorijama, da bi sledećeg jutra već bio u sudu, u svojoj advokatskoj kancelariji, radeći ono što je bila njegova ljubav i hobi istovremeno. Tamo i tako rekao je zbogom svima nama,

kao svaki pravednik spomenički simbolično, dok je pružao klijentu spise.

Teško je sada reći da je Koča umro, i ne bi bilo ni tačno, jer legende ne umiru. LJudi kao što je on bio upalili su svetlosne baklje koje će pokolenjima krčiti nove putokaze. NJegove misli, ono što hrišćani nazivaju dušom, ta jedinstvena humana pouka, ostala je ovde sa nama, u nama.

Bez komemoracijske patetike slobodno se može reći da mi koji smo ga znali slutimo da nas on posmatra iz dimenzija večnosti, tamo gde svih vremena razlike čute, i očekuje da ćemo i mi sa njegovom predanošću i strastvenim žarom nastaviti onde, gde je on, voljom sudbine i Boga, iznenadno stao.

Večna neka mu je slava!

*Gradimir J. Moskovljević,
advokat iz Kruševca*

TODOR – TOŠO KALUĐEROVIĆ
NA DAN 2. 11. 2003. GODINE

GOVOR NA OPROŠTAJU SA NAŠIM KOLEGOM

Draga porodico, časni skupe

Okupili smo se da se oprostimo od našeg mnogo poštovanog kolege i prijatelja, izuzetnog i visoko cenjenog advokata i vernog sina naše srpsko-pravoslavne crkve koji se u miru božjem oprašta od ovog sveta i pridružuje se večnom životu, kome je doprineo svojim radom.

Rodio se 11. februara 1910. godine u vrlo poznatoj i posebno cenjenoj sveštencičkoj porodici koja je ostavila duboke tragove na njegovom dugogodišnjem trasiranom životnom putu.

Po završetku Pravnog fakulteta u Beogradu odmah se upisuje kao advokatski pripravnik u poznatoj kancelariji advokata Dragoslava Jovanovića u Beogradu. Dolazi do rata, te usled okupacijskih dana i neprilika koje su zadesile srpski narod, promenio je dosta kancelarija a što je doprinelo svestranom pravnom obrazovanju. Prvih dana posle rata, u izuzetno teškim prilikama u kojim se našla i advokatska profesija, na tri godine se zaposlio kao pravnik u Ministarstvu socijalnog staranja NR Srbije, da bi ljubav prema advokaturi nadvladala, te je krenuo putem koji je sebi od prvih dana svog životnog delovanja opredelio.

Otvara u Beogradu svoju kancelariju i od 1952. godine, obogaćen velikim iskustvom na pravnim poslovima, svojim radom i spremnošću da uvek pritekne čoveku u pomoć, započinje svoju borbu za pravo i pravnu sigurnost svih kojima je ona potrebna.

Postaje vrlo poznat i tražen od ljudi kojima je u to teško vreme pravna pomoć bila nužna. Time je na najbolji način ostvario jedno od najvažnijih načela naše profesije: boriti se za Zakon, a još više za Čoveka.

Znači posvetio se poslu kome je uvek težio. Međutim – da bi sebe u potpunosti kompletirao, a na način kako je to iz duše i srca želeo, još od prvih dana svog delovanja na javnom planu – jedan dobar deo svog vremena posvećuje svojoj crkvi! A njoj je zaista u to vreme takva pomoć bila potrebna.

Sa grupom advokata obrazuje odbor za pravnu pomoć, kako crkvi tako i njenom sveštenstvu. Trebalo je mnogo ljubavi, volje, a takođe i snage jer se znalo da to izlaže određenim neprijatnostima kod onih koji nemaju mnogo razumevanja za pitanja crkve. Režim se trudio da joj onemogući rad, a još više da narod pravoslavni od nje odbije.

Naš dragi kolega, a našoj crkvi verni sin, podnosio je teškoće i sve neprilike koje su ga u tom radu sustizale. Njegov rad na tom polju postao je opšte poznat u pravoslavnom svetu našeg Beograda. Zato nije bilo iznenađenje da u znak priznanja i zahvalnosti za sve to što je tih smutnih godina za Crkvu uradio, biva izabran za Predsednika Crkvene opštine grada Beograda.

Bio je u onoj grupi ljudi koji su nastavili borbu da bi se prostor, na kome je pre rata započela izgradnja Svetosavskog hrama povratilo u vlasništvo Crkvi i dobijanje odobrenja da bi se nastavila izgradnja. Doživeo je da Skupština opštine Vračar na dan 25. juna 1985. „vrati u svojinu Srpskoj pravoslavnoj crkvi zemljište crkve Svetog Save i prostor na kome se gradi Svetosavski hram na Vračaru.“

Presrećan je bio te je odmah otrčao u Drugi beogradski opštinski sud da izvrši prenos i to sprovede kroz zemljišne knjige.

Godinu dana kasnije na dan 12. aprila 1986. godine kada je započet rad, posle dugog niza godina iščekivanja – na nastavljanju gradnje, tog vekovnog sna celokupnog srpskog naroda bez obzira na kojim prostorima i meridijanima se nalazio – izgovorio je sledeće reči, a one su unete u knjigu velikog čoveka koji je svojim životnim delom „Patrijarh German u životu i borbi za Spomen hram“ zadužio celi srpski narod – te ću te reči ovde pročitati jer će one biti najlepši i najznačajniji završetak našeg oproštaja od dragom nam kolege i prijatelja Todora – Toše Kaluđerovića: „Kroz izgradnju Spomen crkve koja ima da služi za primer i da bude čast svim generacijama a naročito nama koji smo doživeli da se baš u naše vreme započeto zdanje završava. Zato ćemo se truditi da pred Gospodom našim i Svetim Savom ne postidimo i ne osramotimo!“

Koristim ovu priliku da pred ovim časnim skupom ponovim ono što je naš dragi pokojnik izgovorio: „Još kao sveštениčko dete u najranijoj mladosti prikupljao sam priloge za izgradnju

Spomen hrama. Kao danas se sećam kako mi je otac tada dao blok priznanice u ruke i objasnio da svaki listić u njemu predstavlja jednu ciglu, a da svaka cigla košta jedan dinar, a taj dinar predstavlja prilog za izgradnju Hrama Svetog Save na Vračaru!“

Na najlepší način si još od prvih dana svoga života posvetio se tom Spomen hramu da bi u zrelih godinama nastavio da se taj san ostvari. Zahvaljujući g. Milanu Jankoviću, poštovanom sekretaru Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve, dao sam sebi slobodu da iz te knjige izvučem ovaj deo koji se odnosi na našeg dragog kolegu i prijatelja – jer je na najlepší način svoj život oživeo i sebe u istoriju uveo, sa ordenom Sv. Save prvog stepena.

Zato, dragi moji Blagoje i Katarina, sa Biljanom i Aleksandrom, možete biti ponosni, jer dok bude Srpskog naroda pamtiće se ime vašeg oca i dede. Svojim stvaralačkim radom nešto je iza sebe ostavio i na taj način ispunio je svrhu svoga života.

I zato još jednom, dragi naš prijatelju, osvedočeni božji čoveče, možeš mirno da odeš pred Gospoda našeg i Svetog Savu jer si uradio ono što si i imao nameru, na sreću svih nas koji se okupismo oko tvojih posmrtnih ostataka da te ispratimo u tvoj Brus da se pridružiš tvojim precima čiji si put nastavio!

Hvala ti i slava!

*U ime advokata,
Veljko Guberina*

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

11000 Beograd, Dečanska 13/II • tel. 3239 805, faks 3237 082

Pripremio: Vladimir Šešlija
Predsednik AK Srbije

INFORMATIVNI BILTEN

• Broj 41 •

Februar 2004.

SADRŽAJ

1. RAD UPRAVNOG ODBORA

16. sednica održana 11. 10. 2003.	122
17. sednica održana 22. 11. 2003.	123
18. sednica održana 27. 12. 2003.	123
19. sednica održana 31. 01. 2004.	124

2. Prva redovna godišnja skupština AK Srbije	125
3. Odbrane po službenoj dužnosti	126
4. Poreske obaveze advokata u 2004.	127
5. Izveštaj o radu Visokog saveta pravosuđa	128
6. Projekat „Besplatna pravna pomoć u Srbiji“	132
7. Međunarodni krivični tribunal	133
8. Dan advokature	133
9. Ostale vesti	134

1. RAD UPRAVNOG ODBORA

Informativni bilten Advokatske komore Srbije će u okviru ove tačke sadržati osnovne informacije o odlukama i zaključcima Upravnog odbora Advokatske komore Srbije. Pojedina pitanja koja su od šireg značaja za rad i položaj advokature će biti detaljnije obrađena u poglavljima koja slede.

Upravni odbor Advokatske komore Srbije, od prethodnog broja Informativnog biltena, održao je četiri sednice.

16. sednica održana 11. 10. 2003.

Na sednici su razmotreni izveštaji o radu Komisija za izradu Nacrta zakona o advokaturi i Komisije za propise. Komisija za izradu Nacrta zakona o advokaturi Ministarstva pravde je uzela u razmatranje model ovog Zakona koji je sačinila Komisija Advokatske komore Srbije. Na model Zakona o advokaturi Advokatske komore Srbije pojedini članovi Komisije Ministarstva pravde su stavili određene primedbe, a nakon detaljnije analize predloženog modela Zakona i analize propisa Evropske Unije u ovoj oblasti Komisija Ministarstva pravde će nastaviti sa radom. Advokatsku komoru Srbije u Komisiji Ministarstva pravde za izradu Nacrta zakona o advokaturi predstavljaju: g. Zoran Živanović, sekretar Upravnog odbora AK Srbije i predsednik Komisije za izradu modela Zakona o advokaturi AK Srbije, g. Branislav Glogonjac, član Upravnog odbora AK Srbije i zamenik predsednika AK Beograda i g. Svetozar Dobrosavljev iz Advokatske komore Vojvodine.

G. Nenad Dželebdžić, predsednik Komisije za propise informisao je Upravni odbor o primedbama na Nacrt porodičnog zakona. U radu Komisije za propise AK Srbije učestvovali su i članovi Komisije za propise AK Beograda. Primedbe na Nacrt porodičnog zakona su dostavljene nadležnom Ministarstvu za socijalna pitanja.

Razmatrajući aktuelna pitanja primene Zakona o uređenju sudova i Zakona o sudijama Upravni odbor je zaključio da se uputi predlog Vladi Republike Srbije za odlaganje roka za početak primene odredbi Zakona o uređenju sudova, a Ustavnom sudu Srbije predlog za ocenu ustavnosti odredbe člana 11. Zakona o sudijama sa predlogom za donošenje privremene mere.¹

Upravni odbor je na ovoj sednici utvrdio i predlog odluke o izmenama i dopuna Statuta Advokatske komore Srbije i to odredbe člana 31. Ovim predlogom odluke broj sudija Disciplinskog suda AK Srbije bi se sa 12 povećao na 14.

¹ Fotokopija predloga Vladi Republike Srbije za odlaganje roka za početak primene odredbi Zakona o uređenju sudova i predloga za ocenu ustavnosti člana 11. Zakona o sudijama je sastavni deo Informativnog biltena.

Kao drugostepeni organ u Upravnom postupku Upravni odbor je odlučio po žalbi Velimira Ignjatovića, advokata u Beogradu na rešenje Upravnog odbora te Komore 3738-4/03 od 7. 07. 2003, i razmotren je predlog Upravnog odbora AK Čačka u upravnom postupku stvari Vladana Selakovića, diplomiranog pravnik iz Nove Varoši.

17. sednica održana 22. 11. 2003.

Na predlog g. Jovana Sekelja, potpredsednika AK Srbije Upravni odbor je imenovao Komisiju za praćenje rada stranih advokatskih kancelarija sa zadatkom da ova Komisija nakon prikupljanja raspoloživih informacija iz ove oblasti podnese izveštaj Upravnom odboru i eventualno predloži mere koje će Upravni odbor preduzeti. Detaljniju informaciju po ovom pitanju daćemo u delu informativnog biltena koji se odnosi na 18. sednicu.

Upravni odbor je kao drugostepeni organ u upravnom postupku postupio po presudama Vrhovnog suda Srbije u upravnom postupku stvari Lazović Dragomira, diplomiranog pravnik u penziji iz Beograda i Lelovac Dragomira, diplomiranog pravnik u penziji iz Kraljeva. Upravni odbor je takođe razmatrao i odlučivao po žalbama Mirka Adamovića, advokata u Beogradu na rešenje Upravnog odbora Advokatske komore Beograda broj 3010-1/03 i 3010-2/03 od 7. 07. 2003, Lelovac Dragomira, diplomiranog pravnik u penziji iz Kraljeva na rešenje Upravnog odbora AK Čačka 1132/02, Dragane Obrenović, advokata u Užicu na rešenje Upravnog odbora AK Čačka 1084/03 i Petronijević Branislava, bivšeg advokata na rešenje Upravnog odbora AK Kragujevca broj 161/03.

Upravni odbor razmotrio je i više pojedinačnih zahteva za tumačenje advokatske tarife i upoznao se sa izveštajem g. Branislava Glogonjca o realizaciji Projekta „Besplatna pravna pomoć u Srbiji“. Detaljnija informacija o Projektu „Besplatna pravna pomoć u Srbiji“ će biti objavljena u Braniču broj 1, 2004.

18. sednica održana 27. 12. 2003.

Na ovoj sednici Upravnog odbora Komisija za praćenje rada stranih advokatskih kancelarija u saradnji sa Komisijom za praćenje rada stranih advokatskih kancelarija AK Beograda je podnela izveštaj o radu. Upravni odbor je nakon diskusije zaključio da je neophodno da se svi advokati, članovi AK Srbije upozore putem informativnog biltena AK Srbije na dužnost i obavezu poštovanja Zakona o advokaturi i Kodeksa profesionalne etike, jer je uočeno da se jedan broj advokata reklamira putem sredstava javnog informisanja i da rade za preduzeća za menadžment i konsalting – „strane advokatske kancelarije“ – a koja se bave pružanjem pravne pomoći suprotno važećim propisima. Upravni odbor je

takođe zaključio da Komisija za praćenje rada stranih advokatskih kancelarija nastavi sa radom i da ovo pitanje bude stalnog karaktera koje će Upravni odbor AK Srbije na sednicama periodično razmatrati. Zaključeno je da se AK Srbije obrati pismom Vladi Republike Srbije, Ministarstvu pravde, Ministarstvu za ekonomsku transformaciju, Agenciji za privatizaciju i Višem trgovinskom sudu u kome će nadležni organi biti upozoreni na nezakonito osnivanje i rad konsultantskih preduzeća – „stranih advokatskih kancelarija“ – koja pružaju pravnu pomoć pravnim licima i građanima suprotno odredbama Zakona o advokaturi.² Predsednici AK Srbije i AK Beograda će na redovnim sastancima sa predsednikom Vrhovnog suda Srbije i Višeg trgovinskog suda ukazivati na sve nezakonito izvršene upise „stranih advokatskih kancelarija“ koje pružaju pravnu pomoć suprotno odredbama Zakona o advokaturi i insistirati na doslednoj primeni Zakona. Upravni odbor će se takođe obratiti Disciplinskim organima advokatskih komora u Srbiji sa inicijativom da se preduzimaju mere u skladu sa Zakonom o advokaturi, Statutom AK Srbije i Kodeksom profesionalne etike, pokrene disciplinski postupak i utvrdi odgovornost svih advokata koji krše Zakon o advokaturi i Kodeks profesionalne etike i koji na nezakonit način reklamiraju svoje advokatske kancelarije ili rade u „stranim advokatskim kancelarijama“.

Upravni odbor je na ovoj sednici razmotrio i izveštaj predsednika Komisije za poreze i doprinose u vezi naplate potraživanja advokata po osnovu odbrana po službenoj dužnosti pred sudovima i Ministarstvom unutrašnjih poslova. Zbog značaja ovog pitanja detaljnije informacije su date u nastavku informativnog biltena u okviru posebnog poglavlja.

Upravni odbor je kao drugostepeni organ razmatrao i doneo odluku po žalbi Vidosava Topalovića, advokata u Čačku, na zaključak AK Čačka broj 1160/03.

Upravni odbor je razmotrio više zahteva za tumačenje advokatske tarife.

19. sednica održana 31. 01. 2004.

Upravni odbor AK Srbije je kao drugostepeni organ u upravnom postupku postupio po presudi Vrhovnog suda Srbije u upravnom postupku stvari Biserke Lakićević, diplomiranog pravnika iz Niša i Siniše Vidovića, diplomiranog pravnika iz Stare Pazove.

Advokatska komora Srbije je pozvana da kao jedan od osnivača Balkanske unije advokata iz 1993. učestvuje na Generalnoj skupštini koja se održava na Kipru. U pripremi za ovaj sastanak AK Srbije dostavljen je

² Kopija pisma Ministarstvu pravde je sastavni deo Informativnog biltena.

predlog Statuta da se Balkanska unija advokata transformiše u Advokatsku komoru Balkana. Upravni odbor je po ovom pitanju formirao Komisiju koja će pripremiti predlog stavova povodom predloga Statuta i članovi AK Srbije će biti blagovremeno informisani o odlukama.

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji u saradnji sa holandskim helsinškim odborom uz finansijsku podršku Matra programa holandske Vlade organizuje edukativni trening program diplomiranih pravika u Srbiji iz oblasti prava Evropske konvencije o ljudskim pravima i procedura pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Imajući u vidu aktuelnost ovih pitanja, neophodnost da se advokati članovi AK Srbije detaljnije upoznaju i osposobe za zastupanje stranaka pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu u slučajevima u kojima postoje elementi kršenja ljudskih prava, Upravni odbor AK Srbije je prihvatio predlog za realizaciju ponuđenog programa edukacije. Svi članovi AK Srbije biće blagovremeno obavješteni o postupku i načinu izbora kandidata za učešće na edukativnom programu.

AK Srbije dostavljen je i Nacrt kodeksa za postupanje branilaca pred Međunarodnim krivičnim sudom. Radna grupa AK Srbije će razmotriti ovaj Nacrt i sačiniti predlog primedbi, mišljenja i sugestija na isti.

2. PRVA REDOVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA AK SRBIJE

Prva redovna godišnja Skupština AK Srbije održana je 06. 12. 2003. uz učešće 77 delegata advokatskih komora u Srbiji.

Na prvoj redovnoj Skupštini AK Srbije razmotreni su i usvojeni izveštaji o radu Upravnog odbora, Nadzornog odbora, Disciplinskog tužioca i Disciplinskog suda AK Srbije, usvojena je Odluka o izmenama i dopunama Statuta Advokatske komore Srbije – člana 31. i broj sudija disciplinskog suda povećan je sa „12“ na „14“.

Na redovnoj godišnjoj Skupštini za sudije Disciplinskog suda izabrani su: Guteša Lazar, advokat u Vršcu i Jakovljević Branislav, advokat u Pančevu iz AK Vojvodine.

3. ODBRANE PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI

AK Srbije i AK Beograda su tokom 2003. preduzimale neophodne mere u postupku naplate potraživanja advokata po osnovu odbrana po službenoj dužnosti u predkrivičnom postupku pred nadležnim organima Ministarstva unutrašnjih poslova i potraživanja advokata po osnovu odbrana po službenoj dužnosti u krivičnom postupku pred nadležnim sudovima. Nakon višemesečnih bezuspešnih pregovora u Ministarstvu finansija i Ministarstvu unutrašnjih poslova, AK Srbije je zatražila od Vrhovnog suda Srbije da na Opštoj sednici tog suda utvrdi načelan stav po pitanju ko je obveznik troškova odbrane po službenoj dužnosti u predkrivičnom postupku. Vrhovni sud Srbije je utvrdio načelan stav, obavestio AK Srbije i Ministarstvo unutrašnjih poslova da je obveznik plaćanja troškova za odbrane po službenoj dužnosti u predkrivičnom postupku Ministarstvo unutrašnjih poslova koje u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku angažuje branioce po službenoj dužnosti. Ministarstvo pravde obavestilo je AK Srbije o prihvatanju inicijative ove Komore o izmenama Pravilnika o troškovima za odbrane po službenoj dužnosti i utvrđena je visina nagrade u iznosu 90% važeće advokatske tarife.³

Zbog značaja pitanja naplate potraživanja advokata za odbrane po službenoj dužnosti u cilju što efikasnijeg ostvarivanja ovog prava u nastavku Vam dajemo fotokopiju pisama Vrhovnog suda Srbije u kojima obaveštava AK Srbije o načelnom stavu i Ministarstvu unutrašnjih poslova u kome se ukazuje na obavezu da to Ministarstvo snosi troškove predkrivičnog postupka, uključivši i troškove odbrana po službenoj dužnosti.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o visini nagrada za odbrane po službenoj dužnosti stupio je na snagu (nakon objavljivanja u Službenom glasniku Republike Srbije) dana 10. 01. 2004.

³ fotokopije načelnog stava Vrhovnog suda Srbije, pismo Ministarstvu unutrašnjih poslova i Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o troškovima za odbrane po službenoj dužnosti su sastavni deo Informativnog biltena

4. PORESKE OBAVEZE ADVOKATA U 2004.

Advokati, kao i svi građani Republike Srbije, dužni su da do 15. marta 2004. podnesu poreske prijave radi razreza poreza na dohodak građana za 2003. Limit za oporezivanje zbirnog godišnjeg dohotka definitivno je utvrđen i iznosi 867.225,00 dinara. Obavezu za podnošenje poreske prijave imaju svi građani koji su u toku cele 2003. zarađili više od 867.225,00 dinara, po osnovu plata, honorara, raznih renti, naknada za članstvo u Upravnim odborima i drugih prihoda, izuzev primanja po osnovu penzija i invalidnina.

Porez na dohodak građana plaća se samo na sumu koja prelazi označeni limit, s tim što se limitu dodaju prethodno sve utvrđene poreske olakšice. Prva poreska olakšica iznosi 10% od utvrđenog limita, odnosno 86.722,00 dinara. To je tzv. direktna olakšica koju ima svaki podnosilac prijave. Druga poreska olakšica iznosi 28.907,00 dinara. Ovu olakšicu ima svaki poreski obveznik po osnovu izdržavanog člana porodice. Zbir svih olakšica ne može da bude veći od polovine sume koja ostaje kada se od iste prethodno oduzme utvrđeni limit.

Prema napred navedenom ovaj porez će platiti faktički svi oni kojima je zbir zarađenog bio u prošloj godini iznad 953.947,00 dinara.

Poreska stopa po kojoj se oporezuje suma koja ostane kada se izuzme iznos limita je jedinstvena i iznosi 10%.

Porez na dohodak plaća se u roku od 15 dana po prijemu rešenja. Za nepodnošenje poreske prijave predviđena je novčana kazna od 500,00 do 10.000,00 dinara.

Valja napomenuti da u Poreskoj upravi kažu da ove godine imaju prvi put priliku da stvarno uporede poreske prijave sa onim što piše u isplatama. Naime, sva preduzeća su bila obavezna da do 20.01.2004. podnesu pojedinačne prijave o svim isplatama u 2003, pri tome navodeći ime i prezime, matični broj građana kome je uplaćena ne samo plata, neka redovna nadoknada, već i svaka uplata koja se odnosila makar i na jedan jedini honorar. Praktično za advokate je ovo vrlo značajno u pogledu tačnog prijavljivanja svih prihoda ostvarenih od pružanja usluga preduzećima i drugim preduzetnicima.
Beograd, 9. 02. 2004.

Predsednik Komisije za poreze i dr.
Potpredsednik AK Srbije
adv. Marko Bogdanović

5. IZVEŠTAJ O RADU VISOKOG SAVETA PRAVOSUĐA

U nastavku dajemo tekst Izveštaj o radu Visokog saveta pravosuđa u integralnom tekstu:

„Republika Srbija
VISOKI SAVET PRAVOSUĐA
Broj: 06-00-1/2004-01
Datum: 26. 01. 2004.
Beograd

IZVEŠTAJ O RADU VISOKOG SAVETA PRAVOSUĐA U VREMENU OD 01. JANUARA DO 31. DECEMBRA 2003. GODINE

Visoki savet pravosuđa je ustanovljen Zakonom o Visokom savetu pravosuđa („Sl. glasnik RS“, br. 63/01), a konstituisan je 15. 05. 2002. godine. Visoki savet pravosuđa je radio u užem ili proširenom sastavu u skladu sa Zakonom o Visokom savetu pravosuđa koji je stupio na snagu 01. 01. 2002. godine i u skladu sa Poslovníkom o radu. Od ustanovljenja ovog tela do dana pisanja izveštaja nadležnost i sastav (uži i širi sastav) Visokog saveta pravosuđa su menjani tako da se sadašnja nadležnost VSP odnosi na oglašavanje izbora sudija, predlaganje kandidata na osnovu pribavljenih podataka i mišljenja o stručnosti i dostojnosti kandidata za izbor sudija, kao i predlaganje dodataka na platu sudija, donošenje odluke o povećanju osnovne plate, razmatranje prigovora sudijama na odluke o nespojivosti, odlučivanje o zahtevu za izuzeće Republičkog javnog tužioca i odluke o postavljenju VD Republičkog javnog tužioca.

Visoki savet pravosuđa utvrđuje Okvirna merila za određivanje broja sudija, sudija porotnika i sudskog osoblja i predlaže Narodnoj skupštini Republike Srbije broj sudija i sudija porotnika.

Takođe u nadležnosti VSP je da imenuje sudije porotnike i da donosi odluku o premeštaju sudija u drugi sud iste vrste i istog stepena.

Visoki savet pravosuđa radi u punom sastavu sa 5 stalnih članova i 6 pozivnih članova (sudije), a odluke donosi većinom glasova.

Stalni članovi Visokog saveta pravosuđa su:

1. Sonja Brkić, predsednik Vrhovnog suda Srbije;
2. Dr Vladan Batić, ministar pravde;
3. Đorđe Ostojić, Republički javni tužilac;
4. Vladimir Šešlija, predsednik Advokatske komore Srbije;
5. Dr Zoran R. Tomić, redovni prof. Pravnog fakulteta u Beogradu.

Pozivni članovi Visokog saveta pravosuđa su:

1. Dr Danilo Nikolić, sudija Okružnog suda u Nišu;
2. Miroljub Tomić, predsednik Okružnog suda u Kragujevcu;
3. Omer Hadžiomerović, sudija Okružnog suda u Beogradu;
4. Mihailo Rulić, predsednik Višeg trgovinskog suda;
5. Janko Lazarević, zamenik predsednika Vrhovnog suda Srbije;
6. Vida Petrović-Škero, sudija Vrhovnog suda Srbije.

Do 11. aprila 2003. godine odnosno do izmene Zakona o Visokom savetu pravosuđa u delu „Delokrug Visokog saveta pravosuđa i donošenje odluka“ VSP je radio u užem i proširenom sastavu. U užem sastavu radio je sa šest pozivnih članova iz reda sudija kada je bila reč o sudijama, a sa četiri pozivna člana iz reda tužilaca kada je bila reč o stvarima koje se tiču predlaganja tužilaca i imenovanja zamenika tužilaca.

Sastav VSP je bio sledeći:

Stalni članovi VSP:

1. Mr Laposava Karamarković, predsednik Vrhovnog suda Srbije;
2. Dr Vladan Batić, ministar pravde;
3. Siniša Simić, Republički javni tužilac;
4. Vladimir Šešlija, predsednik Advokatske komore Srbije;
5. Dr Zoran R. Tomić, redovni prof. Pravnog fakulteta u Beogradu.

Pozivni članovi VSP – sudije:

1. Dr Danilo Nikolić, sudija Okružnog suda u Nišu;
2. Miroljub Tomić, predsednik Okružnog suda u Kragujevcu;
3. Omer Hadžiomerović, sudija Okružnog suda u Beogradu;
4. Mihailo Rulić, predsednik Višeg trgovinskog suda;
5. Milovan Dedijer, sudija Vrhovnog suda Srbije;
6. Sonja Brkić, predsednik Okružnog suda u Novom Sadu.

Pozivni članovi VSP-a – tužioci:

1. Rade Terzić, Okružni javni tužilac u Beogradu;
2. Mr Goran Ilić, javni tužilac Prvog opštinskog javnog tužilaštva u Beogradu;
3. Dragan Lazić, Okružni javni tužilac u Zrenjaninu;
4. Zlatko Šulović, Okružni javni tužilac u Valjevu.

U 2003. godini VSP je održao 11 sednica i 15 zasedanja na kojima su razmatrana sledeća pitanja:

1. Oglašavanje slobodnih sudijskih mesta

- oglas od 24. januara 2003. („Sl. gl. RS“, br. 5/03) na osnovu zahteva predsednika sudova i u skladu sa ažurnošću sudova
- oglas od 02. aprila 2003. za sva slobodna sudijska mesta koja su, ili u toku godine postala slobodna („Sl. gl. RS“, br. 35/03).

2. Predlaganje kandidata za izbor sudija po osnovu oba navedena oglasa

- Narodnoj Skupštini Republike Srbije – Odboru za pravosuđe i upravu dostavljeno je više predloga kandidata za izbor sudija (predlozi su učinjeni na osnovu stručnosti i dostojnosti kandidata koja se pribavljala od organa i organizacija u kojima je kandidat radio u pravnoj struci;
- poseban doprinos u davanju mišljenja dala je Advokatska komora Srbije (odnosno osnovne advokatske komore) i to: 22. aprila, 16. maja, 30. juna i 04. jula 2003. godine, ukupno 210;

Narodna Skupština Republike Srbije donela je na bazi predloga Visokog saveta pravosuđa Odluku o izboru sudija sudova opšte nadležnosti i posebnih sudova (193 sudije).

Jedan broj predloženih kandidata za izbor sudija nije podržan na Odboru za pravosuđe i upravu zbog čega je bilo pismenih i usmenih sugestija od strane Visokog saveta pravosuđa da se određene primedbe i saznanja o predloženim kandidatima koja ima Odbor za pravosuđe na određeni način dostave VSP-u, kako bi bile izvršene dodatne provere podataka od značaja za predlaganje i izbor kandidata za sudije. Ove sugestije nisu prihvaćene od strane Odbora.

3. Izmena Odluke o broju sudija i sudija porotnika

- Predložena je i usvojena Izmena Odluke o broju sudija i sudija porotnika za nove trgovinske sudove (Čačak i Novi Pazar).
- Takođe je Narodnoj Skupštini Republike Srbije dostavljen i predlog Odluke o broju sudija Vrhovnog suda Srbije, apelacionih sudova i Upravnog suda, radi stvaranja uslova za početak rada novih sudova. Ovaj predlog nije uvršten u dnevni red zasedanja Narodne Skupštine.

Aktivnosti VSP-a u cilju implementacije pravosudnih zakona nažalost nisu sprovedene do kraja, iako je bilo više dogovora sa Vladom i Narodnom Skupštinom RS u cilju davanja podrške kalendaru aktivnosti VSP koje treba da omoguće početak rada novih sudova od 01. januara 2004. godine.

Stoga je Visoki savet pravosuđa 24. oktobra 2003. god. uputio dopis predsedniku Narodne Skupštine da se prihvate inicijative – predlozi Upravnog odbora Advokatske komore Srbije i predlozi predsednika svih sudova dati u Vrnjačkoj Banji da se odloži početak primene Zakona o uređenju sudova utvrđivanjem novog roka za početak rada apelacionih sudova i Upravnog suda, kao i da se odloži rok za izbor sudija novih sudova u skladu sa Zakonom u sudijama.

Imajući u vidu da Narodna skupština nije uvrstila u dnevni red ovaj predlog VSP je 16. decembra 2003. g. doneo zaključak da preporuča Opštoj sednici Vrhovnog suda Srbije da donese načelni pravni stav o odlaganju primene odredbi Zakona o uređenju sudova u pogledu nadležnosti, kao i da se preporuča Ustavnom sudu Srbije da zbog nastalog insti-

tucionalnog i pravnog vakuma utvrdi postojanje posebnih okolnosti u pogledu odlaganja primene Zakona o uređenju sudova i Zakona o sudijama, do izglasavanja novele zakona.

Pored navedenog, Visoki savet pravosuđa je razmatrao: primenu Zakona o odgovornosti za kršenje ljudskih prava prema licu koje je kandidat za funkciju sudije; zahteve za premeštaj sudija (premešteni su 3 sudije okružnih sudova, 4 sudije opštinskih sudova i 4 sudije trgovinskih sudova); zahteve sudija za povećanje osnovne plate, kao i 1 zahtev za izuzeće Republičkog javnog tužioca.

Visoki savet pravosuđa je doneo novi Poslovnik o radu Visokog saveta pravosuđa, kao i Okvirna merila za određivanje potrebnog broja sudija, zaposlenih i sudija porotnika (pripremljeno za objavljivanje u „Službenom glasniku“).

4. Predlaganje javnih tužilaca i imenovanje zamenika javnog tužioca

Do izmene Zakona o javnom tužilaštvu i Zakona o Visokom savetu pravosuđa Visoki savet pravosuđa predložio je Narodnoj Skupštini da se izabere okružni javni tužilac u Okružnom javnom tužilaštvu u Kraljevu i imenovao je 148 zamenika javnih tužilaca februara 2003. godine.

5. Kadrovi – personalne promene u sastavu Visokog saveta pravosuđa

Do marta 2003. godine predsedavajući Visokog saveta pravosuđa bila je mr Leposava Karamarković, po funkciji predsednik Vrhovnog suda Srbije, a od 22. aprila 2003. god. na mestu predsedavajućeg nalazi se Sonja Brkić, kao novi predsednik Vrhovnog suda Srbije.

Visoki savet pravosuđa je do septembra 2003. godine radio bez dva pozivna člana, što je prilikom odlučivanja ponekad otežavalo donošenje odluka. Ovaj problem prevaziđen je krajem septembra izborom dvoje sudija Vrhovnog suda Srbije Janka Lazarevića i Vide Petrović-Škero, za pozivne članove ovog tela. Članovi VSP-a prisustvovali su sednicama uredno i pored činjenice da su sednice zakazivane u roku kraćem od roka utvrđenog Poslovníkom o radu, čime su pokazali puno razumevanje za složenost vremena u kome se radilo i odlučivalo.

Stručno administrativne poslove za VSP obavljalo je Ministarstvo pravde. Tokom 2003. godine saradnja između Ministarstva pravde i VSP-a odvijala se korektno, bez većih problema u radu. Značajan doprinos Ministarstvo pravde dalo je u rešavanju problema realizacije nakanade za rad članova Visokog saveta pravosuđa.“

6. PROJEKAT „BESPLATNA PRAVNA POMOĆ U SRBIJI“

Advokatska komora Beograda se uključila u projekat „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“ koji je započet u Nišu uz pomoć Španskog institucionalnog programa.

Španski institucionalni program naziv je koji označava saradnju kojom rukovode i koju na području Balkana sprovode Ombudsman Španije, Advokatska komora Madrida i Ombudsman Katalonije, a koju najvećim delom finansira Španska agencija za međunarodnu saradnju (AECI). Cilj ovog Programa je učvršćivanje vladavine prava u zemljama balkanskog regiona, pre svega pružanjem podrške jačanju institucije Ombudsmana, advokature i sudske vlasti u smislu proklamovanog načela o trodelnoj podeli vlasti, kao i angažovanje institucija Javne uprave koje bi omogućile građanima koji nemaju finansijskih sredstava adekvatnu finansijsku pomoć.

U okviru ovog Programa značajno mesto zauzima projekat pružanja besplatne pravne pomoći i njegovo uvođenje u pravni sistem Republike Srbije, a na osnovu iskustva pilot projekta besplatne pravne pomoći koji Advokatska komora Niša i opština Niš sprovode na teritoriji opštine Niš uz podršku Španskog institucionalnog programa, počev od februara 2003.

U tom smislu, Advokatska komora Beograda uspostavila je saradnju sa Španskim institucionalnim programom. Krajem juna i početkom jula 2003. održano je nekoliko sastanaka sa njihovim predstavnicima u prostorijama Advokatske komore Beograda na kojima su pored kolega iz Upravnih odbora Advokatske komore Beograda i Advokatske komore Srbije učestvovali i Blanka Burgos iz Generalne direkcije za odnose sa pravosudnom administracijom pri Ministarstvu pravde Španije, g. Fernando Beherano, predstavnik Advokatske komore Madrida, g-đa Arantza Diaz Ugarte, advokat i g-đa Judit Salas Caldach, Ombudsman Katalonije i koordinator Španskog institucionalnog programa i g-đa Ivana Jovanović, koordinator projekta „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“. Dana 27. 06. 2003. održan je prvi okrugli sto u organizaciji Španskog institucionalnog programa „Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Srbiji“ na kome su učestvovali i predstavnici AKB i AKS, koji je otvorio Ministar pravde Srbije i ambasador Španije. Dana 11. 12. 2003. održan je još jedan okrugli sto u Beogradu, na temu Programa besplatne pravne pomoći u Srbiji – iskustva pilot projekta u Nišu, a u organizaciji Španskog institucionalnog programa. Ovom okruglom stolu prisustvovali su: predstavnici AK Madrida, Ministarstva pravde Španije, Španskog institucionalnog programa, OEBS-a, zamenik Ministra pravde Srbije, predstavnik Ministarstva za lokalnu samoupravu, predstavnik Ministarstva za rad i socijalna pitanja, Javni pravobranilac grada Beograda, predstavnici izvršnog saveta grada Beo-

grada, predsednik Opštine Niš, predsednici AKS i AKB i AK Niš, članovi Komisije za BPP, AKB i AK Niš.

Uspostavljena je saradnja i sa Skupštinom Grada Beograda koja je prihvatila da se zajedno sa Advokatskom komorom Beograda uključi u realizaciju ovog projekta na teritoriji Beograda.

O realizaciji ovog Projekta u Advokatskoj komori Beograda detaljnije informacije možete pročitati u članku koji je objavljen u broju 1 časopisa „Branič“ za 2004.

7. MEĐUNARODNI KRIVIČNI TRIBUNAL

AK Srbije je uputila javni poziv zainteresovanim advokatima članovima AK Srbije juna 2003. da se prijave radi odabira kandidata za program edukacije za advokate-branioce pred Međunarodnim krivičnim sudom. Podaci i prijave zainteresovanih advokata dostavljeni su organizatoru edukacije: Akademiji za evropsko pravo i Savetu Advokatske komore Evrope. Organizator edukacije izabrao je Tomislava Višnjića i Dragoljuba Đorđevića, advokate u Beogradu. Edukacija se odvija uz četiri seminara u periodu od 2003. do 2005. Detaljniju informaciju o mogućnostima rada advokata sa teritorije Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim krivičnim sudom možete dobiti na Internet adresi

<http://www.icc-cpi.int>.

O edukaciji za branioce pred Međunarodnim krivičnim sudom koja će biti organizovana od strane Tomislava Višnjića i Dragoljuba Đorđevića, advokata u Beogradu za područje AK Srbije bićete posebno informisani.

U časopisu Branič broj 1 u 2004. je objavljen poseban članak o ovoj temi, pa preporučujemo da obratite pažnju na isti.

8. DAN ADVOKATURE

AK Srbije obeležava Dan advokature 28. februar Svečanom akademijom koja će se održati u Svečanoj sali Skupštine grada Beograda 28. 02. 2004. sa početkom u 12,00 sati.

AK Beograda organizuje istog dana Svečanu večeru – Advokatski bal u Kristalnoj dvorani hotela HYATT REGENCY u Beogradu, sa početkom u 20,30 sati. U muzičkom delu programa učestvovalaće: JELLENA, grupa LEGENDE i gost večeri MERIMA NJEGOMIR. Pozivnice-ulaznice možete kupiti u prostorijama AK Beograda po ceni od 3.500,00 po osobi.

Pozivamo sve članove AK Srbije da svojim prisustvom uveličaju našu svečanost i učestvuju na Svečanoj akademiji i Svečanoj večeri – Advokatskom balu.

9. OSTALE VESTI

Ustavni sud Srbije je rešenjem broj I U 480/2003 od 29. 12. 2003. obustavio izvršenje pojedinačnog akta ili radnje koji bi bili preduzeti na osnovu člana 81. stav 1, člana 82. stav 1. i 2, člana 84. i člana 85. Zakona o uređenju sudova.⁴

* * *

Trgovinski sud u Beogradu otvorio je www.trgsud.org.yu

* * *

Predstavnici AK Srbije su učestvovali na Godišnjoj skupštini Advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine koja je održana u Sarajevu 18. 10. 2003. i obnovljena je saradnja sa ovom Komorom.

Predstavnici AK Srbije učestvovali su na Godišnjoj skupštini AK Crne Gore koja je održana u Podgorici 13. 12. 2003.

* * *

Ispravka Informativnog biltena broj 40: U delu Informativnog biltena na strani broj 3, u trećem stavu, tačka 1, ispravlja se greška i članovi AK Srbije obaveštavaju se da je kao član Komisije aktivno učestvovao u radu Komisije za izradu modela Zakona o advokaturi AK Srbije g. M. Đisalov, advokat u Novom Sadu. Kolegi Đisalovu izvinjavamo se zbog greške.

*Svim advokatima članovima AK Srbije Upravni odbor AK Srbije
čestita Dan advokature – 28. februar.*

PRESEDNIK
ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE
adv. Vladimir Šešlija

⁴ Integralni tekst rešenja broj I U 480/2003 od 29. 12. 2003. Ustavnog suda Srbije je sastavni deo Informativnog biltena.

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

Дечанска 13, 11000 Београд, Србија и Црна Гора
Телефони: +381 11 32-39-803, +381 11 32-39-876, +381 11 32-39-072
Fax: +381 11 32-37-082 e-mail: komora@duket.net.yu

Број: 542-2/03
Датум: 13.10.2003.

При...	15.10.2003
Орг. јед.	

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Г. ЗОРАН ЖИВКОВИЋ, председник Владе

Немањина 11
БЕОГРАД

Поштовани господине Председниче Владе,

Управни одбор Адвокатске коморе Србије је на седници одржаној 11.10.2003. разматрао извештај о раду Вишеког савета правосудја и питања везана за примену одредаби Закона о уређењу судова у делу који се односи на избор судија, промене судске надлежности и успостављање нових судова: управног и апелационих судова. Према важећим одредбама Закона о уређењу судова предвиђено је да се одредбе закона у овом делу примењују од 01.01.2004. го да се и све организационе припреме, укључивши и избор судија ових судова морају окончати до 31.12.2003.

Управни одбор је закључио да преосталих два и по месеца су недовољни рок за доношење надлежности, а посебно за законом прописани поступак избора судија постојећих судова, као и окружних судова чија се надлежност знатно проширује.

Адвокатура је животно заинтересована за ефикасно и правилно функционисање правосудне власти, па insistира да се поступак избора судија у више судове спроведе на законим прописани начин, кроз јавни конкурс и изборну процедуру, а посебно у примени одредаба Закона о ауторизацији који прописује обавезан претходни поступак за све кандидате који се бирају за судије.

Предлажемо Влади Републике Србије да Народној скупштини Републике Србије предложи да се одредбе члана 85. Закона о уређењу судова измене тако што ће уместо 01.01.2004. ступити на снагу 01.01/2004. Продужетак рока предлажемо са циљем да се све неопходно припремне радње за почетак рада нових судова (како радње везане за избор судова, тако и организационе и друге везане за пренос надлежности и приликом радних процедира) обаве у року и у складу са важећим прописима.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Адв. Драгана Милошевић

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

11000 Београд, Државна 13/ II - тел. 3239 805 Факс 3237 032

Број: 594/03
04.12.2003.

*Решавајући
Јасмина Рашић
04.12.2003.*

МИНИСТАРСТВУ ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
- министру правде господину др ВЛАДИМУ БАТИЉУ.

БЕОГРАД

ПРЕДЛОГ

за стављање ван снаге Правилника о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности ("Сл. лист СРГ" бр 35 од 13. маја 1999.)

Образложење

Правилником о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности ("Сл. лист СРГ" бр. 35 од 13. маја 1999.) који је донео Савезни министар правде установљено је да адвокат који је постигао за браноца по службеној дужности у кривичном поступку има право на новчану награду у износу од 50% од награде средњење Тарифом Адвокатске коморе која се примењује у судству ода који је одредио одбрану по службеној дужности.

Овај Правилник донет је у време ратног стања током НАТО агресије, у ситуацији великог броја кривичних поступака извршених пред војним судовима.

Како су престали разлози због којих је овај Правилник донет, те обзиром на неадекватност селективне примене Адвокатске тарифе на све радње адвоката обављају, без обзира на који начин су до то дошли.

Посебно напомињем да је Адвокатска комора Србије пре ступања на снагу Уставне повеље и Закона за спровођење Уставне повеље Државне агенције Србије и Црне Горе тадашњем Савезном министарству правде доставила иницијативу о ставању ван снаге овог правилника. Важност овог међустраначког нити доводи до предложају одлуку.

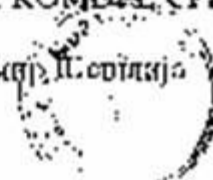
Овим путем

ПРЕДЛАЖЕМ

да у оквиру Вашег одлучивања донесете одлуку којом се овај Правилник ставља ван снаге.

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

д-р. Вукчић М. Селић

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ
Беој: 110-00-147/2003-05
Датум 26. децембар 2003.
Београд

26.12.2003
618

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ
- Председнику адвокату Владимиру Шедитији -

БЕОГРАД
Дечанска 13/2

Поштовани господине,

Обавештавамо Вас да је министар правде на основу Ваше иницијативе, на основу члана 23 став 2. Закона о адвокатури ("Службени лист СРЈ", бр. 24/98, 26/98 и 11/02) донео нови Правилник о висини награде за одб. адвоката за одбране до службеној дужности.

Стари Правилник о висини награде за одб. адвоката за одбране до службеној дужности донет је 1999. године, у време ратног стања, током НАТО бомбардовања, у ситуацији великог броја кривичних поступака започетих пред војним судовима. Како су пратећи разлози због којих је овај правилник донет, а с обзиром на чињеницу да су пренете дужности некадашњег Савезног министарства правде на наше Министарство, једина гелисходно и правичко решење било је да се прихвати Ваша иницијатива.

Почетком децембра ове године Адвокатска комора Србије, својом актом бр. 594/03, покренула је иницијативу за стављање вап снаге новелетог Правилника. У ресорном министарству оцењено је делнехолоним да се изврши и повећање износа на име награде која се даје адвокатима за одбране до службеној дужности. Стога се предложеним Правилником износ од 50% који се даје на име награде за одбране до службеној дужности повећава на износ од 90%.

Са поштовањем,

ЦИОМАННИК МИНИСТРА
Владимир Савић

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
 11 Су 580/03
 21.11.2003. године
 Београд

АДВОКАТСКОЈ КОМОРИ СРБИЈЕ

БЕОГРАД
 Дечанска 13

Вашим поштом број 527-4/03 од 09.10.2003. године обратили сте се с захтевом да се на Општој седници Врховног суда утврди изнелан стаз које обвезник плаћања награда и исплата трошкова за одбране по службеној дужности које су извршене у предкривичном поступку пред органома Министарства унутрашњих послова.

Поводом вашег захтева на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној дана 05.11.2003. године заузет је став да трошкове за одбране по службеној дужности које су извршене у предкривичном поступку пред органома Министарства унутрашњих послова односи, односи, обвезито је да неплаћује Министарство унутрашњих послова те да уколико се покреће кривични поступак да ти трошкови улазе у трошкове кривичног поступка.

Ови се разлога:

Што је у члану 193. стаз 1. ЗКП прописано: "Трошкови кривичног поступка су издаци учесници поводом кривичног поступка од његовог покретања до његовог завршетка, и издаци за предузете потражбе раније пре истраге".

Главом 2. истог члана прописано је шта све обухватају трошкови кривичног поступка.

У ставу 4. члана 193. ЗКП, прописано је: "Трошкови из тачке 1. до 5. става 2. овог члана, као и нужни издаци постављеног браниоца и постављеног дукомодника оштећеног кас тужиоца (чл. 72. и 198), у поступку због кривичних дела за која се гона по службеној дужности, исплаћују се из средстава органа који води кривични поступак унапред, а исплаћују се догајје од лица која су дужна да их исплате по одредбама овог Законика. Орган који води кривични поступак дужан је да све трошкове који су напред исплаћени унесе у попис који ће се приложити списима".

Имајући у виду напред датиране одредбе Законика о кривичном поступку, Кривично одељење Врховног суда Србије је заузело напред наведени став.

Председник
КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА
 Србија
 Драгана Јазаревић,

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
1. Су бр. 53/03
16. 12. 2003. године
Београд

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД

Адвокатска комора Србије дана 9. 10. 2003. године обратила се Врховном суду Србије са захтевом да се на Општој оканској уредби начелни списак где се обавезник налази награда и накнаде трошкова за одбране по службеној дужности, које су извршене третицијалном поступку пред органима унутрашњих послова.

Кривично одељење Врховног суда Србије је на седници одржаној дана 5. 11. 2003. године заузело став да трошкови за одбране по службеној дужности које су извршене третицијалном поступку пред органима Министарства унутрашњих послова обавезно, обавезно је да исплаћује Министарство унутрашњих послова, без обзира да ли доћи до покретања кривичног поступка или не, и уколико дође до покретања кривичног поступка потребно је обавезно које трошкове и исти доставити надлежном суду.

Ово се радилога што ове норме у складу одредбе члана 90. став 1. и 2. ЗЗЦ, а пошто одредбу става 4. истог члана која гласи: "Трошкови из тачке 1. до 6. става 2. овог члана као и други издаци под заштитом браниоца и представљеног тужоношника одређеног кривичног дела (члан 72. и 198), у поступку због кривичних дела за која се ради по службеној дужности исплаћују се из средстава органа који води кривични поступак унапред, изишају се десније од лица која су дужна да их плаћају по одредбама овог Закона. Орган који води кривични поступак дужан је да све трошкове који су напред исплаћени учесе у допис који ће се приложити списку".

О захтевом ставу обавестили смо Адвокатску комору Србије дана 20. 11. 2003. године, те овим путем обавештавамо и вас, како би сте благовремено могли да се трошкове планирате и затражите обезбеђење истих из буџета.

ПРЕДСЕДНИК
КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА
СУДИЈА
Томислав Јанковић
Јасенин Јанковић

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

11000 Београд, Дечанска 13/ II - тел. 3239 802 Факс 3237 052

Број: 606-1/03
17.12.2003.

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- г. Душан Мухајловић, министар -

Б.Б.ОГР А Д

Предмет: Исплата службених одбрана

Поштована господице министре,

Адвокатска комора Србије добила је из Врховног суда Србије допис бр. 532/03 од 16.12.2003. настобљен из Министарства унутрашњих послова Републике Србије, у који је потписано председник Кривичног одељења Врховног суда Србије судија Јанко Лазаревић.

Из овог дописа произилази да је Кривично одељење Врховног суда Србије на седници одржаној 5.12.2003. заузело став да трошкови одбрана по службеној дужности у предкривичном поступку прејерганша Министарства унутрашњих послова обавезно је да деплаћује Министарство унутрашњих послова без обзира да ли ће доћи до покретања кривичног поступка или не.

С тим у вези молао бих да Адвокатску комору Србије известите да ли се став Министарства унутрашњих послова променио после усвојавања са ставом Кривичног одељења Врховног суда Србије.

Напомињем да је седница Управног одбора Адвокатске коморе Србије одржана за 27.12.2003. па Вас молим да ову Комору најкасније до 26.12.2003. известите о овом ставу. Ово се ради тако што ће на овој седници бити одлучивано о мерама које ће адвокатура даље предузети у циљу исплате потраживања адвоката ангажованих по службеној дужности у предкривичним поступцима.

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

др. Владислав Шешлија

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

Центарска 13, 11000 Београд, Србија и Црна Гора,
Телефони: +381 11 32-39-805, +381 11 32-39-876, 1381 11 32-39-072
Факс: +381 11 32-37-082 е-пошта: komora@eunet.yu

Број: 34-1/04

Датум: 20.02.2004.

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ Др ВЛАДАН БАТИЋ, министар

**Немањина 22
БЕОГРАД**

Поштовани господине Министре,

Адвокатока комора Србије је на седници Управног одбора која је одржана 27.12.2003. разматрала питања рада консултантских предузећа који пружају правну помоћ физички правним лицима на територији Србије, на нелегалан начин. На територији Републике Српске делују предузећа за консултантске услуге чији су оснивачи адвокати уписани у имен адвоката других држава. О активностима ових предузећа, која се у свакодневном раду, и рекламирају као стране адвокатске канцеларије, Министарство правде и Виши трговински суд је у виси наврата 2001. и 2002. објавио у Адвокатока комора Београда. Ова предузећа и постојећу приватизацију ангажују као правни консултанси, а отпуну и тиме доносе надле државни органи.

При томе, желимо да Вам укажемо да је одредбама члана 2. Закона о адвокатској професији («Службени лист СРЈ» 24/98, 26/98 и 11/02) прописано шта се сматра пружањем правне помоћи. Пружање правне помоћи обухвата: давање правних савета, састављање тужби, жалби, молби, представки и других поднесака, склапање уговора, тестамената, изјава и др. исправа, заступање и одбрана физичких и правних лица пред судовима и другим државним органима, предузећима и другим правним лицима, заступање физичких и правних лица у свакодневним пословима закључивањем уговора и поравнања, пријемом и исплатом и др. и даље изјава и отказа, обављање других послова правне помоћи у име и за рачун физичких и правних лица, на основу којих то лице остварује неку право. Надаље, одредбама члана 2. Закона о адвокатској професији прописано је да држављанин друге државе, који по праву те државе испуњава услове за бављење адвокатуром, има право уписа у имен адвоката, уз постојећу узајамност.

Анализом прошлог материјала предузећа за консултантске услуге «Hart Consulting Limited» које је у Регистар Трговинског суда у Београду уписано као друштво ограниченом одговорношћу (рег. уложак у Трговинском суду 1 80177 – 00), а нарочито да киме рекламирајући домаћу фирму као домаће предузеће за консултантске услуге које је осни страним капиталом, то предузеће повезује са својом адвокатском канцеларијом у Вели Британији на тај начин што наводи: «да су признати и регистровани од стране Адвокатског удружења Енглеске и Велса, професионалног регулаторног органа за енглеске адвокате и друге», и да је по локалним прописима забрањено рекламирање адвоката, па се може телерисати рекламирање ни адвоката страних држављана, а посебно не код фирме предузећа за консултантске услуге. Обраћамо се Министарству правде и Виша као ресор Министру, са захтевом да се промени рад трговинског суда и свих извршних у предузећа за консултантске услуге са предлогом да се укључе и сви други надлежни органи

приспосађивање рада ових предузећа која се под фирмом предузећа за консалт практично баве адвокатским пословима, те и да се омогући њихов незаконит посебно истакнемо због сазнања да и државни органи ангажују те консултантска и адвокатске канцеларије оснивача тих предузећа из иностранства као правно консулт адвокати других држава обављају адвокатску делатност на нашој територији најбољим прописима.

По истом моделу, делује више консултантских предузећа на територији Србије чији су оснивачи адвокати других држава и који не само да обављају делатност на нашој територији, већ се, шта више, и рекламирају као адвокатске канцеларије.

Узимајући у обзир делатности уписане у судски регистар предузећа за консултантске услуге не би се могло говорити да су у питању адвокатске канцеларије које се баве правних услуга у Републици Србији, већ да су у питању трговачка друштва иностраним капиталом која се баве пружањем консултантских услуга. Њихова пословна активност је другачија, односно она је пружање адвокатских услуга.

У питању, су поред поменутог Предузећа за консултантске услуге и следећа:

- Предузеће за консалтинг и менаџмент послове «CMS Stromer Hasche Sighe» са ограниченом одговорношћу, Београд, Кнез Михаилова бр. 33, рег. уложак 1 – 83-26.09.2001.

- Предузећа за консалтинг и менаџмент послове «Schonhert» друштво са ограниченом одговорношћу, Београд, Студентски трг 19, рег. уложак 1 -86576 – 00 од 18.02.2002.

- Wolf Theiss & Partners д.о.о Предузеће за консалтинг и услуге, са ограниченом одговорношћу, Београд, Рајићева 27 до 30, рег. уложак 1 -86589 -00 од 18.02.2002.

Делатност уписана у регистар Трговинског суда за сва ова четири предузећа идентична и то:

- 70110 Развој пројеката некретнина;
- 70120 Куповина и продаја некретнина за сопствени рачун;
- 70200 Изnajмљивање некретнина;
- 70310 Агенција за некретнине;
- 74130 Истраживања тржишта и испитивање јавног мишљења;
- 74140 Консалтинг и менаџмент послови;
- 74830 Секретарске и проводилачке услуге;
- 74840 Остале пословне активности на другом месту непоменутог.

Надаље, може се уочити да су сва ова консалтинг предузећа која се рекламирају као адвокатске канцеларије, друштва са ограниченом одговорношћу, у којима оснивачи обављају делатност до висине уписаног капитала по правцу 5.000 УСД.

Са изнетих разлога, обраћамо Вам се као ресорном Министру, са зору предузмете одговарајуће законске мере како би се спречило овакаво незаконито понашање.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ
Владимир Шешлија, адвокат

Република Србија
УСТАВНИ СУД
У-480/2003
29. децембар 2003. год.
Београд

395/03

Уставни суд Републике Србије у саставу: председник Суда Слободан Вучетић и судије др Срђан Ђорђевић, др Милутић Ђуричић, др Боса Некадић, Љубомир Половић, Мирјана Рашић, Бранка Ђурчија и др Светозар Чиплић, на основу члана 125. Устава Републике Србије, на седници одржаној 29. децембра 2003. године, донео је

РЕШЕЊЕ

Обустаља се извршење појединачног акта или радње који би били предузети на основу члана 81. став 1, члана 82. ст. 1. и 2, члана 84. став 1. у делу који гласи: "које престају да важе 1. јануара 2004. године" и став 2. у делу који гласи: "до 1. јануара 2004. године" и члана 85. у делу који гласи: "које на снагу ступају 1. јануара 2004. године" Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 63/2001, 42/2002 и 27/2003).

Образложење

Врховни суд Србије, Округни суд у Сомбору и Први и Други општински суд у Београду покренули су пред Уставним судом Републике Србије поступак за оцену уставности чл. 5, 6, 7. и 8. Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", број 2/2003).

Оспореним члановима Закона устављен је: датум почетка рада апелационих судова и Управног суда - 1. јануар 2004. године (члан 5. став 1.); датум уступања предмета који прелазе у надлежност окружних судова - 31. децембар 2003. године (члан 6. став 1.); датум престанка важења појединачних одредаба Закона о судовима ("Службени гласник РС", бр. 46/91, 50/91, 18/92 и 71/92) - 1. јануар 2004. године (члан 7.) и датум ступања на снагу одредаба чл. 21 до 23. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 63/2001 и 42/2002) - 1. јануар 2004. године (члан 8.).

Други општински суд у Београду, поред наведених чланова, покренуо је поступак и за оцену уставности члана 84. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 63/2001 и 42/2002) у делу који гласи: "које престају да важе", и члана 85. истог Закона, у делу који гласи: "које на снагу ступају".

Према наводима предлагача оспорене одредбе Закона нису у затвореном са чл. 9, 22. и 95. Устава. Наиме, предлагачи истичу да "...нису остварени услови који би омогућили Уставом загарантовано право на приступ суду и изразо на правни лек, јер апелациони и Управни суд нису конституисани, судије нису изабране, управа и администрација нису

формирани, а скружни судови нису реорганизовани за прихватан надлежности...". Предлагачи, такође, наводе да је био поднет "...пре измену овог Закона, да је тај предлог остао у скупштинској процедури. Скупштина раслуштена, да не постоје објективне могућности да законска власт разреши ово питање..." и да је стога неопходно "...да суд...наведене одредбе прогласи неуставним, како би се наставила и Закона о судовима ("Службени гласник РС", бр. 46/91, 60/91, 18/92 и делу у коме је предвиђена надлежност судова и како би судови наста поступају према одредбама тог Закона, како је једино и могуће фактичкој и правној ситуацији". У предлозима се указује "да није до обезбеђења потребних услова за рад нових судова..." и да ће се "...бити угрожено остваривање уставне улоге судова" из члана 95. Устава.

Према наводима изнетим у предлозима "...постоји опасност да нестаклоњива штета због тога што судска власт неће моћи да врши функцију, грађани неће моћи да поднесу тужбе и жалбе јер не постоје чија је надлежност предвиђена за поједине врсте спорова и за поступак апелационом поступку...", па се, због тога, предлаже да Уставни односу члана 42. став 1. Закона о поступку пред Уставним судом и у дејству његових одлука донесе меру обуставе извршења појединачних или радње која би била предузета на основу оспорених одредаба и изменама и допунама Закона о уређењу судова.

Оспореним одредбама чл. 5, 6, 7. и 8. Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова мењају се одредбе члана 81. став 1. члана 8 и 2, члана 84. ст. 1. и 2. и члана 85. Закона о уређењу судова, које се на почетак рада апелационих судова и Управног суда, уступање надлежним судовима, престанак важења одређених одредаба Закона о судовима ("Службени гласник РС", бр. 46/91, 60/91, 18/92 и 71/91) ступање на снагу Закона, и то тако што се у тим деловима наведени замењују новим роковима "31. децембар 2003. године", односно "1. јануар 2004. године".

Посебно су оспорени члан 81. Закона о уређењу судова у делу који гласи: "које престају да важе" и члана 85. истог Закона у делу који гласи: "које на снагу ступају".

Према члану 42. став 1. Закона о поступку пред Уставним судом и у дејству његових одлука ("Службени гласник РС", бр. 32/91 и 10/92) Уставни суд може у току поступка, до доношења коначне одлуке, обуставити извршење појединачног акта или радње која је предузета на основу акта чија се уставност односно законитост оцењује, ако би њим извршавањем могле наступити нестаклоњиве штетне последице.

Наводима предлагача, по одлуци Уставног суда, учињена је вероватноћа да ће применом оспорених одредаба Закона настати неотповедне последице у функционисању судске власти, посебно када је у питању заштита слобода и права и на закону заснованих интереса грађана и правних субјеката и у обезбеђењу уставности и законитости.

Наиме, оспореним одредбама Закона била би онемогућена и изменама и допунама Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 63/91, 18/92 и 71/92) којима је уређена надлежност судова. Закон о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 63/2001, 42/2002 и 27/03) предвиђа нова врста судова и почетак њиховог рада, а чл. 21. до 2

Закон утврђује се другачија надлежност свих судова. Међутим, апелациони судови и Управни суд нису формирани, нису изабране судије тих судова, ни су одређени судови реорганизовани за обављање послова из надлежности утврђене изведеним одредбама Закона о уређењу судова.

На тај начин, применом оспорених одредаба Закона, по оцени Суд због немогућности функционисања судске власти, нарушава се начело поделе власти из члана 5. Устава, а самим тим онемогућава се остваривање заштите слобода и права грађана и законом утврђених права и интереса правних субјеката, што је основна функција судова, согласно члану 93. Устава. Исто тако, применом оспорених одредаба довела би се у питање могућност грађани и други правни субјекти остварују уставно право из члана 22. Устава на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом и другим државним органима и зајемчено право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се решава о њиховим правима и на закону заснованим интересима. Осим тога, применом оспорених одредаба Закона грађани и други правни субјекти не би били у могућности да против решења и других појединачних аката судских, управних и других државних органа донесених првом степену изјаве жалбе надлежном органу (члан 124. Устава), а право делотворан правни лек је општеприхваћен стандард међународног права.

Имајући у виду да би применом оспорених одредаба Закона било онемогућено остваривање Уставом утврђене функције судства и заштите слобода и права грађана, Уставни суд сматра да су последице таквог стања по својој природи, неотклониве, да се напредним редом судова не могу отклонити, јер се не ради о последицама реститутивне природе, па се стог привременом мером стварају услови да судови у погледу надлежности наставе да примењују одредбе чл. 12. до 20. Закона о судовима ("Службени гласник РС", Бр. 45/91, 60/91, 18/92 и 71/92), што је, по оцени Уставног суда не само од интереса за грађане и друге правне субјекте него и за заштиту уставности и законитости, начело владавине права и правну сигурност.

С обзиром на номотехничку и материјалну садржину оспорених одредаба, као и из разлога што одредбе чл. 81. и 82. Закона о уређењу судова, уколико би се привремена мера односила само на рекове, туђе глас и логички смисао, по оцени Уставног суда, мере обуставе извршен појединачног акта или радње односи се на одговарајуће одредбе Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", Бр. 63/2001, 42/2002 и 77/2002 изведене у изреци овог решења.

На основу члана 42. став 1 и члана 47. став 1. тачка 2) Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука, Уставни суд одлучио као у изреци решења.

IY-480/2003

ПРЕДСЕДНИК
УСТАВНОГ СУДА
Добродан Вучетић, с.р.

ЗА ЈАЧНОСТ ОТПРАВАКА:

M. M.

UPRAVNI ODBOR
ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE

*Ima čast i zadovoljstvo da Vas pozove
da prisustvujete*

SVEČANOJ AKADEMIJI
povodom 28. februara – Dana advokature Srbije

koja će se održati 28. 02. 2004.
sa početkom u 12,00 sati
u Svečanoj sali Skupštine grada Beograda,
Dragoslava Jovanovića 2 (ulaz iz parka)

Molimo Vas da svojim prisustvom uveličate našu svečanost.

UPRAVNI ODBOR
ADVOKATSKE KOMORE BEOGRADA

Ima čast i zadovoljstvo da Vas pozove na

ADVOKATSKI BAL

Koji se održava 28. februara 2004.
Sa početkom u 20,00 sati

Hotel Hyatt Regency
Kristalna dvorana

Cena ulaznice: 3.500,00

Rezervaciju i kupovinu karata za Advokatski bal možete izvršiti u
prostorijama Advokatske komore Beograda, Dečanska 13, Beograd.

- Tema časopisa HAŠKI TRIBUNAL
- Zakonodavna dinamika u oblasti krivičnog i građanskog prava, novi zakoni, izmene, dopune...

OBAVEŠTENJE SARADNICIMA

Uređivački odbor časopisa „Branič“ moli svoje saradnike da tekstove za objavljivanje dostavljaju uz sledeće napomene:

- Ime, prezime, zvanje i zanimanje autora ispisati u levom uglu prve stranice, iznad naslova, u prilogima za rubrike: članci, komentari i rasprave, a za rubriku „prikazi“ i ostale rubrike, na kraju teksta.
- Radove kucati sa takvim poredom da na stranici ima oko 28 kucanih redova, sa oko 60 slovnih mesta u redu.
- Obim radova ne bi trebalo da prelazi za članke 15 stranica, za komentare i rasprave 10, a za ostale priloge 6 stranica.
- Reči koje treba da budu štampane latinicom podvući crvenim, a reči koje treba da budu štampane kurzivom podvući plavim.
- Fusnote staviti na kraju teksta, sa istim poredom i brojem slova kao u tekstu, uz navođenje podataka ovim redom: ime i prezime autora, naziv dela ili časopisa ili knjige, broj toma ako postoji, mesto i godina izdanja, broj stranice (skraćeno str.); kada se isto delo citira uzastopno, koriste se skraćenice *ibid*, a kada na preskok, koriste se *op. cit.*
- Radove treba potpisati i priložiti adresu i telefon za kontakt.
- Kod radova – članaka sačiniti SAŽETAK na srpskom (ispod naslova), a poželjno je da bude i na engleskom jeziku, ne duže od jedne polovine kucane strane.

Ujedno se obaveštavaju saradnici da se radovi, objavljeni ili neobjavljeni, ne vraćaju.

Uređivački odbor